INSTITUT FOR MENNESKE RETTIGHEDER

HADEFULDE YTRINGER I DEN OFFENTLIGE ONLINE DEBAT

HADEFULDE YTRINGER I DEN OFFENTLIGE ONLINE DEBAT

Forfattere: Lumi Zuleta, Institut for Menneskerettigheder og Rasmus Burkal, Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab, Roskilde Universitet
Kapitel 5: Tine Birkelund Thomsen

Med bidrag fra: Rikke Frank Jørgensen, Anders Fogh Mikkelsen, Signe Møller Villumsen og Vibeke Borberg, Områdechef for Forskning og Viden ved Danmarks Medie- og Journalisthøjskole (ekstern konsulent)

Ansvarlig: Afdelingsleder Maria Ventegodt Liisberg
Redaktion: Teamleder Ask Hesby Krogh og projektleder Lumi Zuleta

© 2017 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommercielle formål med tydelig angivelse af kilde.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger fx store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster.
Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

RESUMÉ
HAD I OPSLAG OM RELIGION, UDLÆNDINGE OG KØN 7
HAD AVLER HAD 7
MÆND SKRIVER FLEST HADEFULDE KOMMENTARER 8
MEDIERNE FÅR KUN FJERNET DE VÆRSTE KOMMENTARER 8
TONEN BETYDER AT MANGE AFSTÅR FRA AT DELTAGE 8
MEDIERNES ANSVAR AT FJERNE DE HADSKE INDLÆG 8
ANBEFALINGER 9
SUMMARY 11
RECOMMENDATIONS 13
1 INDLEDNING 15
1.1 DEN DEMOKRATISKE SAMTALE UNDER PRES 15
1.1.1 POLITIKERE UDSÆTTES FOR HAD OG TRUSLER 16
1.1.2 JOURNALISTER AFHOLDER SIG FRA AT TAGE EMNER OP 16
1.1.3 KVINDER RAMMES PÅ DERES KØN 17
1.1.4 FLYGTNINGEDEBATTEN HAR VÆRET HÅRD 17
1.1.5 PLADS TIL FORSKELLIGE HOLDNINGER 17
1.2 DET MENNESKERETLIGE DILEMMA 17
1.3 DEN OFFENTLIGE DEBAT 18
2 HAD OG HADEFULD RETORIK 20
2.1 HVAD ER HADEFULDE YTRINGER? 20
2.2 UNDERSØGELSENS DEFINITION AF HADEFULDE YTRINGER 22
2.3 EKSISTERENDE VIDEN OM HADEFULDE YTRINGER 23
2.3.1 POLITISKE TILTAG I NORDEN 26
2.4 HVAD VED VI OM KONSEKVENSERNE AF HADEFULDE YTRINGER 26
3 FACEBOOK OG NYHEDSMEDIERNE 28
3.1 MEDIEANSVARSLOVEN 29
3.2 PRESSENÆVNET 30
3.2.1 REDIGERET OG UREDIGERET DEBAT 30
3.2.2 ”VIDERE RAMMER” 31
3.3 MODERERING PÅ FACEBOOK 32
4 METODE 34
4.1 KVANTITATIV INDHOLDSANALYSE 34

4.1.1 KODNING 35
4.2 SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE 36
5 JURIDISK KORTLÆGNING 38
5.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE 38
5.1.1 RETTEN TIL YTRINGSFRIHED 39
5.1.2 BEGRÆNSNINGER I YTRINGSFRIHEDEN I ICCPR, CERD OG EMRK 40
5.1.3 ANDRE INTERNATIONALE STANDARDER 42
5.1.4 ANBEFALINGER OG AFGØRELSER FRA FN'S KOMITÉER MV. VEDRØRENDE BEKÆMPELSE AF HADEFULDE YTRINGER 43
5.2 DANSKE FORHOLD 46
5.2.1 STRAFFELOVENS § 266 B – "RACISMEPARAGRAFFEN" 46
5.2.2 ØVRIGE BESTEMMELSER I STRAFFELOVEN 51
6 HADEFULDE YTRINGER PÅ NYHEDSMEDIERNES FACEBOOK-SIDER 54
6.1 DATAGRUNDLAG FOR INDHOLDSANALYSEN 54
6.2 OMFANGET AF HADEFULDE YTRINGER 58
6.3 HVOR OPTRÆDER DE HADEFULDE YTRINGER? 59
6.4 AFSENDEREN AF HADEFULDE YTRINGER 65
6.5 HVEM RAMMER DE HADEFULDE YTRINGER? 70
6.5.1 DEFINITIONENS OTTE OMRÅDER 71
6.5.2 POLITISK OBSERVANS 72
6.5.3 ETNICITET 73
6.5.4 RELIGION 74
6.5.5 KØN 75
6.5.6 ALDER, SOCIAL STATUS, SEKSUEL ORIENTERING OG HANDICAP 76
6.6 KARAKTEREN AF DE HADEFULDE YTRINGER 76
6.7 REAKTIONEN PÅ HADEFULDE YTRINGER 77
6.8 OPSUMMERING 79
7 SURVEY BLANDT FACEBOOK-BRUGERE 81
7.1 DATA 81
7.2 RESULTATER 82
7.2.1 HVEM DELTAGER I DEBATTEN? 83
7.2.2 OPLEVELSE AF DEBATTEN 83

7.2.3 AFSTÅR FRA DEBATTEN 88
7.2.4 TONEN I DEBATTEN 90
7.2.5 DEBATNIVEAU 91
7.2.6 MEST UDSATTE PÅ FACEBOOK 93
7.2.7 FACEBOOK OG MEDIERNES ANSVAR 94
7.2.8 KENDSKAB TIL RETNINGSLINJER 96
7.3 OPSUMMERING 97
8 KONKLUSION 99
8.1 DET MENNESKERETLIGE DILEMMA 99
8.2 LOVLIGE OG ULOVLIGE YTRINGER 99
8.3 DEN OFFENTLIGE DEBAT I FORBINDELSE MED NYHEDSFORMIDLING PÅ FACEBOOK 100
8.4 MODERNISERING AF MEDIEANSVARSLOVEN 101
8.5 ØGET FOKUS PÅ MODERERINGSPRAKSIS 102
8.6 EN HADSK DEBATTONE GØR DEN DEMOKRATISKE SAMTALE FATTIGERE 103
9 ANBEFALINGER 104
SLUTNOTER

OM RAPPORTEN

Denne rapport beskriver resultaterne fra en undersøgelse om hadefulde ytringer udarbejdet i 2016. Formålet med undersøgelsen er at få indsigt i, hvor ofte hadefulde ytringer optræder i forbindelse med nyhedsformidling og debat.

Rapporten gennemgår data bestående af knap 3.000 kommentarer fra henholdsvis DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider. På baggrund af disse kommentarer udledes tendenser og mønstre i et forsøg på at kortlægge omfanget og karakteren af hadefulde ytringer i en bestemt periode.

Disse tendenser sammenholde vi med resultaterne fra en Megafon-måling blandt danske Facebook-brugere, hvor der er blevet spurgt ind til oplevelse af debatten og debattonen, og hvorvidt disse oplevelser har betydning for, om man deltager i den offentlige debat online.

Desuden gennemgår vi den eksisterende lovgivning på området samt de overordnede juridiske rammer, som sættes af international menneskeret samt dansk ret.

Helt overordnet ser vi i denne undersøgelse nærmere på følgende:

- Omfanget af de hadefulde ytringer på DR Nyheders og TV2 Nyhedernes Facebook-sider
- Hvilke emner der giver anledning til hadefulde ytringer
- Hvem der ytrer sig hadefuldt
- Hvem eller hvad de hadefulde ytringer rettes mod
- Karakteren af de hadefulde ytringer
- Konsekvenser af en hård tone i den offentlige debat på Facebook.

RESUMÉ

Med denne undersøgelse sætter vi fokus på hadefulde ytringer i den offentlige debat online med udgangspunkt i DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider.

Når det er vigtigt at anskue fænomenet hadefulde ytringer ud fra et menneskeretligt perspektiv, skyldes det, at vi bevæger os inden for rammen af en af de helt centrale grundsten i vores demokrati, nemlig ytringsfriheden. Men ytringsfriheden er ikke absolut, og et menneskeretligt dilemma opstår. På den ene side handler det om at give vide rammer for ytringsfriheden, samtidig med at tage hensynet til at beskytte udsatte grupper mod had, diskrimination og racisme seriøst.

Datagrundlaget for undersøgelsen er 2996 kommentarer, som er indsamlet på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider, *efter* at en redigering fra medierne og Facebook har fundet sted. Analysen viser, at hver syvende kommentar, der får lov til at blive stående, er hadefuld. Det betyder, at langt hovedparten af kommentarerne (85 procent) ikke er hadefulde ytringer. Men det betyder også, at 15 procent af den offentlige debat i forbindelse med nyhedsformidling på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider består af hadefulde udfald mod enkeltpersoner eller grupper.

HAD I OPSLAG OM RELIGION, UDLÆNDINGE OG KØN

Hadefulde ytringer forekommer hyppigst i nyhedsopslag om emner som religion og tro, flygtninge, migration og asyl samt ligestilling. Sammenlagt finder vi den største mængde af hadefulde ytringer i forbindelse med emnerne vold, kriminalitet og retsvæsen og emner om udenrigspolitiske forhold og anden politik (politiske emner, der ikke entydigt kan placeres i de eksisterende kategorier, fx nyheder om EU).

HAD AVLER HAD

Der er fundet en klar overrepræsentation af hadefulde ytringer i debatter, hvor nyhedsopslaget også indeholder en hadefuld ytring, fx i form af et citat fra en kilde, og der er ligeledes en øget risiko for, at en hadefuld kommentar kommer som svar på en eksisterende brugerkommentar, der også er hadefuld.

MÆND SKRIVER FLEST HADEFULDE KOMMENTARER

Mandlige debattører står som afsender af langt de fleste hadefulde ytringer (76 procent), og målet for hadet er i langt de fleste tilfælde en gruppe af mennesker fremfor fx en konkret debattør. De hadefulde ytringer er i de fleste tilfælde rettet mod andre personers politiske holdninger eller mod dem, der er politikere. Religion og etnicitet er områder, der ofte er skydeskive for hadefulde kommentarer. Særligt islam og særligt mennesker med etnisk oprindelse i Mellemøsten eller i Vesten uden for Danmark er mål for hadet. En persons køn er ligeledes mål for de hadefulde ytringer. I disse tilfælde er ytringerne i højere grad rettet mod kvinder end mænd.

MEDIERNE FÅR KUN FJERNET DE VÆRSTE KOMMENTARER

Hovedparten af de hadefulde ytringer ligger i den milde ende af den grovheds-skala fra 1 til 5, der er brugt til at indfange nuancerne i de hadefulde ytringer. Det tyder på, at nyhedsmedierne har godt fat i redigeringen af deciderede trusler, men når hver syvende kommentar stadig er hadefuld efter redigering, tyder det samtidig på, at nyhedsmedierne mangler at finde nøglen til, hvordan de håndterer de hadefulde ytringer, der ikke er decideret truende.

TONEN BETYDER AT MANGE AFSTÅR FRA AT DELTAGE

Der er gennemført en Megafon-måling blandt danske Facebook-brugere, der viser, at tonen i debatten afholder folk fra at deltage i debatter. Særligt emner om flygtninge, migration og asyl, religion og tro og integration afholder respondenterne sig fra at debattere, og kvinder afholder sig i højere grad end mænd fra at debattere disse emner. Konsekvensen af den hårde tone er, at mange brugere afstår fra at bruge deres ytringsfrihed og deltage i debatten.

MEDIERNES ANSVAR AT FJERNE DE HADSKE INDLÆG

77 procent af de adspurgte mener, at medierne har et ansvar for at fjerne krænkende og nedsættende kommentarer. Et flertal af brugerne mener således, at medierne bør være mere proaktive for at sikre en ordentlig tone. Spørgsmålet er, hvordan medierne skal gå til den opgave?

Rapporten sætter lys på problematikken og kommer med en række anbefalinger. Formålet med anbefalingerne er at pege på tiltag, der kan styrke indsatsen mod hadefulde ytringer på nyhedsmediers online platforme.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at:

- Nyhedsmedierne sikrer en gennemskuelig og konsistent moderering af deres online debatter. Det indebærer som minimum, at medierne formulerer klare og let tilgængelige retningslinjer for online debat, som det følger af de presseetiske regler, og sikrer en konsekvent håndhævelse af disse, samt at der er klarhed over, hvordan og hvor brugere kan klage over hadefulde indlæg.

- Nyhedsmedierne tilmelder deres Facebook-sider samt øvrige sociale medie-platforme til Pressenævnet. Når Facebook-sider tilmeldes Pressenævnet, sender det et klart signal om, at de presseetiske regler skal overholdes, og det giver brugere mulighed for at klage til Pressenævnet.

- Medieansvarsloven tages op til revision for at præcisere nyhedsmediernes ansvar i debatter på sociale medier, som de selv faciliterer gennem nyheds-opslag. Medieansvarsloven bør tilpasses, så den i højere grad afspejler den aktuelle medievirkelighed med særligt fokus på nyhedsmediers stigende brug af sociale medier.

- Regeringen udvikler en national handlingsplan mod hadefulde ytringer i lighed med Norge og Sverige. Handlingsplanen bør have fokus på både de lovlige og ulovlige hadefulde ytringer og komme med bud på, hvilke samfundsområder der bør have særlig opmærksomhed, herunder medierne. Desuden bør handlingsplanen adressere, hvordan hadefulde ytringer kan bekæmpes via andre virkemidler end lovgivning og forbud.

- Politiet tilvejebringer offentligt tilgængelig statistik over antallet af sager om hadefulde ytringer efter straffelovens § 266 b, hvor påtale opgives og på hvilket grundlag.

- Facebook årligt offentliggør landespecifikke tal over omfanget af anmeldelser, som vedrører deres retningslinjer for hadefuld tale, herunder hvor mange af disse der er imødekommet.

SUMMARY

With this study, we focus on hate speech in the online public debate, based on the Facebook pages of two national Danish news media, DR Nyheder and TV 2 Nyhederne.

It is important to view the phenomenon of hate speech from a human rights perspective because hate speech touches upon the very core of our democracy: freedom of expression. Having said that, freedom of expression is not an absolute, and thus we are faced with a human rights dilemma. While freedom of expression should be respected, marginalised groups should be protected against acts motivated by hate, discrimination and racism.

The study's data consists of 2996 comments taken from the Facebook pages of the two news media, DR Nyheder and TV 2 Nyhederne. The comments were collected *after* the two media and Facebook have had the time to edit them. The analysis shows that one in seven of the comments that were allowed to remain on the Facebook pages of the two news media contained hate speech. This means that by far the majority of the comments (85%) were not hate speech. However, 15% of the online public debate related to the news on the two Facebook pages contained hate speech aimed at individuals or groups.

Hate speech is most common in connection with news posts on topics concerning religious beliefs, refugees, migration and asylum, and gender equality. Overall, the topics that attracts the most hate speech comments are violence, crime and the legal system, as well as topics relating to foreign-policy matters and other political topics.

A clear over-representation of hate speech is found in debates relating to news posts that also included hate speech, e.g. a quote from a source. Moreover, there is an increased tendency for one comment containing hate speech to lead to another comment containing hate speech.

Male debaters are responsible for by far the majority of the hateful comments made (76%), and such comments typically target a group rather than a specific individual. In most instances, hate speech is targeted at other people's political beliefs or at individuals who are professional politicians simply because they are politicians. Areas that often draw hateful comments are religion and ethnicity. Particularly Islam and individuals with a Middle Eastern background, or non-Danish Westerners in Denmark are object of hate speech. Moreover, an individual's gender is also targeted. Hate speech based on gender is more often targeted at women than at men.

The majority of the hateful comments is placed in the lower end of a scale of extremity ranging from 1 to 5 that is used to measure the level of extremity in hate speech. This indicates that the news media have succeeded in editing comments that can be perceived as actual threats. However, the fact that one in seven comments is hateful indicates that the news media still do not quite know how to deal with hate speech that is not an actual threat.

A Megafon poll of Facebook users in Denmark shows that users refrain from participating in a debate if the tone is harsh. The respondents especially steers clear of debates concerning refugees, migration, asylum, religious beliefs and integration, and more women than men avoid participating in debates on these topics. As a consequence of the harsh tone, many users surrender their freedom of expression and refrain from participating in the debate.

A total of 77% of the respondents believe that the media has a responsibility to remove offensive and derogatory comments. Thus, a majority of users believe that the media should be more proactive with regard to ensuring a civil tone in the debate. The question is, how should the media approach this task?

This report focuses on this issue and presents a number of recommendations. The objective of the recommendations is to identify measures to enhance the efforts to combat hate speech that appear in the online debate platforms of the news media.

RECOMMENDATIONS

The Danish Institute for Human Rights recommends that:

- The news media ensure transparent and consistent moderation of their online debates.
  As a minimum, this entails that the media prepare clear guidelines for online debate that are easy to read and access, and that the media are consistent in their enforcement of these guidelines. Moreover, it should be made clear to users how they can complain about hate speech that appears in the online debate.

- The news media register their Facebook pages as well as any other social media platforms with the Danish Press Council (Pressenævnet). Registering a Facebook page with the Press Council sends a clear signal that ethical rules for the press must be observed, and it makes it easier for users to file a complaint with the Press Council.

- The Media Liability Act is revised to clarify the responsibility of the news media with regard to debates on the social media platforms that they facilitate through their news posts. The Media Liability Act should be adapted to reflect the reality of the media today, focusing in particular on the news media's increasing use of social media.

- The Danish Government prepares a national action plan concerning hate speech similar to what has been done in Norway and Sweden. The action plan should focus on both lawful and unlawful hate speech, and should identify areas of society that should receive particular attention, including the media. Moreover, the action plan should address how hate speech can be combatted through measures other than legislation and bans.

- The Danish Police provides statistics on reports of online hate speech pursuant to Section 266 b of the Danish Criminal Code, where charges are not pressed.

- Facebook publishes annual country-specific figures on the number of reports they have received concerning hate speech, including how many of these reports were acted upon.

KAPITEL 1

1 INDLEDNING

”Tonen” i den offentlige debat er gennem årene blevet debatteret mere og mere. [1] I takt med at de sociale medier er blevet en integreret del af vores hverdag og medielandskab, er tonen på de sociale medier i stigende grad blevet en del af denne debat. På den ene side har de sociale medier gjort det nemmere for flere at bruge deres ytringsfrihed og deltage i den offentlige debat. På den anden side kritiseres debatkulturen på sociale medier for at polarisere, splitte og sprede had.

Dette skisma har sat fokus på fænomenet hadefulde ytringer, som i stigende grad tilskrives de sociale medier, hvor ytringer fremsættes, deles og spredes med lynets hast.

1.1 DEN DEMOKRATISKE SAMTALE UNDER PRES

Facebook er blevet hele Danmarks digitale forsamlingshus, hvor alle har mulighed for at ytre sig og bringe deres holdninger i spil. En undersøgelse fra Kulturstyrelsen[2] viser, at 97 procent af de 16-89-årige bruger Facebook hver uge. Det er en gevinst for den demokratiske samtale, at så mange får mulighed for at deltage i debatter med mennesker, de ellers ikke ville møde, og at afstanden fra den almindelige dansker til beslutningstagerne er blevet kortere. Men måden, der debatteres på – også kaldet ”tonen” i debatten – opleves af mange som hård, nedladende og polariserende, og det får dem til at holde sig væk fra debatten og undlade at bruge deres ytringsfrihed og bidrage til den demokratiske samtale.

I en repræsentativ undersøgelse foretaget af Danmarks Statistik[3] i sommeren 2016 svarede 50 procent af de adspurgte mænd og kvinder, at tonen i debatter på sociale medier afholder dem fra at udtrykke deres mening og deltage i debatten. Når halvdelen afholder sig fra at udtrykke deres mening på grund af en hård debattone, har vi et demokratisk problem med konsekvenser for den offentlige debat.

1.1.1 POLITIKERE UDSÆTTES FOR HAD OG TRUSLER

Det stigende fokus på debattonen kunne også ses i Lars Løkke Rasmussens alternative nytårstale 1. januar 2016, som netop drejede sig om debattonen på Facebook. Her opfordrede statsministeren til at "holde tonen" i den politiske debat på Facebook, som han beskrev som "Danmarks største samtaleforum, men unægteligt også et sted, hvor man skal lægge øre til meget. " [4]

Udover at debattonen medvirker til, at mange afholder sig fra at deltage i den offentlige debat, har de hårde ord og kommentarer også konsekvenser for dem, der stiller sig offentligt frem.

Flere sager har vist, at offentlige personer, herunder journalister, debattører og politikere, er særligt udsatte for at blive eksponeret for hadefulde ytringer, når de deltager i den offentlige debat. [5]

At kommentarer kan eskalere til deciderede trusler, oplevede den dengang konservative folketingspolitiker Mai Mercado (siden november 2016 konservativ børne- og socialminister) efter et opslag på Facebook i juni 2016 om Christiania, hvor hun modtog flere trusler på livet. Dette har sat yderligere gang i debatten om tonen i den politiske debat på de sociale medier, og to personer er siden blevet dømt for trusler mod folketingspolitikeren. [6]

En rundspørge foretaget af DR Syd blandt landets 179 folketingspolitikere viser, at 46 ud af de 97, der svarede, har oplevet at modtage en reel voldstrussel. 25 ud af 97 har desuden overvejet deres kandidatur på grund af tonen i debatten. [7] I en anden DR-rundspørge fra januar 2015 blandt 920 byrådsmedlemmer, der er aktive på de sociale medier, fortæller 65 procent, at de oplever, at tonen i den politiske debat på de sociale medier ofte er ubehagelig. 373 af de adspurgte byrådsmedlemmer fortæller, at de har undladt at lægge kommentarer eller andet op på de sociale medier af frygt for, at det vil føre til chikane. [8] De to rundspørger er eksempler på, at tonen kan få politikere til at miste modet og ligefrem afholde sig fra at tage del i den politiske debat.

1.1.2 JOURNALISTER AFHOLDER SIG FRA AT TAGE EMNER OP

Det er ikke kun politikere, der skal lægge øre til meget. Det samme oplever journalister. En norsk undersøgelse[9] viser, at blandt 1341 adspurgte norske journalister og redaktører svarer godt halvdelen, at de har været udsat for krænkelser, chikane eller hetz på nettet inden for det seneste år. Chikanen mod kvinder er oftere rettet mod deres køn, hvor det for mændenes vedkommende omhandler det emne, mændene debatterer, eller er direkte relateret til deres udsagn. Den norske undersøgelse viser også, at det i overvejende grad er mænd, som står bag truslerne og chikanen. Særligt historier om indvandring, politiske konflikter og ligestilling/feminisme "trigger" hadefulde kommentarer rettet mod

journalister og redaktører. Disse oplevelser får nogle journalister til at udøve selvcensur og afholde sig fra at skrive om visse emner.

1.1.3 KVINDER RAMMES PÅ DERES KØN

At kvinder oftere rammes på deres køn, når de deltager i den offentlige debat, blev i 2014 skildret i DR's programserie "Ti stille, kvinde". Her fortalte en række højtprofilerede kvindelige politikere om deres oplevelser med at modtage trusler og blive chikaneret via de sociale medier. Sexistiske og nedladende kommentarer med henvisning til deres køn er en del af disse kvinders dagligdag. Programrækken satte for alvor fokus på, at der er et kønsaspekt forbundet til had på nettet. [10]

1.1.4 FLYGTNINGEDEBATTEN HAR VÆRET HÅRD

At tonen er hård i debatter om flygtninge, var årsagen til, at den britiske avis The Guardian i januar 2016 besluttede at lukke kommentarsporet på deres hjemmeside, når nyheder handler om flygtninge. Avisen ønsker ikke længere at lægge væg til de hadefulde kommentarer, som de oplevede i kølvandet på den europæiske flygtningekrise. Dette tiltag blev af nogle beskrevet som censur. Mary Hamilton, The Guardians læserredaktør, har svaret på kritikken og forklaret, at The Guardian ønsker "at være ansvarlige værter" med det formål at "sætte de stemmer fri, som kæmper for at blive hørt." [11]

1.1.5 PLADS TIL FORSKELLIGE HOLDNINGER

Der er ingen tvivl om, at Facebook og andre sociale medier bidrager til, at en mangfoldighed af stemmer kan komme til orde i den offentlige debat. Men hvis vi skal værne om den demokratiske samtale, hvor der er plads til at ytre forskellige holdninger, uden at grupper lægges for had, stiller det både krav til dem, der deltager aktivt i debatten, og til dem, der stiller debatplatforme til rådighed. Det gælder særligt for de nyhedsmedier, der bruger online platforme som Facebook til at distribuere deres journalistiske produktioner. De må påtage sig redaktørrollen i de debatter, der opstår i forlængelse af nyhedsopslagene.

1.2 DET MENNESKERETLIGE DILEMMA

Udgangspunktet for en undersøgelse om hadefulde ytringer er ytringsfriheden. Ytringsfriheden er beskyttet i artikel 19 i FN's verdenserklæring om menneskerettigheder[12] og beskyttes også i artikel 19 i Den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder[13], i artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)[14] samt i artikel 11 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. [15]

Ytringsfriheden er en grundsten i det danske demokrati, og selvom mange ytringer er tilladte, er ytringsfriheden ikke absolut. Straffeloven kriminaliserer enkelte typer alvorlige ytringer, men der er en høj tærskel for, hvornår en ytring

kan betragtes som ulovlig i juridisk forstand. Den Europæiske Menneske-rettighedsdomstol har fastslået, at hensynet til ytringsfriheden er tungtvejende, og at denne kun i særlige tilfælde kan begrænses. [16]

Rammerne for ytringsfriheden er altså vide. Det indebærer på den ene side, at man må acceptere meninger og ytringer, som man kan være uenig i. På den anden side indebærer ytringsfrihed et ansvar for at respektere mennesker som ligeværdige, fx ved ikke at tilskynde til had af grupper, der får disse til at fremstå som mindre værd. Set i dette lys indebærer ytringsfriheden også et principielt ytringsansvar for at tænke sig om, før man ytrer sig. Ansvaret handler dog ikke kun om at overveje sine ytringer, inden de fremsættes, men indebærer også et ansvar for at tage til genmæle mod hadefulde ytringer. Ikke for at nægte nogen at sige det ene eller det andet, men for at påpege usandheder, ugyldige argumenter, fejlslutninger og overdrivelser, som kan udvikle sig og eskalere. [17]

Overfor ytringsfriheden står hensynet til at beskytte udsatte grupper mod diskrimination. Det følger af princippet om ligebehandling og ikke-diskrimination, som fremgår af artikel 2 i FN's verdenserklæring om menneskerettigheder[18], artikel 14 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK)[19] og artikel 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. [20]

Den frie debat er en del af ytringsfrihedens udøvelse, og at håndtere og bekæmpe hadefulde ytringer er en delikat øvelse, som kræver en klarhed omkring, hvor ytringsfriheden stopper, og hvor ytringsansvaret starter. Det menneskeretlige dilemma består derfor i denne sammenhæng i at give vide rammer for ytringsfriheden, samtidig med at hensynet til at beskytte udsatte grupper mod had, diskrimination og racisme tages seriøst.

Da undersøgelsen både ser på ulovlige og lovlige ytringer, er det væsentligt at sondre mellem de retlige grænser for ytringsfriheden som eksisterer og det principielle ytringsansvar, som den enkelte har, som ikke har en retlig karakter men snarere en moralsk karakter.

1.3 DEN OFFENTLIGE DEBAT

Den offentlige debat er en hjørnesten i vores demokratiske samfund. Ikke som en grundlovssikret rettighed eller institution, men som noget, borgere og beslutningstagere skaber i fællesskab og ofte med medierne som mellemled.

Der er to væsentlige forudsætninger for, at den frie offentlige debat kan opstå. Den første er frihedsrettighederne, som er fastslået i grundloven og de menneskerettighedskonventioner, som Danmark har tilsluttet sig, hvor ytringsfriheden, foreningsfriheden og forsamlingsfriheden muliggør, at individer og grupper kan mødes og ytre sig uden at blive forhindret og censureret.

Den anden forudsætning er adgang til information. Skal den offentlige mening have nogen vægt, skal befolkningen have adgang til relevant information for at kunne danne sig en kvalificeret mening om et givent samfundsanliggende. Her spiller journalister og medier en afgørende rolle i det moderne demokrati for tilvejebringelsen af information, viden og holdninger gennem trykte, elektroniske og digitale massemedier.[21] Mediernes rolle i demokratiet omfatter også en debatskabende rolle, der i praksis blandt andet kommer til udtryk ved, at medierne gennem sendetid og spalteplads til udvalgte debatindlæg og kommentarer selv bliver forum for den offentlige debat. Mediernes debat-skabende rolle også ligger i, at de frit udvælger af den samlede nyhedsmængde, hvilke nyheder og temaer de vil tage op og sætte fokus på samt selv udvælger de debatindlæg, de vælger at bringe.

Når medierne på den måde skaber et rum for borgernes ytringsfrihed, følger der også et ansvar for, at den offentlige mediebårne debat lever op til lovens bogstav og ånd. I det lys er det interessant at vurdere, hvordan debatten på en af nyhedsmediernes nyeste og mest populære platforme til debat – det sociale medie Facebook – foregår. Som tidligere nævnt vurderer mange, at debatten på sociale medier generelt er for hård og derfor afholder dem fra at deltage. Men hvordan ser det ud, når debatten foregår på specifikke Facebook-sider, der bestyres af nyhedsmedier, der er vant til at redigere nyheder såvel som debat i spændingsfeltet mellem ytringsfrihed og ytringsansvar? Det er tonen i denne debat på nyhedsmediernes Facebook-sider, som vi undersøger nærmere i denne rapport.

KAPITEL 2

2 HAD OG HADEFULD RETORIK

Had kan defineres som stærk modvilje mod eller fjendskab overfor nogen eller noget. Had kan også være knyttet til frygt og andre negative holdninger og følelser som eksempelvis islamofobi og xenofobi. Hadretorik kan defineres som nedsættende sprogbrug, der kan vække eller forstærke negative følelser, holdninger eller opfattelser af en gruppe mennesker med udgangspunkt i deres race, etnicitet, køn, religion, seksuelle orientering mv.

Hadretorik formidler negative holdninger og fremmer intolerance. [22] I had-retorikken dominerer negative forestillinger og holdninger overfor bestemte grupper for herigennem at nedgøre en gruppe mennesker, svække deres rygte og sociale status. På denne måde kan hadretorikken være med til at legitimere et negativt syn på en gruppe. [23] Ud fra et (had)retorisk perspektiv kan man tale om, at magten i hadefulde ytringer ligger i det forhold, at ytringen kan krænke en gruppes eller et individs status, anseelse og ret til respekt. [24]

Hadretorik bruges ikke kun til at lufte negative holdninger til grupper og personer, men anvendes i lige så høj grad til at få andre overbevist om sit standpunkt. En hadefuld retorik kan – hvad enten den udbredes online eller offline – føre til tilskyndelse til diskrimination, had og vold. [25]

2.1 HVAD ER HADEFULDE YTRINGER?

Hadefulde ytringer er kendetegnet ved, at de rammer individet på grund af et bestemt tilhørsforhold til en gruppe (fx politisk tilhørsforhold, religion, seksuel orientering m.m.). Hadefulde ytringer kan være fornærmende, intimiderende og chikanerende og/eller opfordre til vold, had og diskrimination. [26] Således har hadefulde ytringer ikke blot konsekvenser for den enkelte, som den hadefulde ytring rettes mod, men også for den gruppe, som individet tilhører eller identificerer sig med. Særligt udsatte for hadefulde ytringer er minoritetsgrupper i samfundet (fx etniske minoriteter, religiøse minoriteter etc.), men også mænd og kvinder rammes. [27]

Der findes ingen universelt accepteret definition af begrebet hadefulde ytringer (hate speech på engelsk) i den internationale menneskeret, og beskyttelsen mod

hadefulde ytringer varierer både internationalt, regionalt og nationalt.[28] Ofte bruger det enkelte land en definition, der læner sig op ad landets straffebestemmelser, som kriminaliserer ytringer motiveret af had mod visse beskyttede grupper. I Danmark er visse hadefulde ytringer kriminaliseret i straffelovens § 266 b. Her lyder det, at:

> **Den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.** [29]

Udover kriminalisering af **ytringer** motiveret af had mod særlige grupper finder vi i straffelovens § 81, nr. 6, en kriminalisering af **handlinger** motiveret af had, hvorefter det er en strafskærpende omstændighed ved strafudmålingen, at kriminaliteten er begået på baggrund af fordomme og had til andre personers race, etnicitet, tro, seksuelle orientering eller lignende.

Hadefulde ytringer og handlinger må ses i forhold til hinanden og rummer både "lovlige" og strafbare (ulovlige) ytringer og handlinger. I sin mest ekstreme form forekommer hadefulde ytringer som trusler og opfordring til vold eller som en egentlig hadforbrydelse. Fælles for hadefulde ytringer og handlinger er en negativ opfattelse af personer og grupper som mindreværdige. Begge dele er relevante at bekæmpe i forhold til Danmarks menneskeretlige forpligtelser.

Udfordringen ved at bruge straffelovens § 266 b til at definere hadefulde ytringer er, at den ikke forholder sig til de ytringer, som efter straffeloven ikke kan straffes, men som alligevel har et stort skadepotentiale for den enkelte og for samfundet, når de fremsættes i den offentlige debat. Desuden dækker straffelovens bestemmelser ikke alle diskriminationsgrunde som eksempelvis handicap og køn.

Rådet for den europæiske union definerer ulovlige hadefulde ytringer ud fra rådets rammeafgørelse 2008/913/RIA af 28. november om bekæmpelse af visse former for og tilkendegivelser af racisme og fremmedhad ved hjælp af straffe-lovgivningen. [30] Det omfatter offentlig tilskyndelse til vold eller had rettet mod en gruppe af personer eller et medlem af en sådan gruppe, der er defineret under henvisning til race, hudfarve, religion, herkomst eller national eller etnisk oprindelse. Denne definition afgrænser sig til få områder og primært med fokus på racisme og fremmedhad.

Europarådets Komité mod Racisme og Intolerance (ECRI – European Commission against Racism and Intolerance) opererer med en bredere definition, der dækker grundene race, hudfarve, herkomst, national eller etnisk oprindelse, alder, handicap, sprog, religion og tro, køn, kønsidentitet, seksuel orientering og andre personlige karakteristika eller status. [31] Ifølge ECRI er hadefulde ytringer:

> **[…] fortalervirksomhed, promovering eller tilskyndelse i enhver form for nedvurdering, had eller bagvaskelse af en person eller gruppe af personer, samt enhver chikane, fornærmelse, negative stereotyper, stigmatisering eller trussel af en person eller gruppe af personer […] på grund af race, hudfarve, herkomst, national eller etnisk oprindelse, alder, handicap, sprog, religion og tro, køn, kønsidentitet, seksuel orientering og andre personlige karakteristika eller status.**[32]

ECRI's definition bidrager med et bredere og tydeligere defineret felt af grupper, som de hadefulde ytringer kan rette sig mod. Styrken ved denne definition er også, at den ikke kun gør hadefulde ytringer til et juridisk anliggende, men anlægger et mere nuanceret perspektiv på de forskellige typer af ytringer, der kan forekomme i en debat. Det er åbenlyst, at der er forskel på, om der fremsættes en decideret trussel, eller om en ytring er stigmatiserende i sin fremstilling af fx kvinder, kristne eller kurdere. Ligeså synes det åbenlyst, at værten for en debat må agere forskelligt, alt efter om en debattør fremkommer med en trussel eller en stigmatiserende ytring rettet mod en gruppe mennesker. Begge dele kan være særdeles skadelige for en offentlig debat, da det kan få debattører til at afstå fra at bruge deres ytringsfrihed.

2.2 UNDERSØGELSENS DEFINITION AF HADEFULDE YTRINGER

Vi tager i denne rapport afsæt i ECRI's definition (gengivet i foregående afsnit), men tilføjer også ytringer rettet mod politisk observans og social status.

I denne undersøgelse skal hadefulde ytringer forstås som:

"Stigmatiserende, nedsættende, krænkende, chikanerende og truende ytringer, der fremsættes offentligt mod et individ eller en gruppe baseret på individets eller gruppens køn, etnicitet, religion, handicap, seksuelle orientering, alder, politiske observans eller sociale status. "

De otte områder, der fokuseres på, er alle beskyttede områder i menneskeretten.[33]

Definitionen forholder sig ikke eksplicit til, hvilke virkninger en hadefuld ytring potentielt kan have hos dem, som hadet er rettet mod, såvel som andre, der

måtte læse, se eller høre den hadefulde ytring. Det ligger implicit i forståelsen af hadefulde ytringer, at de har en potentiel skadevirkning, og det afgørende er derfor ikke, om den konkrete hadefulde ytring rent faktisk vækker negative følelser hos modtagerne. Til gengæld betoner ovenstående definition betydningen af, at ytringen er offentlig – i samme betydning, som findes i straffelovens § 266 b.

Had kan naturligvis også optræde i andre sammenhænge end på baggrund af de ovenfor nævnte grunde/karakteristika. Det kan fx være hadefulde ytringer, der retter sig mod livsstilsbaserede kendetegn (fx overvægt), men denne type had falder udenfor undersøgelsesområdet, da fokus alene er på det menneskeretlige område.

2.3 EKSISTERENDE VIDEN OM HADEFULDE YTRINGER

Der er overordnet set mangel på viden om omfang og konsekvenser af hadefulde ytringer online. [34] Nedenfor er nævnt nogle af de væsentligste nationale såvel som internationale undersøgelser, som berører emnet.

En slovensk undersøgelse fra 2009[35] analyserer indholdet i hadefulde ytringer fra debatter på slovenske mediers hjemmesider. Gennem diskursanalyse analyserer forskerne karakteren af de internetbaserede hadefulde ytringer. Undersøgelsen viser, at de hadefulde ytringer går på race, nationalitet, politiske holdninger og religion. Udover diskursanalysen belyser undersøgelsen også motiver for hadefulde ytringer. Via kvalitative interviews med personer, der er kommet med hadefulde ytringer på de undersøgte slovenske mediesider, fremhæves en række karaktertræk og værdier blandt disse personer.

I USA har Pew Research Center i 2014 gennemført en stor undersøgelse[36] blandt 3000 amerikanere om deres erfaring med chikane på internettet. Undersøgelsen viste, at 40 procent af internetbrugerne havde været udsat for chikane, og at 73 procent havde været vidne til, at andre blev udsat for chikane. Flere mænd end kvinder angav, at de havde været udsat for chikane på internettet, men kvinder oplevede langt hyppigere at blive udsat for stalking og seksuel chikane. Endvidere viste undersøgelsen, at alder spiller en stor rolle for risikoen for at blive udsat for chikane. De unge mellem 18 og 29 år er generelt mere udsatte, og unge kvinder er en særligt udsat gruppe.

Et finsk-amerikansk studie[37] har vist, at en stor andel af de personer, som bliver udsat for chikane og sexisme på internettet, også er mere udsatte for det i offline-sfæren. Samme tendens støtter en svensk rapport[38] om mobning og krænkelser blandt børn og unge, der viser, at 35 procent af respondenterne, som er blevet krænket på nettet, også har været udsat for krænkelser offline og ofte af de samme personer.

Rapporten "Experiences of Sexism"[39] af European Social Survey viser, at en større andel af kvinder end mænd på tværs af landene oplever sexisme. I Danmark rapporterer 26,8 procent af kvinderne, at de har oplevet sexisme. I Sverige er tallet 37 procent, og for Norge er det 29,6 procent. Henholdsvis 13,9 procent, 17,1 procent og 12,3 procent af mændene har oplevet sexisme.

Bogen "Meningers mot – netthat og ytringsfrihet i Norge"[40] dokumenterer, at næsten halvdelen af norske journalister og redaktører oplever krænkelse, chikane eller hetz. Bogen dokumenterer også, at kvinder er mere udsatte for seksuel chikane og trusler, og at de unge kvinder er de mest udsatte. Bogen peger også på skadevirkningerne af chikanen og de hadefulde ytringer, som ifølge de interviewede kvindelige journalister og redaktører påvirker deres adfærd og journalistik i en negativ retning.

I 2014 offentliggjorde DR Nyheder resultaterne af en rundspørge blandt 74 folketingspolitikere, som viste, at 60 procent af både mandlige og kvindelige folketingsmedlemmer har oplevet chikane på internettet. Godt 30 procent af begge køn har ifølge rundspørgen oplevet at få dødstrusler. [41]

Også det norske survey[42] om status for ytringsfrihed fra 2014 viser, at hadefulde ytringer kan have skadelige virkninger for dem, som deltager i den offentlige debat. Undersøgelsen viser, at skadevirkningerne er større blandt personer med etnisk minoritetsbaggrund end for personer med majoritetsbaggrund. Mens 19 procent af majoritetsbefolkningen svarede, at erfaringen med hadefulde ytringer ville få konsekvenser for fremtidig deltagelse i den offentlige debat, svarede hele 36 procent af personer med minoritetsbaggrund det samme. Den store forskel mellem disse to grupper forklares ved, at sidstnævnte oftere modtager negative kommentarer knyttet til usaglige forhold om deres religiøse og etniske identitet. For personer med etnisk majoritetsbaggrund er de ubehagelige kommentarer langt oftere knyttet til en konkret sag.

En undersøgelse[43] foretaget af forskere fra Roskilde Universitet publiceret i 2014 analyserer 149 opslag og 3800 kommentarer på Facebook fra medierne eb.dk, bt.dk, politiken.dk, jp.dk, dr.dk og tv2.dk. Disse er blevet indsamlet over en uge i 2012. Undersøgelsen kommer frem til, at størstedelen af de analyserede kommentarer blev ført i en neutral tone (73 procent). 21 procent af kommentarerne var negative. Det vil sige, at sproget, der var anvendt, i hver femte kommentar var grimt eller nedladende og rettet mod en person eller mediet.
I oktober 2015 offentliggjorde COWI rapporten "Kortlægning af hadforbrydelser i Danmark". I denne fremgår det blandt andet, at der i perioden 2000-2014 er afsagt 67 domme vedrørende overtrædelse af straffelovens § 266 b. Motiv-

grundene er fordelt på tro (36), etnisk oprindelse og hudfarve (30) og seksuel orientering (1). De fleste sager (40) tager udgangspunkt i skriftlige ytringer med internettet som det hyppigst anvendte medie. [44]

Det nordiske tidsskrift Nordicom Information satte i 2015 fokus på hetz og had online. [45] Udgivelsen belyser bagsiden af den digitale udvikling, nemlig den chikane, had og trusler, som finder sted på internettet. Artiklerne fokuserer på de forskellige grupper, som udsættes for nethadet, og der gives eksempler på konsekvenserne af dette nethad. Det nordiske perspektiv bidrager med viden om forskelle og ligheder mellem de nordiske lande.

I forbindelse med arbejdet til den norske regerings strategi mod hadefulde ytringer[46] har det norske Institutt for samfunnsforskning (ISF) udarbejdet tre videnskabelige delrapporter om hadefulde ytringer efter opdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

"Delrapport 1: Forskning på art og omfang"[47] samler forskning om omfanget af hadefulde ytringer på internettet og belyser, hvilke grupper der er særligt udsatte. Desuden ser rapporten på forskning om, hvilke medier/platforme der særligt bruges til at fremkomme med hadefulde ytringer, og der ses også på, hvem der ytrer sig hadefuldt.

"Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering"[48] belyser sammenhængen mellem hadefulde ytringer og diskrimination, mobning og vold.

I "Delrapport 3: Grenseoppgangen mellom ytringsfrihet og strafferettslig vern mot hatefulle ytringer"[49] påpeges det, at tolkning og anvendelse af straffelovens bestemmelser om hadefulde ytringer må ske på en måde, som er forenelig med ytringsfriheden. Rapporten gennemgår Den Europæiske Menneskerettigheds-domstols (EMD) praksis i sager om hadefulde ytringer versus ytringsfriheden.

EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) belyser i en rapport fra november 2016[50], hvordan medieindhold og politiske diskurser online såvel som offline kan medvirke til at tilskynde til diskrimination, had eller vold i EU-medlemsstaterne. Rapporten udlægger de europæiske og internationale retlige rammer på området, som underbygges af relevante eksempler fra europæisk retspraksis. Publikationen understreger behovet for, at EU-institutioner og medlemsstater adresserer den effekt, tilskyndelse af had kan have på de befolkningsgrupper, som det rammer.

Surveys, hvor man undersøger folks holdninger til og oplevelser af debatten, lader til at være den mest udbredte metode, når debatstilen på internettet skal undersøges. Disse undersøgelser peger samlet set på, at mange har oplevet eller

været udsat for forskellige grader af chikane på internettet. Kun få undersøgelser har set på, hvor almindelig en negativ eller grov tone er i debatter på internettet. I en dansk sammenhæng er der således blot et enkelt studie, der peger på, at omkring en femtedel af alle kommentarerne på nyhedsmediernes Facebook-sider er negative. Undersøgelsen siger dog ikke noget om, hvorvidt disse ytringer også er hadefulde ytringer, og om de retter sig mod særlige grupper.

2.3.1 POLITISKE TILTAG I NORDEN

Nordisk Ministerråd har i deres samarbejdsprogram sat fokus på hadefulde ytringer og sexisme under indsatsen "Køn, ligestilling og det offentlige rum". Her sættes der fokus på kønnenes muligheder for at deltage i den offentlige debat. [51] Ligeledes har det finske formandskab for Nordisk Ministerråd i 2016 i sin arbejdsplan formuleret en indsats vedrørende ligestilling i offentlige rum, herunder medier og hadefulde ytringers påvirkning af demokratiet. [52] Nordisk Ministerråd har i denne sammenhæng iværksat en kortlægning af lovgivningen på området i de nordiske lande. [53]

Den 21. november 2016 lancerede den norske regering sin strategi mod hadefulde ytringer 2016-2020. Med strategien ønsker den norske regering at forebygge og skabe bevidsthed om hadefulde ytringer i den offentlige debat og i det offentlige rum. Der er derudover også fokus på konsekvenserne af hadefulde ytringer. Fire områder prioriteres i strategien: skole og uddannelse, arbejdslivet, retsvæsenet og mediesektoren. For hvert område er der formuleret konkrete indsatser, fx udvikling af undervisnings- og informationsmateriale målrettet mod børn og brug af national statistik om hadefulde ytringer i retsvæsenet. [54] Norge overtager formandskabet i Nordisk Ministerråd i 2017, og hadefulde ytringer vil være ét ud af fire områder i det nordiske samarbejde om ligestilling. [55]

Blot to dage efter – den 23. november 2016 – lancerede den svenske regering sin nationale handlingsplan mod racisme og lignende former for fjendtlighed og hadforbrydelser på nettet. Handlingsplanen danner grundlag for arbejdet mod racisme og hadforbrydelser indenfor udvalgte strategiske områder, herunder viden, uddannelse og forskning, civilsamfund og retsvæsen. [56]

2.4 HVAD VED VI OM KONSEKVENSERNE AF HADEFULDE YTRINGER

Hadefulde ytringer kan have konsekvenser for både den enkelte og for samfundet. Gennem sprogbrugen i de hadefulde ytringer tillægges et individ eller en gruppe egenskaber eller adfærd, som indikerer, at de ikke skal anses som ligeværdige mennesker eller borgere i samfundet. Hadefulde ytringer kan være medvirkende til at cementere eller forstærke eksisterende negative stereotyper i samfundet om personer og grupper, som baserer sig på kendetegn som fx køn, etnicitet, religion mv. På denne måde kan de hadefulde ytringer være

medvirkende til at skabe polarisering og mistillid og legitimere diskriminerende adfærd. Det sker ved, at hadefulde ytringer indikerer overfor de omtalte grupper/personer, at de ikke er ønsket i samfundet, og sprogbrugen kan medvirke til en følelse af eksklusion, trusler og usikkerhed. De hadefulde ytringer kan også have den følgevirkning, at de udsatte ikke kan deltage på lige fod på sociale og politiske arenaer, eftersom de bliver mødt af en opfattelse af, at de er mindreværdige. På den måde begrænses deres muligheder. Men lige så vigtigt kan hadefulde ytringer skabe frygt og angst hos dem, der læser med, og dermed vække og øge had og negative følelser mod de grupper, der omtales i hadefulde vendinger. [57]

Norske erfaringer peger på, at hadefulde ytringer skaber et klima, som svækker demokratiet ved at begrænse forskellige gruppers deltagelse i den offentlige debat. [58] Forskning fra Politihøgskolen i Norge påviser en klar sammenhæng mellem hadefulde ytringer på nettet og evne og vilje til vold. [59] På sigt kan hadefulde ytringer gennem sin dehumanisering af en gruppe mennesker skabe accept af voldelige handlinger hos et større publikum[60] og kan i sin mest ekstreme form udvikle sig til radikalisering og voldelig ekstremisme.

Befolkningsundersøgelsen, som blev nævnt i indledningen, tegner et tydeligt billede af, at tonen er årsag til, at man ikke ønsker at udtrykke sin mening i den offentlige debat. Der er således tale om et demokratisk problem, som svækker den offentlige debat, og som resulterer i, at halvdelen af befolkningen ikke vil være med. Disse tal suppleres af en Megafon-måling blandt Facebook-brugere, som er blevet foretaget som supplement til indholdsanalysen (se mere i kapitel 7).

KAPITEL 3

3 FACEBOOK OG NYHEDSMEDIERNE

Gennem årene har Facebook vokset sig til mere end blot et globalt socialt fællesskab. I dag er Facebook en central medieplatform i blandt andet Danmark, som tilbyder et forum for debat og formidling af nyheder. Facebook producerer ikke egentligt indhold selv, men lader nyhedsproducenter og brugerne distribuere indhold for at skabe debat eller tiltrække læsere, seere og lyttere til nyhedsmediernes egne hjemmesider.

I en undersøgelse foretaget af Roskilde Universitet i 2015 fremgik det, at 47 procent af danskerne bruger sociale medier som Facebook netop med det formål at få nyheder. [61] Kulturministeriets public service-rapport fra november 2016 viser, at for især den yngre del af befolkningen er sociale medier, herunder Facebook, en af de primære kilder til information og spiller dermed en stor rolle som leverandør af nyheder. [62]

Omkring 2,7 millioner danskere har en profil på Facebook, viser tal fra Danmarks Statistik[63], og Danmark er et af de lande i verden, der har flest Facebook-brugere målt i forhold til indbyggertallet.

Nyhedsmediernes Facebook-sider er med andre ord et oplagt sted at undersøge, hvordan en offentlig online debat, der når ud til mange mennesker og potentielt kan inddrage et bredt udsnit af danskerne, rent faktisk forløber.

Brugen af Facebook som mellemled til nyhedsformidling og som forum for debat er dog ikke uproblematisk for nyhedsmedierne, da Facebooks distribution af indhold er styret af algoritmer, der ofte er uigennemsigtige for både nyheds-producenter og nyhedsbrugere. Algoritmerne beskyldes ofte for at danne ”konsensusbobler”, eftersom algoritmerne styrer det indhold, man som bruger præsenteres for i sit nyhedsfeed. Indholdet er styret af brugerens interaktion på Facebook, og derfor vil sider, indlæg og opdateringer fra profiler, som man som bruger har reageret og kommenteret på, oftest træde frem. Alt dette har den betydning, at det, man ser og bliver præsenteret for, oftest er indhold og holdninger, som man er enig i, og heraf opstår konsensusboblerne. Public service-rapporten rejser også den bekymring, at de unge i stigende grad bruger sociale medier som foretrukken eller eneste nyhedskilde. Det giver risiko for, at

de unge næsten udelukkende møder "nyheder" og synspunkter fra ligesindede miljøer og kun sjældent støder på andre holdninger og en mere bred og afbalanceret nyhedsformidling. [64]

Det har flere gange skabt stor debat, at Facebook selv i nogle tilfælde modererer og censurerer indhold ud fra et sæt retningslinjer, der bygger på amerikanske normer og i flere tilfælde opleves mere vilkårlig end konsekvent. Dette var eksempelvis tilfældet, da Facebook i september 2016 fjernede billede og opslag fra den norske avis Aftenpostens Facebook-side. [65] Billedet var det ikoniske billede fra 1972 fra Vietnamkrigen af en pige, der løber nøgen væk fra et napalm-angreb. Når nyhedsmedierne vælger at gøre brug af Facebook, kommer de med andre ord til at afgive en ukendt grad af deres redigerende magt - og dermed deres redaktionelle frihed - til distributøren.

3.1 MEDIEANSVARSLOVEN

Medierne er som almindelige brugere omfattet af Facebooks generelle brugerbetingelser og kan opleve, at indhold de lægger op på Facebook modereres eller fjernes. At Facebook selv foretager en redigering, fjerner dog ikke nyhedsmediernes mulighed for at vælge, hvad og hvor meget de publicerer på Facebook, ligesom det heller ikke fjerner nyhedsmediernes mulighed for at redigere den debat, der udspiller sig på deres Facebook-sider i forlængelse af egne opslag. Hvordan nyhedsmedierne redigerer debatter – hvad enten det er på Facebook, egne hjemmesider i aviser eller på radio og tv – er i høj grad et spørgsmål om branchens og de enkelte mediers egne normer. Med medie-ansvarsloven eksisterer der generelle og formelle retningslinjer for nyheds-mediernes virke.

Medieansvarsloven[66] stammer fra 1992 og er kun revideret på enkelte områder siden og ikke i forhold til mediernes stigende brug af sociale medier, som en platform for formidling af nyheder og debat. Det har den betydning, at nyheds-mediers praksis på internettet ikke er selvstændigt reguleret på samme måde som nyhedsmedier, der udgiver på print eller elektronisk. Det er ifølge medie-ansvarsloven Pressenævnet, der har kompetence til at vurdere, om et nyheds-medie omfattet af medieansvarsloven overholder de vejledende regler for god presseskik. God presseskik er ikke defineret i nogen lov, men er en såkaldt "retlig standard", som også kan beskrives som god handlemåde.[67] Medieansvarslovens § 34 henviser til at: "Massemediernes indhold og handlemåde skal være i overensstemmelse med god presseskik." [68] Hvad der er god handlemåde i en given sag, beror i sidste ende på Pressenævnets vurdering. [69]

De vejledende regler for god presseskik er generelle og siger ikke noget eksplicit om hadefulde ytringer eller hvilke normer der bør være for debatter i de medier, der er omfattet af medieansvarsloven og de vejledende regler. De presseetiske

regler indeholder dog blandt andet det grundlæggende synspunkt at: ”(…) medierne [skal også] anerkende hensynet til den enkelte borgers krav på respekt for den personlige integritet og privatlivets fred og til behovet for beskyttelse mod ubeføjet krænkelse.”[70], men dette er ikke ekspliciteret yderligere.

3.2 PRESSENÆVNET

Pressenævnets funktion er at fastholde et højt presseetisk niveau i medierne. Pressenævnet kan ikke pålægge straf, erstatning eller godtgørelse, men udtale kritik af et medie og kræve, at et medie bringer et genmæle og offentliggør Pressenævnets kritik på en nærmere angiven måde. [71]

Nyhedsmedier på internettet skal selv aktivt tilmelde sig Pressenævnet for at være omfattet af de fordele og forpligtelser, som medieansvarsloven foreskriver. Ved indgangen til november 2016 var det langtfra alle nyhedsmedier, der havde tilmeldt deres Facebook-sider til Pressenævnet. [72] Ingen af de store landsdækkende medier under JP/Politikens Hus eller Berlingske Media-koncernen havde pr. november 2016 tilmeldt deres Facebook-sider til Pressenævnet. Det samme er tilfældet for TV 2’s Facebook-sider, hvorimod DR’s Facebook-sider er tilmeldt.

Hvis et medies Facebook-side ikke er tilmeldt Pressenævnet, er siden ikke omfattet af medieansvarsloven, og således gælder de presseetiske retningslinjer formelt set ikke. Det falder derfor udenfor Pressenævnets kompetence at behandle henvendelser vedrørende disse sider. Det fremgår blandt andet af to afgørelser fra efteråret 2016, hvor Pressenævnet ikke kunne behandle klager over indholdet på to mediers Facebook-sider. [73]

Dette betyder dog ikke, at et medie er uden ansvar for sin Facebook-side. En Facebook-side eller twitter-konto er ganske vist kun omfattet af medieansvarsloven (og dermed Pressenævnets kompetence), hvis den aktivt er tilmeldt Pressenævnet, og dette gælder også, selvom modermediet allerede er tilmeldt. Hvis der ikke er sket anmeldelse, er den ansvarlige udgiver dog fortsat retligt ansvarlig for indholdet efter lovgivningens almindelige regler. Dette er blandt andet fastslået i Københavns Byrets dom af 13. maj 2016 i sagen om to danske gidsler i Somalia.[74]

3.2.1 REDIGERET OG UREDIGERET DEBAT

De vejledende regler for god presseskik skelner mellem to typer af debatindlæg; de redigerede og de uredigerede debatindlæg. Redigerede debatindlæg har været igennem en redaktionel gennemgang og prioritering. Disse indlæg er omfattet af medieansvarslovens regler på samme måde som læserbreve i trykte medier, og de er dermed omfattet af Pressenævnets kompetence. Uredigerede debatindlæg er, i Pressenævnets definition, indlæg som afsenderen selv

publicerer på et medies hjemmeside fx en kommentar til en artikel eller et debatindlæg. Denne type indlæg er ikke omfattet af medieansvarsreglerne, men derimod af de almindelige regler indenfor dansk ret, herunder straffelovens bestemmelser om freds- og ærekrænkelser.[75]

Ifølge de presseetiske reglers anvendelsesområde, omfatter reglerne "(…) det redaktionelle stof, som offentliggøres i medierne og redigerede debatindlæg". I det omfang der bringes uredigeret debat bør medierne have klare og synlige retningslinjer for debatten samt give effektiv adgang til at klage til mediet over indlæg.[76] I en nyere afgørelse fra 2013 forholder nævnet sig til forskellen mellem begreberne redigerede og uredigerede debatindlæg.[77]

Brugerkommentarer på eksempelvis Facebook lander dog i praksis et sted midt imellem de to typer af debatindlæg, da der rent faktisk finder en redigering sted, som dog først sker efter publicering, hvor en redaktør/moderator fra nyheds-mediet læser indlæggene og vælger enten at lade dem blive, slette eller skjule dem. På den ene side kan disse kommentarer anses for uredigerede indlæg i det afsenderen skriver dem direkte på mediets side, men på den anden side vil mange af disse kommentarer i praksis undergå en redigering af mediet. Ved en eventuel revidering af medieansvarsloven bør man derfor se på fortolkningen af, hvornår en debat er redigeret og dermed omfattet af de vejledende regler for god presseskik.

3.2.2 "VIDERE RAMMER"

Når det gælder læserbrevsdebat på avisernes debatsider og indlæg på elektroniske debatfora, anvender Pressenævnet en fortolkning, hvor de tillader "videre rammer"[78] for, hvad der skrives i den offentlige debat, end de ville acceptere i en nyhedsartikel.

Pressenævnet skelner i deres praksis mellem indhold, som medierne selv producerer, og indhold, som er indsendt fra læsere/brugere, men som stadig er underlagt en redigeringsproces hos mediet. Pressenævnets primære begrundelse for at acceptere videre rammer i debatter er, at debatindlæg bygger på subjektive opfattelser og vurderinger med større rum for frisprog. Det er dog ikke klart, hvordan de "videre rammer" oversættes til den redigeringspraksis, der finder sted på Facebook og andre sociale medier. En af de mest markante forskelle mellem traditionel læserbrevsdebat i aviser og debatindlæg på nyhedsmediernes Facebook-sider er, at de her offentliggøres før nyheds-medierne har mulighed for at læse dem. Den mulighed for redigering, der ligger før publiceringen af læserbrevsdebatterne i aviserne, findes ikke i samme grad på sociale medier. Ved en eventuel revidering af medieansvarsloven bør man derfor se på fortolkningen af begrebet "videre rammer".

Med denne undersøgelse kortlægges og konkretiseres den hadefulde debattone, og på den baggrund kan en diskussion af, hvordan ansvarlige nyhedsmedier skal og bør agere i online debatter på eksempelvis Facebook, tage fart.

3.3 MODERERING PÅ FACEBOOK

Facebook har udviklet et sæt fællesskabsregler, som opfordrer til respektfuld adfærd og beskriver, hvilken type indhold der kan blive anmeldt til Facebook og fjernet. Reglerne gælder både for almindelige brugeropslag og for nyheds-mediernes sider. Ifølge disser regler fjerner Facebook "hadefulde udtalelser, der omfatter indhold, som angriber folk direkte på baggrund af:

- Race
- Etnisk tilhørsforhold
- National oprindelse
- Religiøst tilhørsforhold
- Seksuel orientering
- Køn eller kønsidentitet
- Alvorlige handicap eller sygdomme.[79]

Facebook fjerner indhold på baggrund af brugernes anmeldelser og lægger vægt på, at de stiller værktøjer til rådighed, så den enkelte "nemmere kan undgå usmageligt eller krænkende indhold". [80]

Som tidligere nævnt har Facebooks konkrete redigering af opslag og kommentarer flere gange medført større debatter om den måde, som redigeringen i praksis foregår på. Dertil kommer, at Facebooks redigeringspraksis ikke er præget af transparens – hverken i forhold til tilgængelig statistik, ressourcer brugt til redigering eller til den konkrete oversættelse af retningslinjer til redigeringspraksis.

DR Nyheder og TV 2 Nyhederne har ligeledes nogle konkrete retningslinjer for debat på deres Facebook-sider, som er tilgængelige på deres Facebook-sider. DR lægger vægt på, at indlæg skrives i respekt for andres holdninger og meninger. Indlæg, der er nedladende, afsporer debatten, chikanerer andre, er hadefulde eller er skrevet af falske profiler, accepteres ikke.[81]

TV 2 opfordrer til at holde en sober tone. De skriver, at de modererer med udgangspunkt i Facebooks retningslinjer, men har også opstillet egne principper, som blandt andet forklarer, at der ikke tillades stødende sprogbrug, person-angreb, chikane og opfordringer til vold. Desuden skal man som bruger skrive fra sin egen profil, hvor fornavn og efternavn fremgår.[82]

Begge medier understreger, at overtrædelse af deres retningslinjer kan føre til, at indlæg slettes, eller at man som bruger kan blive frataget adgangen til at deltage i debatter.

Når vi i denne sammenhæng beskæftiger os med begrebet moderering, så tænkes der på mediernes overvågning af og ageren i forbindelse med online debatter, der finder sted i kølvandet på et nyhedsopslag. Det kan således både være monitorering, redigering, aktiv indblanding og sletning af indhold. Medierne har på Facebook mulighed for at udelukke/blokere brugere, slette indlæg eller skjule indlæg, så andre debattører ikke kan se det. Både DR og TV 2 har ansatte, der har til opgave at tage sig af deres Facebook-sider. Opgaverne består både i at lave nyhedsopslag, der henviser til nyheder på DR's og TV 2's egne medieplatforme, samt at monitorere og redigere den debat, der opstår i forlængelse af nyhedsopslagene på Facebook.

KAPITEL 4

4 METODE

Undersøgelsen af hadefulde ytringer er primært baseret på to metodiske tilgange, der præsenteres i det følgende: en kvantitativ indholdsanalyse på Facebook samt en spørgeskemaundersøgelse blandt Facebook-brugere. Derudover bygger rapportens indsigter på samtaler med og besøg hos DR Nyheder, litteraturgennemgang af anden forskning og undersøgelser på området samt en juridisk kortlægning af hadefulde ytringer i menneskeretten og i dansk ret.

4.1 KVANTITATIV INDHOLDSANALYSE

Den kvantitative indholdsanalyse er en metode udviklet og anvendt indenfor medieforskning med henblik på at analysere indholdet af massemedieret kommunikation.[83] Metoden har udviklet sig i takt med medieudviklingen og anvendes i dag i vid udstrækning til analyse af webindhold og sociale medier[84], hvor formålet er at kortlægge de budskaber, der kommunikeres. Med den kvantitative indholdsanalyse kan omfanget og karakteren af hadefulde ytringer på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider kortlægges.

Datagrundlaget for den kvantitative indholdsanalyse er 2996 kommentarer, der er skrevet af brugerne i forlængelse af DR's og TV 2's nyhedsopslag. Kommentarerne er indsamlet manuelt i en periode på fire måneder fra april til juli 2016 efter et tilfældighedsprincip, der har søgt at indsamle kommentarer fra så mange forskellige debatter som muligt og fra så mange forskellige placeringer i debatterne som muligt. Dette er gjort for at sikre, at resultaterne giver et reelt billede af omfanget og karakteren af hadefulde ytringer og ikke er skævvredet af en overrepræsentation af særlige emner eller af kommentarer, der som følge af Facebooks algoritmer er placeret først i kommentarsporene.

Kommentarerne er indsamlet, tidligst 12 timer efter at de er offentliggjort. Tidsspændet skal sikre, at nyhedsmedierne kan nå at redigere og eventuelt slette kommentarer, der er i strid med deres egne retningslinjer. Det analyserede materiale fortæller derfor ikke, hvor mange hadefulde ytringer brugerne reelt formulerer, men hvor mange og hvilken type hadefulde ytringer der står tilbage i debatten, når medierne har haft en rimelig tidsperiode til at fjerne indlæg, der ikke lever op til deres retningslinjer. Resultaterne af denne metodiske tilgang

viser derfor to ting: for det første omfanget og karakteren af hadefulde ytringer, som brugerne møder på DR's og TV 2's Facebook-sider efter redigering, og for det andet omfanget og karakteren af hadefulde ytringer, som DR og TV 2 accepterer på deres Facebook-sider.

Udover mediernes egen redigering kan det også være tilfældet, at Facebook har redigeret i kommentarsporene på baggrund af deres Community Standards. [85]

Valget af DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider skyldes, at det er to af de største danske medier på Facebook, og at de traditionelt når ud til en bred vifte af danskerne. Det antages derfor, at de brugere, der debatterer på disse sider, repræsenterer det bredest mulige spektrum af politiske holdninger og sociale baggrunde, som kan findes på danske nyhedsmediers Facebook-sider. Desuden er begge medier omfattet af public service-kontrakter, der blandt andet opstiller en række generelle og formelle forpligtelser til det indhold, som medierne distribuerer.

Resultaterne af denne undersøgelse kan derfor ikke sige noget om den generelle debattone på alle danske Facebook-sider eller andelen af hadefulde ytringer på disse. Billedet kan se anderledes ud, hvis man fx undersøger lukkede grupper på Facebook eller følger kommentarsporene på politikeres Facebook-sider. Ved at rette blikket mod nogle af de største danske offentligt tilgængelige Facebook-sider, bestyret af medier, der står som hjørnesten i formidlingen af nyheder og debat til danskerne, får vi et billede af, hvordan Facebook-debatter om emner af væsentlig samfundsmæssig betydning udspiller sig.

4.1.1 KODNING

Som en del af metodedesignet er der udviklet en kodemanual, der beskriver de kategorier og variabler, som indholdet undersøges for, samt et kodeark, hvor registreringerne foretages. [86] Kodemanualen skal sikre en ensartet registrering og indeholder nogle klart definerede analyseenheder. På baggrund af den registrerede data i kodearket bliver det muligt at udregne andelen af hadefulde ytringer, hvilke emner de optræder i forbindelse med, karakteren af de hadefulde ytringer samt en række andre kendetegn, der kan give en forståelse af de hadefulde ytringer.

Forståelsen af hadefulde ytringer bygger på den definition, der er præsenteret i kapitel 2. Alle kommentarer vurderes i forhold til denne definition, og hvorvidt den hadefulde ytring retter sig mod køn, etnicitet, religion, handicap, seksuel orientering, alder, hudfarve, politisk observans eller social status. Derudover er kommentarerne også kodet efter en grovhedsskala, der søger at nuancere hadet i forhold til den anvendte definition. Der er udviklet en femtrinsskala, hvor 1 er den mildeste form og 5 den groveste form for had. Det er oversat til de fem

begreber 1) stigmatiserende, 2) nedsættende, 3) krænkende, 4) chikanerende og 5) truende.

Skalaen anerkender, at der er behov for at nuancere vores forståelse af had, eftersom had kan antage mange former og variere i styrke. Nuanceringen kan også være med til at belyse, hvordan hadet skal håndteres.

Kodningens præcision er undersøgt gennem reliabilitetstest af 10 procent af det indsamlede datamateriale. Testen viser, at 20 undersøgte variabler alle ligger indenfor en nøjagtighed på mellem 0,78 og 0,993 beregnet med Krippendorffs alpha. En beregning af den procentvise overensstemmelse mellem den oprindelige kodning og kontrolkodningen viser en nøjagtighed på over 95 procent i alle de undersøgte kategorier. Samlet set indikerer det, at den forståelse af begreberne, som kodningen bygger på, er generel og reproducerbar, og at undersøgelsens resultater er retvisende.

4.2 SPØRGESKEMAUNDERSØGELSE

Institut for Menneskerettigheder har ønsket at undersøge danske Facebook-brugeres oplevelser med at deltage i debatter på Facebook og belyse, i hvor høj grad debattonen har betydning for brugernes lyst til at involvere sig i den offentlige debat. Til det formål er der gennemført et survey i form af en stikprøveundersøgelse i den danske befolkning.

Undersøgelsen er gennemført af Megafon med medlemmer af Megafon-panelet som en ren internetundersøgelse med anonyme besvarelser. Undersøgelsen er gennemført særskilt for Institut for Menneskerettigheder og blev gennemført i perioden 3. juni til 7. juni 2016. Målgruppen er personer i alderen 18 år eller derover, som har en Facebook-profil.

Der er udsendt 2772 e-mails til panelet, hvoraf 1254 har svaret. Det svarer til en svarprocent på 47 procent. Der er 1045 af respondenterne, som har en Facebook-profil, og det er kun denne gruppe, som indgår i analysen. Halvdelen af de respondenter, som har en Facebook-profil, har debatteret på Facebook (n 511), og det er hovedsageligt denne gruppes oplevelse, som behandles i analysen. Hvor der er en væsentlig kønsforskel, fremhæves dette.

Resultaterne fra Megafon-undersøgelsen er ikke vægtet, da vi mangler tilfredsstillende data af de danske Facebook-brugere, for at vægtning ville være meningsfyldt. Derimod laver vi en sammenligning af besvarelserne i Megafon-undersøgelsen med estimater af Facebook-brugere samt befolkningen.Der er ved denne type af undersøgelser en usikkerhed på grund af selektionsbias, da medlemmerne af panelet selv vælger at være en del af undersøgelsen.

Hvis respondentgruppen er under 50 personer, er den statistiske usikkerhed så betydelig, at vi ikke medtager den i gennemgangen af resultaterne. Blandt de 18-29 årige er der kun 57 respondenter, som har debatteret eller kommenteret på Facebook. Det betyder, at der er højere usikkerhed omkring deres besvarelser end de øvrige aldersgrupper. Vi har valgt at bruge datagrundlaget for denne gruppe på trods af den større usikkerhed, da de ofte adskiller sig markant fra de andre aldersgrupper

KAPITEL 5

5 JURIDISK KORTLÆGNING

I dette kapitel ser vi nærmere på menneskerettens og dansk rets beskyttelse af hadefulde ytringer.[87] Som nævnt i kapitel 2 har vi i denne rapport valgt at anvende en bred definition, der dækker over både lovlige og ulovlige hadefulde ytringer.

5.1 DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

I henhold til menneskeretten kan man inddele hadefulde ytringer i tre kategorier:

1) lovlig hadefuld tale,
2) lovlig hadefuld tale, der kan begrænses, og
3) den ulovlige hadefulde tale, der skal begrænses.

Hadefuld tale, der **skal** begrænses: Staterne er forpligtigede til at forbyde den mest alvorlige form for hadefuld tale. Det vil sige tilskyndelse til vold, forskelsbehandling eller fjendtlighed.

Hadefuld tale, der **kan** begrænses. Menneskerettighederne tillader at begrænse ytringer der er hadefulde, hvis det sker for at beskytte andres rettigheder eller omdømme.

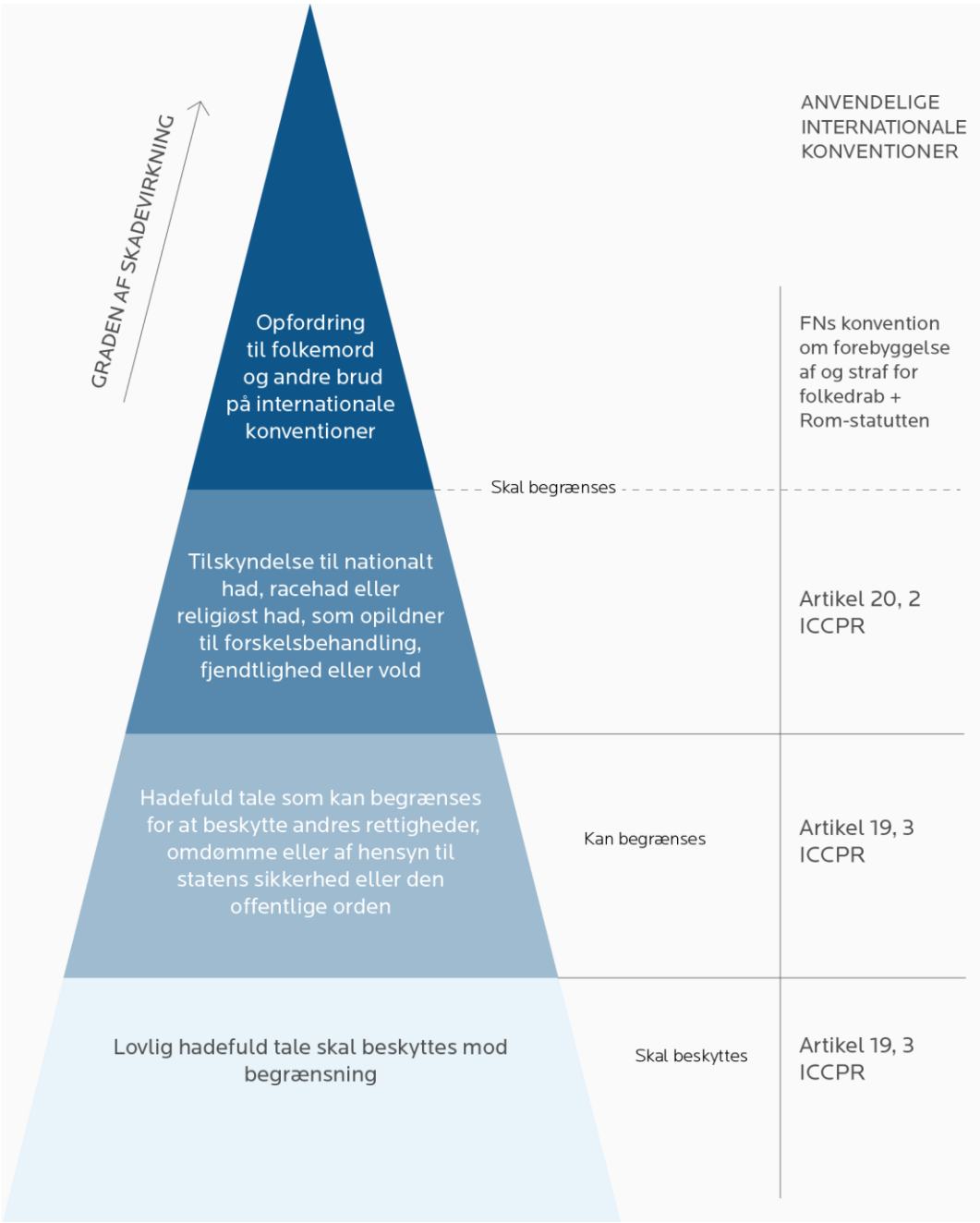

FIGUR 1: Hadytringspyramiden inspireret af Article 19.

5.1.1 RETTEN TIL YTRINGSFRIHED

Ytringsfriheden er en grundlæggende rettighed og en forudsætning for et demokrati. Langt de fleste ytringer er tilladte i Danmark. Nogle gange kan det imidlertid være nødvendigt for en stat at indskrænke ytringsfriheden. Det kan fx være for at undgå vold, had og overgreb. I det følgende gennemgås den retlige beskyttelse i såvel menneskeretten som dansk ret mod hadefulde ytringer,

herunder hvornår en ytring må anses for at gå over grænsen og dermed udgøre en ulovlig handling.

Retten til ytringsfrihed følger af en lang række internationale konventioner. FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder (ICCPR), artikel 19, indeholder således en juridisk forpligtelse til at afholde sig fra indgreb i meningsfriheden, uanset om der er tale om mundtlig, skriftlig eller trykt form, i form af kunst eller andre midler.

Efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) artikel 10 har enhver ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har i sin omfattende praksis på området for ytringsfrihed vedvarende tilkendegivet, at ytringsfriheden er af grundlæggende betydning for et demokratisk samfund, og at den ikke alene omfatter oplysninger og ideer, der er velsete eller neutrale, men også sådanne, som chokerer, fornærmer eller foruroliger myndighederne eller dele af befolkningen. Dette følger af kravene om pluralisme, tolerance og åbenhed, uden hvilke der ikke kan være et "demokratisk samfund".[88]

Ytringsfriheden medfører imidlertid særlige forpligtelser og et særligt ansvar og kan og skal derfor i visse situationer undergives begrænsninger.

5.1.2 BEGRÆNSNINGER I YTRINGSFRIHEDEN I ICCPR, CERD OG EMRK

Både ICCPR, FN's konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination (CERD) og EMRK indeholder bestemmelser, der har til formål at forhindre handlinger, der har karakter af misbrug og omgåelse af hensynet bag konventionernes rettigheder, herunder ytringsfriheden. Da begrænsninger udgør en undtagelse til udgangspunktet om ytringsfrihed, skal de i tvivlstilfælde fortolkes indskrænkende.[89] Efter ICCPR skal begrænsninger være hjemlet ved lov og være nødvendige af hensyn til respekten for andres rettigheder eller omdømme og/eller være begrundet i hensyn til statens sikkerhed, den offentlige orden, sundheden eller sædeligheden.[90]

ICCPR indeholder desuden mere specifikke begrænsninger af ytringsfriheden. I medfør af ICCPR, artikel 20, stk. 2, skal enhver tilskyndelse til nationalt had, racehad eller religiøst had, som ophidser til forskelsbehandling, fjendtlighed eller vold, være forbudt ved lov. ICCPR, artikel 2, stk. 3, indeholder endvidere en forpligtelse til at sikre en tilstrækkelig effektiv retsbeskyttelse og efterforskning gennem et tilgængeligt nationalt retsmiddel med henblik på at beskytte de i konventionen nævnte rettigheder.

CERD (racediskriminationskonventionen) forpligter deltagerstaterne til at træffe foranstaltninger til at bekæmpe enhver tilskyndelse til eller udøvelse af racediskrimination. Særligt er staterne forpligtet til at kriminalisere udbredelse af ideer, der hviler på forestillinger om racemæssig overlegenhed eller racehad, tilskyndelse til diskrimination, voldshandlinger og tilskyndelse til voldshandlinger imod personer af en anden etnisk oprindelse.[91]

I EMRK formuleres begrænsningerne på en måde, så ytringsfriheden kan underkastes formaliteter, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden, for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder, for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger eller for at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed.[92]

EMD har i en lang række sager taget stilling til spørgsmålet om tilskyndelse til had og ytringsfrihed. Når EMD behandler sådanne sager, anvender domstolen enten artikel 17 (forbud mod misbrug af konventionens rettigheder) eller artikel 10, stk. 2 (lovlige indskrænkninger i retten til ytringsfrihed). EMD har således afvist en klage om krænkelse af ytringsfriheden under henvisning til artikel 17, idet klager havde offentliggjort en række artikler med hadefulde ytringer om jøder, der blandt andet var i strid med EMRK's værdier i form af tolerance og ikke-diskrimination.[93] EMRK, artikel 10, stk. 2, anvendes, hvor der foreligger hadefulde ytringer, men dog ikke af så alvorlig karakter, at den er egnet til at underminere konventionens fundamentale rettigheder.[94]

EMD har i den såkaldte Delfi-dom fra 2015 for første gang taget stilling til spørgsmålet om ansvaret for kommentarer fremsat på internetsider i forhold til EMRK, artikel 10. Sagen vedrørte en nyhedsportal, der var blevet tildelt en bøde i en injuriesag for kommentarer fremsat til en artikel. EMD fandt, at nyheds-portalen kunne holdes ansvarlig herfor, og henviste i den forbindelse blandt andet til kommentarernes ekstreme karakter, samt at nyhedsportalen ikke havde taget fornødne skridt til uden ophold at fjerne kommentarerne. Der forelå dermed et legitimt indgreb i klagers ytringsfrihed.[95] I en lignende sag fra februar 2016 kom EMD til det modsatte resultat, nemlig at der var tale om en overtrædelse af retten til ytringsfrihed.[96] Sagen vedrørte en internetudbyder og en nyhedsportals ansvar for kommentarer på deres hjemmesider. EMD henviste i vidt omfang til Delfi-dommen, men efter en vurdering af kommentarernes indhold blev resultatet det modsatte. EMD udtalte blandt andet, at de fremsatte kommentarer, selvom de måtte anses for grove, ikke udgjorde åbenbar ulovlig hadefuld tale som fx opfordring til vold.

5.1.3 ANDRE INTERNATIONALE STANDARDER

Tillægsprotokollen til Europarådets konvention om it-kriminalitet forpligter stater til at kriminalisere ytringer, der formidles til offentligheden via et computersystem, og som forfægter, fremmer eller tilskynder til had, forskelsbehandling eller vold mod en person eller en gruppe af personer på grund af race, hudfarve, herkomst eller national eller etnisk oprindelse eller religion, når det sidstnævnte sker som påskud for en af de andre diskriminationsgrunde.[97] Tillægsprotokollen tager hensyn til medlemsstaternes etablerede principper om ytringsfrihed og tillader forbehold for så vidt angår kriminalisering af ytringer om forskelsbehandling.

Europarådets Convention on Cybercrime [98] fra 2001 og tillægsprotokollen[99] fra 2003 regulerer hadefulde ytringer motiveret af racisme og xenofobi. Tillægsprotokollen pålægger medlemsstaterne at kriminalisere racistiske eller xenofobiske udtalelser på internettet. Danmark har ratificeret både konventionen og tillægsprotokollen.

Derudover forpligter EU's rammeafgørelse om bekæmpelse af racisme og fremmedhad fra 2008 medlemsstaterne til at gøre offentlige tilskyndelser til vold og had mod personer eller grupper defineret under henvisning til race, hudfarve, religion, herkomst, nationalitet og etnicitet strafbare, hvorfor gruppen af beskyttede er udvidet i forhold til racediskriminationskonventionen til også at omfatte religiøst tilhørsforhold. Endvidere kriminaliseres som udgangspunkt "offentligt forsvar for eller benægtelse af folkedrab, forbrydelser mod menneskeheden eller krigsforbrydelser begået mod disse personer eller grupper".[100] Danmark er efter rammeafgørelsen forpligtet til at fastsætte sanktioner, der er effektive, og som står i rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning.

I maj 2016 indgik EU-Kommissionen et samarbejde med Facebook, Twitter, YouTube og Microsoft om at bekæmpe ulovlige hadefulde ytringer på nettet. Med det såkaldte Code of Conduct[101] forpligter it-virksomhederne sig til at gennemgå anmeldelser om hadefuld tale på deres platforme og reagere på ulovligt indhold indenfor 24 timer. Parterne definerer ulovlige hadefulde ytringer ud fra rådet for den europæiske unions rammeafgørelse fra 2008 om bekæmpelse af visse former for og tilkendegivelser af racisme og fremmedhad ved hjælp af straffe-lovgivningen. [102] Det omfatter således offentlig tilskyndelse til vold eller had rettet mod en gruppe af personer eller et medlem af en sådan gruppe, der er defineret under henvisning til race, hudfarve, religion, herkomst eller national eller etnisk oprindelse. Det understreges, at ytringsfriheden vejer meget tungt. Det fremhæves også, at udbredelsen af ulovlige hadefulde ytringer online ikke kun påvirker de grupper eller personer, som rammes, men at det også har en såkaldt "chilling"-effekt på den demokratiske diskurs på

onlineplatforme. Adfærds-kodekset tilskriver endvidere civilsamfundsorganisationer en særlig rolle med at bekæmpe hadefulde ytringer online og fremme ikke-diskrimination, tolerance og respekt.

En opgørelse fra december 2016 fra EU's kommissær for retsvæsen, forbrugere og ligestilling, Věra Jourová, viser, at ud af 600 indrapporteringer til it-virksomhederne er 40 procent af disse gennemgået indenfor 24 timer. Efter 48 timer er 80 procent af indrapporteringerne gennemgået. I denne forbindelse har kommissæren udtalt, at virksomhederne må arbejde hurtigere for at overbevise om, at den ikkeretlige tilgang er den rette for at bekæmpe hadefulde ytringer online. [103]

5.1.4 ANBEFALINGER OG AFGØRELSER FRA FN'S KOMITÉER MV. VEDRØRENDE BEKÆMPELSE AF HADEFULDE YTRINGER

Der bliver løbende udarbejdet en række juridisk ikkebindende vejledninger og anbefalinger fra FN, navnlig fra FN's Menneskerettighedskomité og FN's Race-diskriminationskomité, via den såkaldte UPR-proces[104], samt fra relevante særlige rapportører, anbefalinger fra Europarådet navnlig Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance (ECRI), Europarådets menneske-rettighedskommissær og EU.[105] Dette sker typisk i forbindelse med den periodiske overvågning fra de internationale monitoreringsmekanismer af gennemførelsen af konventionsforpligtelserne i Danmark og andre lande eller i forbindelse med generelle fortolkningsbidrag. FN's Menneskerettighedskomité og FN's Race-diskriminationskomité, der overvåger gennemførelsen af henholdsvis ICCPR og racediskriminationskonventionen, kan behandle klager om henholdsvis krænkelser af ytringsfriheden, forpligtelsen til at kriminalisere opfordringer til religiøst og etnisk had, forpligtelsen til at kriminalisere racistiske ytringer samt ineffektiv beskyttelse mod racediskrimination. FN's Racediskriminationskomité fremkommer med ikkebindende afgørelser i individuelle klagesager. Relevante afgørelser vil blive beskrevet nedenfor under de enkelte temaer.

FN's Racediskriminationskomité har i en generel anbefaling anført, at forbuddet mod udbredelse af ideer, der bygger på forestillinger om racemæssig overlegenhed og racehad, er foreneligt med ytringsfriheden.[106]

FN's Racediskriminationskomité har endvidere i en generel anbefaling[107] påpeget, at kriminaliseringen af racistiske ytringer bør forbeholdes de mest alvorlige sager, mens andre sager bør behandles på anden vis.[108] Straffeloven bør anvendes under hensyn til principperne om, at tvivlen skal komme den sigtede til gode, legalitetsprincippet, samt principperne om proportionalitet og nødvendighed. Komitéen anbefaler, at der i vurderingen af ytringens straf-egnethed indgår følgende kriterier: indholdet og formen af ytringen, det

økonomiske, sociale og politiske klima, hvori ytringen er fremsat, ytringens ophavsmands status og stilling i samfundet, ytringens udbredelse samt formålet med ytringen.

FN's Racediskriminationskomité har i en afgørelse fra 2005 tilkendegivet, at groft krænkende udtalelser kan ses som tilskyndelse til racediskrimination, hvis ikke vold, og at racediskriminationskonventionen medfører en ret til effektive retsmidler mod sådanne udtalelser.[109]

FN's Racediskriminationskomité udtrykker i sine seneste konkluderende bemærkninger til Danmark fra juni 2015 bekymring over den voksende xenofobi og politiske propaganda mod udlændinge. Komitéen henviser i den forbindelse blandt andet til racistiske publikationer i medierne, den voksende islamofobi, terrorangrebet mod det jødiske samfund i begyndelsen af 2015, stigmatiseringen af romaer samt kunstneren Dan Parks udstilling af racistiske billeder i Folketinget, der synes at opfordre til vold. Komitéen anbefaler, at Danmark forstærker sin indsats mod vold, xenofobi og intolerance og minder politikerne om deres forpligtelse til at skabe tolerance og interkulturel forståelse mellem forskellige grupper. Komitéen anbefaler endvidere, at Danmark udvikler en national handlingsplan mod racisme, herunder med særligt fokus på at bekæmpe hadforbrydelser, og fremlægger detaljeret information om, hvilket initiativ der er taget for at kortlægge sådanne forbrydelser i Danmark, samt om Rigspolitiets monitoreringssystem, der beskriver de konkrete resultater, der er opnået. Komitéen fremhæver endelig den generelle anbefaling nr. 35 om racistisk hadtale og minder om, at retten til ytringsfrihed ikke er ubegrænset, men kan indskrænkes i forhold til eksempelvis hadefuld tale i enhver form, der underminerer de grundlæggende menneskerettighedsprincipper om menneskelig værdighed og lighed og søger at ødelægge individer og gruppers anskuelse i samfundet. Komitéen anbefaler, at Danmark – samtidig med at retten til ytringsfrihed respekteres – tager effektive skridt for at bekæmpe hadefulde ytringer, herunder racistiske ytringer på internettet.[110]

I 2011 arrangerede FN's menneskerettighedskommissær (OHCHR) en række ekspertworkshops i forskellige dele af verden med fokus på tilskyndelse til nationalt, racemæssigt og religiøst had og menneskerettigheder, der mundede ud i den såkaldte Rabat-handlingsplan.[111] Undersøgelserne viste blandt andet, at der på globalt plan er sparsomt tilgængelig retspraksis om hadforbrydelser, hvilket kan skyldes manglende effektiv lovgivning. Handlingsplanen anbefaler blandt andet, at medlemsstaternes lovgivning om hadforbrydelser indeholder klare og faste definitioner af begreberne had, diskrimination, fjendtlighed og vold, henset til det snævre forhold mellem ICCPR, artikel 19 (om ytringsfrihed) og 20.[112] Handlingsplanen anbefaler endvidere, at nationale og regionale domstole med jævne mellemrum skal orienteres om internationale standarder og

retspraksis vedrørende hadforbrydelser, at medlemsstaterne fokuserer på at fremme interkulturel forståelse, samt at der sker en systematisk indsamling af data vedrørende tilskyndelse til hadforbrydelser.

Under FN's Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR) af Danmark i 2011 blev Danmark blandt andet anbefalet at opretholde § 266 b om forbud mod hadefulde ytringer i straffeloven. Danmark blev anbefalet at tage forholdsregler for at undgå, at anklagemyndigheden opgiver sager, der er relateret til racemæssigt eller religiøst had, og at ofre afholder sig fra at anmelde had-forbrydelser, der fører til straffrihed for gerningsmanden.[113] Under den seneste UPR-bedømmelse af Danmark i 2016 blev Danmark blandt andet anbefalet at udarbejde en national handlingsplan om bekæmpelse af racisme og diskrimination, at bekæmpe hadefulde ytringer samt at promovere tolerance og respekt for kulturel diversitet, herunder i forhold til politiske ytringer og kampagner.[114] Danmark anførte under eksaminationen, at hadefulde ytringer og hadforbrydelser, herunder på internettet, er et højt prioriteret emne indenfor kriminalitetsbekæmpelse, samt at der er blevet lanceret et monitorerings-program, hvis resultater skal danne grundlag for en bedre planlægning og udførelse af fremtidige nationale strategier til bekæmpelse af hadforbrydelser.

Europarådets menneskerettighedskommissær har udtrykt bekymring for omfanget af hadefulde ytringer i den offentlige debat i Danmark i forhold til etniske og religiøse minoriteter, særligt muslimer og romaer, og påpeget politikernes og mediernes særlige ansvar. Kommissæren roste dog Rigs-advokatens retningslinjer i forhold til behandlingen af disse sager, men bemærker, at der ikke er mange domfældelser i sager om hadefuld tale.[115]

Europarådets Rammekomité for Nationale Mindretal[116] og Europarådets Komité mod Racisme og Intolerance (ECRI) har udtalt lignende bekymring.[117]

ECRI har i december 2015 udgivet en generel anbefaling med 10 punkter om hadefulde ytringer. ECRI anbefaler blandt andet, at medlemsstaterne støtter op om selvregulerende mekanismer hos private og offentlige institutioner, herunder at der udarbejdes etiske regler, og at hadefulde ytringer monitoreres på arbejds-pladsen. ECRI anbefaler endvidere, at offentlige organer eller politiske partier, der understøtter hadefuld tale, skal fratages enhver form for støtte, herunder økonomisk støtte.[118]

The Camden Principles er udarbejdet af ytringsfrihedsorganisationen Article 19 fra England i samråd med FN-repræsentanter, civilsamfund og eksperter. The Camden Principles blev lanceret i april 2009. Formålet med principperne er at skabe større forståelse for sammenhængen mellem respekt for ytringsfrihed og retten til ikke at blive diskrimineret. Der er ikke tale om et sæt retligt bindende

principper, men Article 19 opfordrer både enkeltpersoner, organisationer og beslutningstagere til at godkende disse[119].

5.2 DANSKE FORHOLD

Dansk ret forbyder i overensstemmelse med menneskeretten visse typer af hadefulde ytringer.

Straffeloven indeholder således bestemmelser, som beskytter mod alvorlige hadefulde ytringer (§ 266 b), trusler (§ 266) og ærekrænkelser (§§ 267-274). Derudover er det i § 81, nr. 6, bestemt, at det skal indgå som en strafskærpende omstændighed, hvis en lovovertrædelse, fx en fremsat trussel eller udøvelse af vold, har baggrund i ofrets etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering. Efter § 81, nr. 7, er det endvidere en strafskærpende omstændighed, hvis en lovovertrædelse har baggrund i den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat.

Den danske diskriminationslovgivning beskytter mod chikane på arbejdsmarkedet på grund af køn, race, etnicitet, religion, seksuel orientering og handicap.

Også udenfor arbejdsmarkedet beskytter lovgivningen mod chikane på grund af køn, etnicitet og race. Beskyttelsen dækker store dele af samfundslivet, dog ikke udøvelse af aktiviteter af rent privat karakter. Udtalelser fremsat af private overfor private på Facebook, som ikke er omfattet af straffelovens bestemmelser, vil derfor som udgangspunkt falde udenfor det diskriminationsretlige beskyttelsesområde.[120]

5.2.1 STRAFFELOVENS § 266 B – "RACISMEPARAGRAFFEN"

Straffelovens § 266 b, stk. 1, kriminaliserer den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelser eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse, tro eller seksuel orientering.

Bestemmelsen fik sin nuværende ordlyd i 1971, for at Danmark kunne ratificere FN's konvention om forbud mod racediskrimination. Som det fremgår af § 266 b's ordlyd, kriminaliserer bestemmelsen langtfra alle former for hadefulde ytringer og således ikke udtalelser vedrørende fx handicap og køn (tabel 1).

BESKYTTELSESGRUND	BESKYTTELSE
Køn	Nej
Etnicitet	Ja
Tro	Ja
Handicap	Nej
Seksuel orientering	Ja
Alder	Nej
Hudfarve	Ja
Politisk observans	Nej

TABEL 1: Oversigt over diskriminationsgrunde der er omfattet af straffelovens § 266 b.

Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår det, at § 266 b – modsat straffelovens bestemmelser om ærekrænkelser overfor enkeltpersoner – har til formål at beskytte nærmere opregnede befolkningsgruppers menneskelige værdighed. Kernen i bestemmelsen er udtalelser, som går ud på, at en gruppe generelt savner værdi som mennesker, samt helt usaglige, generaliserende påstande om grov kriminalitet og umoral.[121]

Udtalelser om religioner eller ideologier mv. er ikke omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde, medmindre de samtidig udgør truende, forhånende eller nedværdigende udtalelser om en af de beskyttede grupper. En udtalelse om islam eller en hvilken som helst anden religion er således ikke omfattet af § 266 b. Der skal med andre ord sondres mellem religioner og troende mv., og man kan ikke i almindelighed sætte lighedstegn mellem udtalelser om en religion og dens tilhængere. Truende, forhånende eller nedværdigende udtalelser om fx konsekvensen af et multietnisk samfund er heller ikke omfattet af § 266 b's anvendelsesområde, ligesom en generel udtalelse om fx alle ikkedanske ikke er omfattet. Udtalelsen skal angå en af de beskyttede grupper.[122] Videnskabeligt fremsatte teorier om racemæssige, nationale eller etniske forskelligheder, som det ikke kan antages at have været hensigten, at konventionen skulle omfatte, falder udenfor § 266 b.[123]

I modsætning til visse europæiske lande er det efter dansk ret som udgangspunkt ikke strafbart at benægte, groft bagatellisere, billige eller retfærdiggøre historiske folkedrab eller forbrydelser mod menneskeheden (fx den såkaldte Auschwitz-løgn, hvor det gøres gældende, at der ikke blev begået folkemord i Auschwitz-lejren). Man kan imidlertid straffes for sådanne ytringer, hvis ytringen er fremsat med forsæt om, at en gruppe personer forhånes eller nedværdiges af

de grunde, der er opregnet i straffelovens § 266 b.[124] Rigsadvokaten antager, at nedværdigende ytringer i forhold til § 266 b skal have en vis grovhed for at tilgodese hensynet til ytringsfriheden.[125]

I forbindelse med Danmarks svar i UPR-processen i 2011 understregede regeringen, at domstolene i en straffesag vedrørende hadefulde ytringer må vurdere, om en konkret udtalelse er beskyttet eller er i strid med straffeloven, og at ytringsfriheden i denne afvejning tillægges stor betydning.[126]

Særlig kommunikation på de sociale medier, såsom Facebook, har resulteret i uklarhed om, hvornår en ytring er tiltænkt en videre eller ubestemt kreds, hvilket er en forudsætning for opfyldelsen af gerningsindholdet af straffelovens § 266 b. Det fremgår af Rigsadvokatens meddelelse om hadforbrydelser, at såfremt udtalelsen er fremsat i et forum, der ikke er offentligt tilgængeligt, fx en lukket Facebook-profil, skal den være fremsat med forsæt til udbredelse i en videre kreds, hvilket blandt andet nødvendiggør dokumentation for, hvor mange personer der har adgang til profilen eller forummet, og hvordan profilen er sat op.[127]

I en sag fra 2014 fra Østre Landsret (anket af anklagemyndigheden) fremgik det, at en meddelelse, der var lagt ud på en privat Facebook-profil, alligevel kunne anses for at være fremsat med forsæt til udbredelse i en videre kreds. Østre Landsret lagde her vægt på antallet af venner (omkring 900 personer) og det forhold, at tiltalte var bekendt med, at oplysninger fra den private profil ville kunne blive udbredt til en videre, ubestemt kreds af personer. Der blev i afgørelsen lagt vægt på hensynet til ytringsfriheden og tiltaltes politiske virke. Tiltalte blev frikendt.[128] Retten i Odense har i en dom fra august 2015 frifundet to personer for overtrædelse af § 266 b i en sag vedrørende deling af et billede på Facebook ledsaget af en kort tekst, der kunne indikere en sammenligning mellem muslimer og grise. Retten fandt ikke, at udbredelseskriteriet og grovhedskriteriet var opfyldt.[129]

Den 1. februar 2016 blev en politiker ved Østre Landsret dømt for overtrædelse af straffelovens § 266 b for på Twitter at have udtalt: ”Om jødernes situation i Europa: muslimerne fortsætter hvor Hitler sluttede. Kun den behandling, Hitler fik, vil ændre situationen.” Retten udtalte blandt andet, at udtalelserne satte muslimer i forbindelse med grov kriminalitet og var egnede til at opildne til hadforbrydelser overfor muslimer.[130] Retten slog med dommen fast, at der er grænser for den udstrakte grad af ytringsfrihed, som politikere generelt nyder.

Senest har Retten i Helsingør i en dom af 11. februar 2016 idømt en mand en bøde for overtrædelse af straffelovens § 266 b for på en andens Facebook-væg at have skrevet: ”...ideologien Islam er fuldt ud lige så afskyvækkende,

modbydelig, undertrykkende og menneskefjendsk som Nazismen. Den massive indvandring af Islamister her til Danmark, er det mest ødelæggende det danske samfund har været udsat for i nyere historisk tid." Retten vurderede blandt andet, at udtalelserne i deres helhed var generaliserende påstande, idet udtalelserne om "ideologien islam" måtte opfattes som at vedrøre islam generelt og ikke alene som den ekstreme del af islam.[131] Dommen blev anket til Østre Landsret, der frifandt manden for overtrædelse af straffelovens § 266 b med henvisning til, at udtalelsen var rettet mod islamisk ideologi og islamister, og at beskyttelsen i straffelovens § 266 b ikke omfatter forhånelse mv. af en gruppe personer på grund af deres ideologi. [132]

Med henvisning til afgørelser fra FN's Racediskriminationskomité har Rigsadvokaten i en meddelelse om hadforbrydelser anført, at det udgør en krænkelse af racediskriminationskonventionen, hvis der ikke gennemføres en effektiv efterforskning med henblik på at beslutte, om der er sket en racediskriminerende handling. Rigsadvokaten anfører endvidere, at FN's Racediskriminations-komité i to konkrete sager har fundet, at Danmark havde krænket racediskriminationskonventionen ved ikke at gennemføre en effektiv efterforskning med henblik på at beslutte, om der var sket en racediskriminerende handling eller ej.[133]

Rigsadvokaten offentliggør periodevis meddelelser om sager om overtrædelse af straffelovens § 266 b samt oversigter over praksis ved domstolene med henblik på at sikre en ensartet behandling.[134] Der er i dag ikke offentligt tilgængelig statistik over blandt andet antallet af sager, hvor påtale opgives, og på hvilket grundlag.

Af elektronisk udtræk fra politiets sagsstyringssystem (POLSAS)[135] fremgår dog følgende talmateriale:

ANMELDELSE, STRAFFELOVENS § 266 b	2013	2014	2015
Dom	1	–	–
Idømt bøde	3	3	4
Dom/kendelse, straffelovens § 68-70 (uegnet til straf mv.)	1	1	–
Betinget dom	2	1	5
Udeblivelsesdom	–	2	1
Frifundet	4	3	2
Afgjort med bødeforlæg	–	3	2
Tiltalefrafald uden vilkår (skøn om ubetydelig straf)	1	–	–
Påtale opgivet	16	12	30
Tiltalefrafald uden vilkår (vanskeligheder og omkostninger ved sagen står ikke i rimeligt forhold til sagens betydning og skønnet straf)	1	–	–
Sigtelsen grundløs	1	1	1
I alt	30	26	45

TABEL 2: Udtræk fra politiets sagsstyringssystem (POLSAS) over anmeldelser af sager efter straffelovens § 266 b.

Tallene viser et stabilt antal afgørelser, hvor der er sket en stigning i 2015. Størstedelen af sagerne ender med, at anklagemyndigheden opgiver påtale. I forhold til påtaleopgivelser, har årsagen tidligere været begrundet med, at ytringerne ikke levede op til det minimum af grovhed, der er et kriterie i bestemmelsen. En anden årsag var, at ytringerne ikke kunne anses for at være kommunikeret "offentligt" eller med forsæt om at udbrede ytringen i en videre kreds.[136] Anklagemyndigheden har i den forbindelse gjort opmærksom på, at anklagemyndigheden skal påse, at de strafskyldige drages til ansvar. Myndigheden skal dog også sikre, at uskyldige ikke bliver retsforfulgt ("objektivitetsprincippet").[137]

For at styrke vidensgrundlaget og få større indsigt i, hvilken vurdering der ligger til grund for en beslutning om at efterforske og rejse tiltale – eller opgive det – i en sag efter straffelovens § 266 b, bør politiet, efter instituttets opfattelse, offentliggøre oplysninger om antallet af påtaleopgivelser, politiets efterforskning og anklagemyndighedens vurdering af tiltalespørgsmålet i sager om hadefulde ytringer efter straffelovens § 266 b.

5.2.2 ØVRIGE BESTEMMELSER I STRAFFELOVEN

Såfremt en ytring ikke er meddelt offentligt eller til en videre kreds, kan gerningsmanden stadig ifalde en straf efter straffelovens bestemmelser om trusler og ærekrænkelser med den strafskærpende omstændighed, at ytringerne er motiveret ved ofrets etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering (straffelovens § 81, nr. 6), eller på baggrund af ofrets lovlige ytringer (straffelovens § 81, nr. 7).[138]

I straffelovens § 267 om ærekrænkelser er det bestemt, at den, som krænker en andens ære ved fornærmelige ord eller handlinger eller ved at fremsætte eller udbrede sigtelser for et forhold, der er egnet til at nedsætte den fornærmede i medborgeres agtelse, kan straffes. Bestemmelsen anvendes ganske sjældent i dag, og udviklingen af menneskerettighederne har betydet, at ældre rets hovedvægt på individets beskyttelse i betydelig grad er blevet afløst af en større vægt på hensynet til ytringsfriheden.

I maj 2015 nedsatte Justitsministeriet "Straffelovrådets kommissorium om krænkelse af privatlivets fred og ærekrænkelse". Det fremgår heraf, at Straffelovrådet skal vurdere, om der er behov for at modernisere eller i øvrigt foretage ændringer af straffelovens bestemmelser om krænkelse af privatlivets fred og ærekrænkelse. Rådet skal herunder blandt andet vurdere, om der på den ene side er forhold omfattet af de gældende bestemmelser, som ikke længere bør kriminaliseres, fx fordi formålet med reglerne mere hensigtsmæssigt kan varetages på anden vis, og på den anden side om der er forhold, som ikke i dag er strafbare, men som bør kriminaliseres. [139] Justitsministeren har oplyst, at det forventes, at Straffelovrådet afgiver betænkning herom i starten af 2017, og at Straffelovrådet endnu ikke har påbegyndt arbejdet omkring straffelovens § 266 b. Justitsministeren har samtidig oplyst, at ministeriet er ved at forberede nedsættelsen af en yderligere straffelovskommission. Der skal i den forbindelse tages stilling til det samlede arbejde på det strafferetlige område. Det gælder også en vurdering af mulighederne for indenfor Danmarks internationale forpligtelser at ændre bestemmelsen i straffelovens § 266 b. [140]

I straffelovens § 81, nr. 6, er det fastslået, at det skal indgå som en strafskærpende omstændighed, hvis en lovovertrædelse fx har baggrund i ofrets etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering. Der sigtes til situationer, hvor

lovovertrædelsens motiv helt eller delvis kan tilskrives sådanne forhold. Anvendelsesområdet skal forstås i overensstemmelse med straffelovens § 266 b, men er ikke begrænset til denne form for kriminalitet. Skærpelsen vil også kunne finde anvendelse på fx voldeligt overfald med racistisk motiv eller på økonomisk kriminalitet, der begås med henblik på at støtte racistiske aktiviteter. I en sag fra 2010 blev en tiltalt fundet skyldig i drabsforsøg på tre israelske statsborgere og to andre. Det blev anset for en strafskærpende omstændighed, at drabsforsøgene mod tre af personerne havde baggrund i deres nationalitet.[141]

Efter § 81, nr. 7, er det endvidere en strafskærpende omstændighed, hvis en lovovertrædelse har baggrund i den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat. Ifølge forarbejderne har bestemmelsen til formål at styrke den strafferetlige beskyttelse mod overgreb, der er rettet mod borgerens brug af retten til frit at ytre sig offentligt. Bestemmelsen omfatter tilfælde, hvor en forbrydelse, fx vold eller trusler, begås som en reaktion på den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat. Som eksempler herpå nævnes i forarbejderne offentlig debat om samfundsspørgsmål af fx politisk, religiøs eller etisk karakter. Bestemmelsen omfatter ligesom § 266 b ytringer, som fremsættes overfor en videre kreds af personer. Udenfor falder tilfælde, hvor den forurettedes ytring er fremsat i en rent privat sammenhæng.

Spørgsmålet om, hvornår en ytring er lovlig, må afgøres konkret på baggrund af lovgivningen. At gerningsmanden eventuelt måtte vurdere ytringen som ulovlig, er uden betydning, hvis retten finder, at der er tale om en lovlig ytring. Efter ordlyden af bestemmelsen omfatter den alene de tilfælde, hvor overgrebet retter sig mod den, der har fremsat de lovlige ytringer. Opregningen i § 81 er imidlertid ikke udtømmende, og det må antages, at det også vil kunne skærpe bedømmelsen, hvis gerningsmanden på baggrund af ytringerne begår overgreb mod den ytrendes nærmeste.[142]

I august 2016 blev en mand dømt for trusler og vidnetrusler mod et folketingsmedlem. Truslen skete via Facebook i kølvandet på, at folketingsmedlemmet på sin Facebook-profil skrev: ”Findes der noget bedre end barsel med en nyfødt? Det skulle da lige være TV2 NEWS kørende i baggrunden, hvor politiet gennemsmadrer hashboder på Christiania! I love it.” Manden skrev herefter blandt andet, at ”du leger med dit og dit barns liv”, og ”jeg kan godt forstå, hvis nogen vil stikke en kniv i dig og din baby”. Det fremgår af dommen, at retten ved strafudmålingen lagde vægt på, at truslerne havde baggrund i den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat, jf. straffelovens § 81, nr. 7. [143]

For så vidt angår oplysninger om antallet af sager, hvor straffen er blevet skærpet efter straffelovens § 81, nr. 7 (angreb på baggrund af lovlige ytringer),

har Rigsadvokaten oplyst, at dette ikke er muligt ved elektronisk udtræk fra POLSAS. Dette kræver en manuel gennemgang af konkrete sager i politikredsene.

KAPITEL 6

6 HADEFULDE YTRINGER PÅ NYHEDSMEDIERNES FACEBOOK-SIDER

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra indholdsanalysen af hadefulde ytringer på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider. Tallene præsenteres samlet for både DR og TV 2, medmindre andet er nævnt, da formålet med undersøgelsen først og fremmest er at tegne et generelt billede af de hadefulde ytringers omfang og karakter i den offentlige debat på nyhedsmediernes Facebook-sider.

Først præsenteres datagrundlaget, og herefter følger præsentation af tal for omfanget af hadefulde ytringer, hvor de optræder, hvem der er henholdsvis afsender af og mål for hadet, hvilken karakter hadet har, og hvilke reaktioner det udløser.

6.1 DATAGRUNDLAG FOR INDHOLDSANALYSEN

Datagrundlaget for indholdsanalysen er en stikprøve, der består af i alt 2996 kommentarer på baggrund af 1763 nyhedsopslag i perioden april-juli 2016. Nyhedsopslag er de opslag, som DR og/eller TV 2 lægger op på deres Facebook-sider. De består typisk af en rubrik, kort brødtekst, et billede eller videoklip og et link, der fører til det pågældende medies egen hjemmeside, hvor historien kan læses. Kommentarerne er de indlæg, som Facebook-brugerne skriver i forbindelse med nyhedsopslaget på Facebook-siden. Det kan både være kommentarer, der svarer direkte på selve opslaget, og det kan være kommentarer, der er svar til andre kommentarer. Det kan også være links og billeder.

I den undersøgte periode lagde DR Nyheder og TV 2 Nyhederne i alt cirka 8000 nyhedsopslag[144] op på deres Facebook-sider. Der er således indsamlet kommentarer fra knap hvert fjerde af alle nyhedsopslag, og i gennemsnit er der indsamlet 1,7 kommentarer pr. nyhedsopslag.

	ANTAL OPSLAG	ANTAL KOMMENTARER	KOMMENTARER PR. OPSLAG
DR Nyheder	918	1500	1,63
TV 2 Nyhederne	845	1496	1,77
I alt	1763	2996	1,70

TABEL 3: Datagrundlag for indholdsanalysen. Antal indsamlede opslag og kommentarer fra henholdsvis DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider.

Da der ikke findes officielle eller tilgængelige tal for, hvilke emner nyheds-opslagene i almindelighed handler om, er det ikke muligt at fastslå med sikkerhed, hvordan de nyhedsopslag, der indgår i undersøgelsen, adskiller sig fra de nyhedsopslag, der ikke indgår. Mængden og spredningen af opslag og kommentarer, der er inkluderet i datagrundlaget, minimerer dog usikkerheden i resultaterne betragteligt. Vurderet som stikprøve ligger usikkerheden i de resultater, der præsenteres i det følgende, og som baserer sig på alle indsamlede opslag eller alle indsamlede kommentarer, på omkring 2 procent. Når tallene brydes ned i mindre delmængder, øges usikkerheden, men datagrundlaget er stadig så solidt, at resultaterne er udtryk for generelle tendenser og konklusioner om tonen i den offentlige debat på Facebook med de forbehold, der knytter sig til afgrænsningen i tid og nyhedsmedier.

Af tabel 2 fremgår det, hvordan de 2996 kommentarer fordeler sig emnemæssigt vurderet ud fra det emne, som nyhedsopslaget handler om. Der er ikke en ligelig fordeling mellem emnerne, ligesom der heller ikke er en ligelig fordeling mellem de emner, som de to nyhedsmedier lægger op som nyhedsopslag på deres Facebook-sider.

Den emnekategori, der fylder mest, er ”Vold, kriminalitet og retsvæsen”. Fra forskning om journalistik ved vi, at nyheder om kriminalitet og retsvæsen er et af de områder, der fylder meget i nyhedsdækningen. [145] Det viser sig også på Facebook, hvor det særligt er TV 2, der lægger mange nyhedsopslag op om dette emne på deres Facebook-side. ”Politik (andet)” er den emnekategori, der er næstflest opslag om, og som DR i højere grad end TV 2 lægger opslag op om. Det er en bred kategori, der blandt andet dækker opslag om international politik (fx EU), men også opslag om national og lokal politik, der ikke kunne placeres i de øvrige kategorier.

”Underholdning” og ”Sport” fylder samlet set også en del på de to nyheds-mediers Facebook-sider, mens de resterende emner fordeler sig jævnt med mindre andele. Der er nogle enkelte markante forskelle mellem DR og TV 2 i de emner, de prioriterer at lægge opslag op omkring på deres Facebook-sider. Den mest markante forskel er ”Sport”, der kun fylder 3 procent af indholdet på DR Nyheders Facebook-side, mens det fylder 10 procent hos TV 2, ligesom der er forskelle i de emner, der ligger i top. Overordnet tegner der sig dog et relativt ensartet mønster hos de to nyhedsmedier af, hvilke emner der laves flest nyhedsopslag om, og hvilke emner der gives mindre opmærksomhed.

	I ALT, ANTAL KOMMENTARER	I ALT, EMNERNES FORDELING	DR, EMNERNES FORDELING	TV 2, EMNERNES FORDELING
Vold, kriminalitet og retsvæsen	471	16 %	12 %	19 %
Politik (andet)	357	12 %	15 %	9 %
Underholdning	256	9 %	9 %	8 %
Miljø, natur og klima	245	8 %	8 %	8 %
Sport	186	6 %	3 %	10 %
Økonomi	185	6 %	6 %	7 %
Andet	173	6 %	4 %	7 %
Sundhed	166	6 %	7 %	4 %
Kultur og fritid	134	5 %	6 %	3 %
Flygtninge, migration og asyl	131	4 %	5 %	4 %
Ligestilling	110	4 %	5 %	2 %
Terror	80	3 %	3 %	3 %
Social- og omsorgsområdet	80	3 %	3 %	2 %
Familieliv	75	3 %	3 %	2 %
Videnskab og teknologi	75	3 %	3 %	2 %
Arbejdsmarked	57	2 %	2 %	2 %
Krig og katastrofer	56	2 %	2 %	2 %
Uddannelse	49	2 %	2 %	2 %
Religion og tro	48	2 %	2 %	2 %
Børn/unge	33	1 %	1 %	1 %
Integration	29	1 %	1 %	1 %
I alt	2996	100 %	100 %	100 %

TABEL 4: Datagrundlag for indholdsanalysen, emne. 2996 Facebook-kommentarer fordelt på nyhedsopslagets emne (kodekategori 5a).

En anden måde at beskrive datagrundlaget på er ud fra emnernes geografiske tilhørsforhold (tabel 3). Her er der en høj grad af overensstemmelse mellem de emner, de to nyhedsmedier lægger op på Facebook. Lidt over halvdelen er emner, der udelukkende omhandler Danmark og lokale danske forhold, mens omkring en fjerdedel alene handler om udenrigsnyheder. Den resterende del kan enten ikke bestemmes eller omhandler både danske og udenlandske forhold.

	I ALT, ANTAL KOMMENTARER	I ALT, EMNERNES FORDELING	DR, EMNERNES FORDELING	TV 2, EMNERNES FORDELING
Kun DK	1645	55 %	57 %	53 %
Kun udland	822	27 %	28 %	27 %
Både DK og udland	189	6 %	7 %	6 %
Uklart/ikke relevant	340	11 %	8 %	15 %
I alt	2996	100 %	100 %	100 %

TABEL 5: Datagrundlag for indholdsanalysen, geografi. 2996 Facebook-kommentarer fordelt på nyhedsopslagets geografi (kodekategori 5b).

Et af kriterierne for dataindsamlingen har været, at der skulle være spredning i placeringen af de kommentarer, der blev indsamlet – ikke bare i forhold til opslag og emner, men også i forhold til kommentarernes placering i de enkelte debattråde. Som det fremgår af tabel 6, har der været seks kategorier til registrering af kommentarens placering. Placeringen relaterer til Facebooks default-indstilling, der sorterer kommentarer efter en popularitetsvurdering. Det har ikke været en målsætning at indsamle ensartede mængder til de forskellige kategorier, men blot at sørge for at sikre spredning i kommentarernes placering. Kommentarerne, der er indsamlet, kommer derfor både fra de øverste, midterste og nederste kommentarspor til nyhedsopslagene. Dog er der indsamlet flest kommentarer fra toppen af kommentarsporet. At der er en overvægt af kommentarer, der ligger i toppen, er intentionelt, hvilket også afspejles i den asymmetriske inddeling af kategorierne (top-5, fra top-6 til top-20 og udenfor top-20), der medfører en overrepræsentation af de kommentarer, som ligger i top. På den måde vurderes det, at indsamlingen både sikrer så meget variation som muligt og samtidig vægter de kommentarer, der formodes at have det største publikum.

	I ALT	%
Kommentar i top-5	629	21 %
Replik til kommentar i top-5	521	17 %
Kommentar i top-20	623	21 %
Replik til kommentar i top-20	454	15 %
Kommentar udenfor top-20	469	16 %
Replik til kommentar udenfor top-20	300	10 %
I alt	2996	100 %

TABEL 6: Datagrundlag for indholdsanalysen, placering. 2996 Facebook-kommentarer fordelt på kommentarens placering i debattrådene på indsamlingstidspunktet (kodekategori 31c).

6.2 OMFANGET AF HADEFULDE YTRINGER

Der er, som det fremgår af figur 2, ingen signifikant forskel på andelen af hadefulde ytringer på de to Facebook-sider, der indgår i denne undersøgelse.

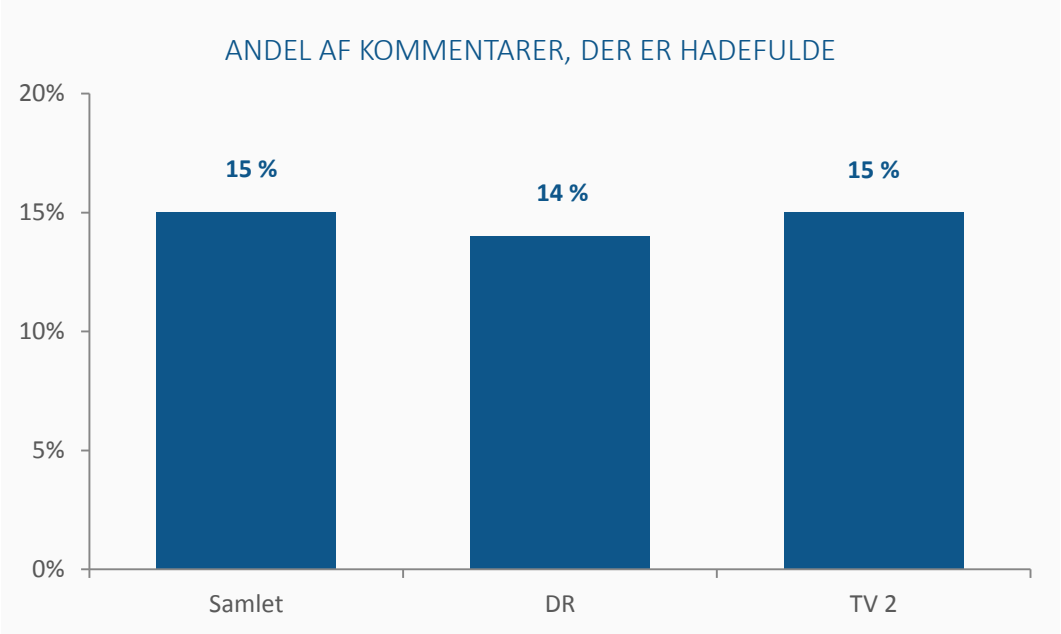

FIGUR 2: Andelen af kommentarer, der er hadefulde. Søjlen "Samlet" er baseret på 2996 Facebook-kommentarer fra henholdsvis DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider. Søjlen "DR" er baseret på 1500 kommentarer fra DR Nyheders Facebook-side. Søjlen "TV 2" er baseret på 1496 kommentarer fra TV 2 Nyhedernes Facebook-side (kodekategori 35b).

I alt 439 af de 2996 analyserede kommentarer er kategoriseret som hadefulde ytringer på baggrund af definitionen i kapitel 2. Det svarer til, at hver syvende kommentar i den offentlige debat, som udspiller sig på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider, er hadefulde.

Det betyder, at langt hovedparten af kommentarerne (85 procent) ikke er hadefulde ytringer. Men det betyder også, at 15 procent af den offentlige debat i forbindelse med nyhedsformidling på Facebook består af hadefulde udfald mod enkeltpersoner eller grupper. Det er vel at mærke på baggrund af en registrering, der er foretaget, mindst 12 timer efter at kommentarerne er blevet skrevet. Nyhedsmedierne har dermed haft tid til at gribe ind, hvis de har vurderet, at kommentarerne overskred en grænse, ligesom brugere har haft mulighed for at indrapportere hadefulde ytringer til Facebook, som Facebook kan have fjernet, hvis kommentarerne ikke flugtede med Facebooks retningslinjer.

6.3 HVOR OPTRÆDER DE HADEFULDE YTRINGER?

Opslagets emne har betydning for, hvor ofte der i løbet af debatten optræder hadefulde ytringer. De tre emner, der oftest medfører hadefulde ytringer, er ”Religion og tro”, ”Flygtninge, migration og asyl” samt ”Ligestilling”, hvis man ser på emnerne hver for sig. Omkring hver tredje kommentar i Facebook-debatterne om de tre emner er hadefulde. I debatter, hvor nyhedsopslaget handler om integration, terror, uddannelse eller politik (andet)[146], er det omkring hver fjerde kommentar, der er hadefuld.

Der er således en række emner, som i særlig grad lader til at give anledning til hadefulde ytringer, og som derfor bør have mediernes opmærksomhed. Det kan fx ske ved, at nyhedsmedierne sikrer moderering ved emner, hvor risikoen er stor for, at der optræder mange hadefulde ytringer.

At størstedelen af de hadefulde ytringer findes i emnerne ”Religion og tro”, ”Flygtninge, migration og asyl” og ”Ligestilling”, betyder ikke, at det er her, vi finder den største mængde af hadefulde ytringer i datasættet. Emnet ”Religion og tro” er ikke et af de emner, der bliver lagt flest nyhedsopslag op om. Der er blot 48 kommentarer, der i den undersøgte datamængde relaterer til emnet ”Religion og tro”, hvoraf 19 af kommentarerne er hadytringer.

”Politik (andet)” og ”Vold, kriminalitet og retsvæsen” er de emner, der tegner sig for den største mængde hadefulde ytringer med henholdsvis 86 og 80 hadefulde kommentarer. Men det er samtidig også de to emneområder, der samlet set har flest kommentarer.

Figur 3 viser andel af hadefulde ytringer set i forhold til hvert enkelt emneområde for sig.

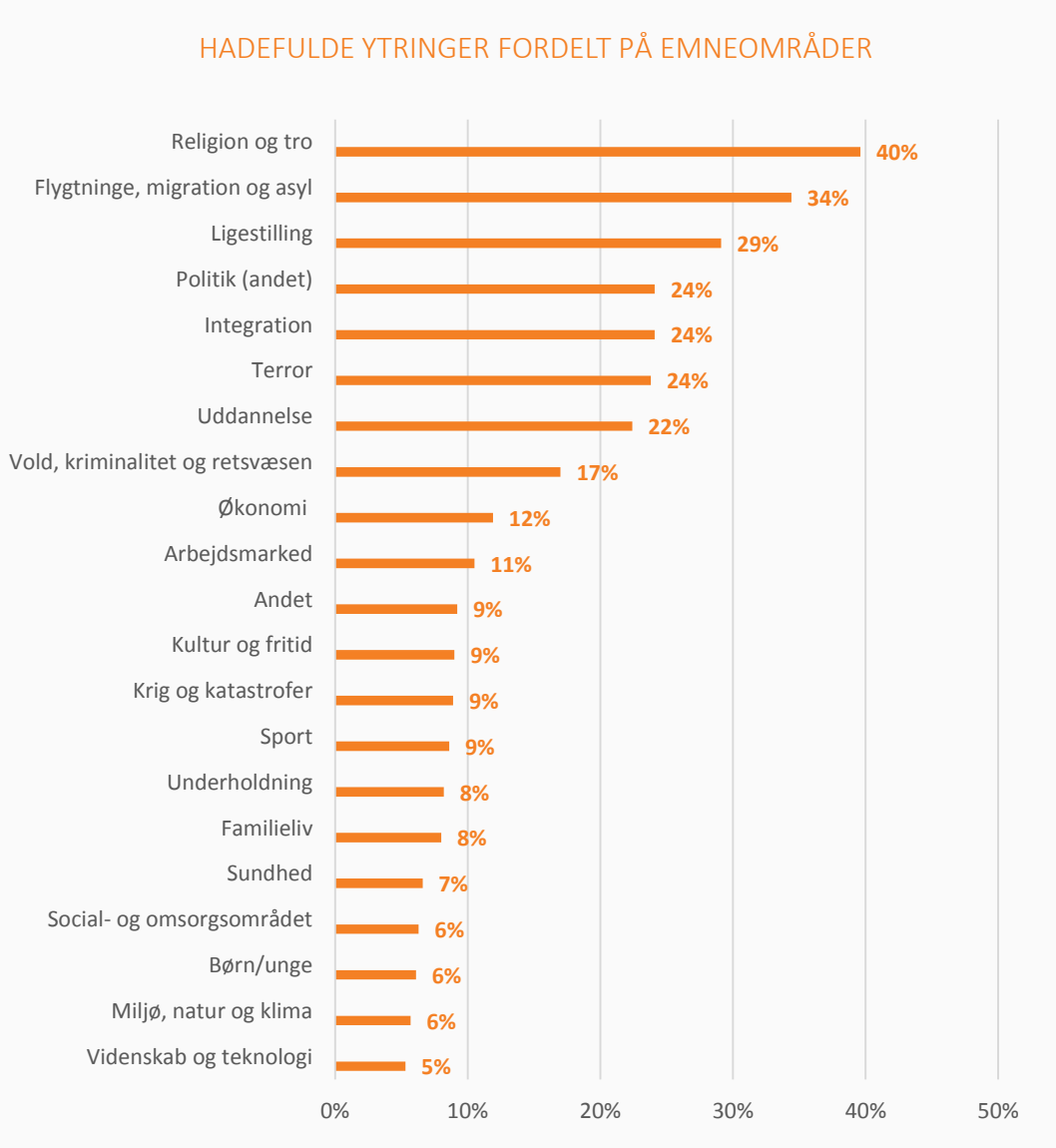

FIGUR 3: Andel hadefulde ytringer fordelt på nyhedsopslagets emne. Sorteret efter emner (kodekategori 5a) med største andel hadytringer. Baseret på 2996 Facebook-kommentarer, hvor andelen af hadytringer (kodekategori 35b) er fremhævet med søjler for hvert emne.

Figur 4 viser forholdet mellem den samlede mængde kommentarer fordelt på emne og andelen af hadefulde ytringer fordelt på emne.

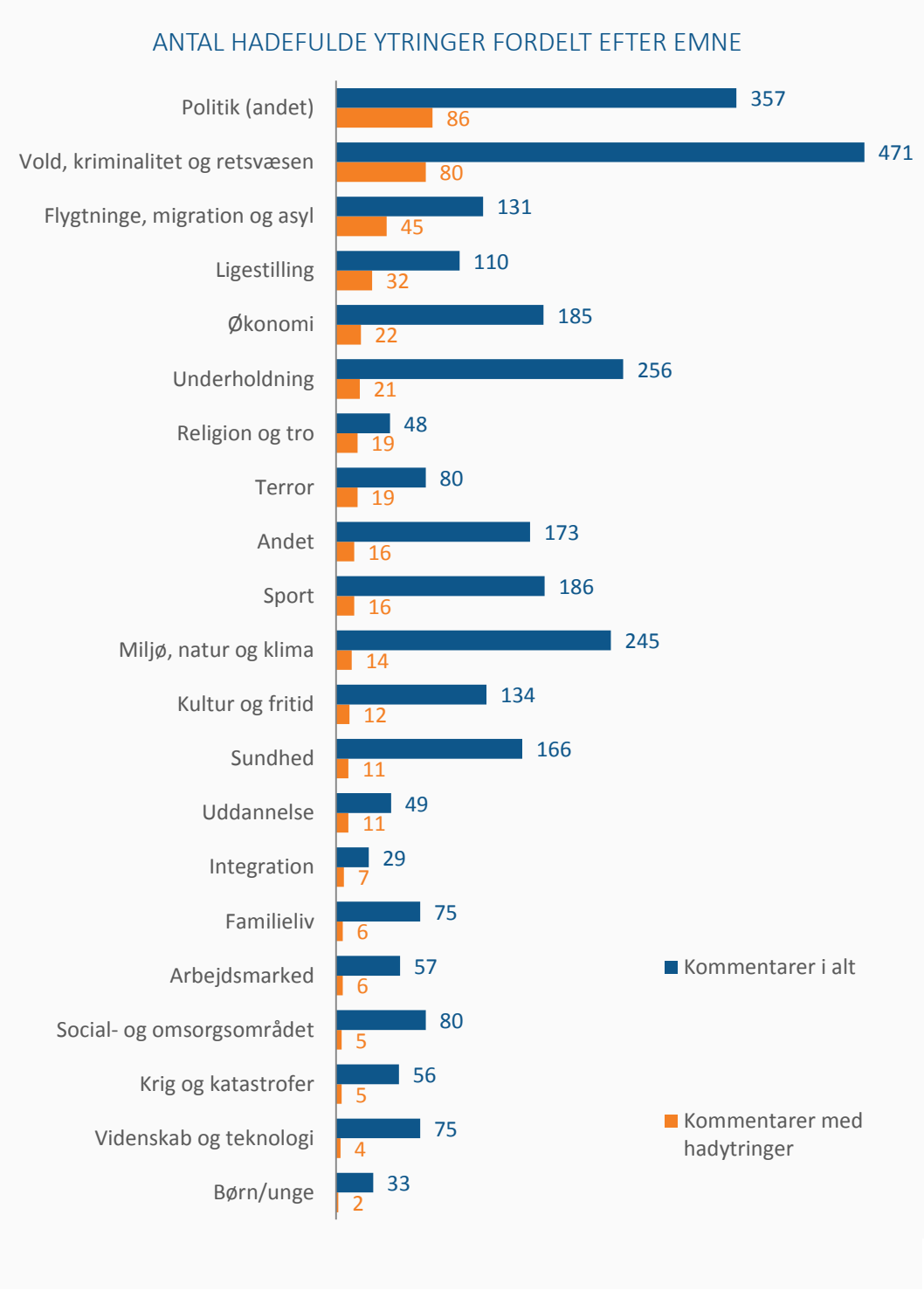

FIGUR 4: Antallet af hadytringer fordelt på emner. Forholdet mellem den samlede mængde kommentarer og antallet af kommentarer med hadytringer opdelt efter nyhedsopslagets emne. Sorteret efter emner (kodekategori 5a) med flest hadytringer. Baseret på 2996 Facebook-kommentarer, hvor det samlede antal kommentarer og antallet af hadytringer (kodekategori 35b) er fremhævet med søjler for hvert emne.

Hvor der er en tydelig sammenhæng mellem, hvor de hadefulde ytringer optræder i forhold til nyhedsopslagets emne, så har opslagets geografiske tilhørsforhold ingen markant betydning for fremkomsten af hadefulde ytringer. Der er ingen signifikant forskel mellem opslag, der handler om indenrigsnyheder, set i forhold til opslag, der handler om udenrigsnyheder. Der er færrest hadefulde ytringer i opslag, der ikke kan bestemmes geografisk. Denne gruppe indeholder en høj andel af de kommentarer, der emnemæssigt falder indenfor "Sundhed" og "Underholdning", som er to af de områder, hvor der er en lav andel af hadefulde ytringer. Det peger på, at nyhedsopslagets emne har større betydning for fremkomsten af hadefulde ytringer i debatten end opslagets geografiske ramme.

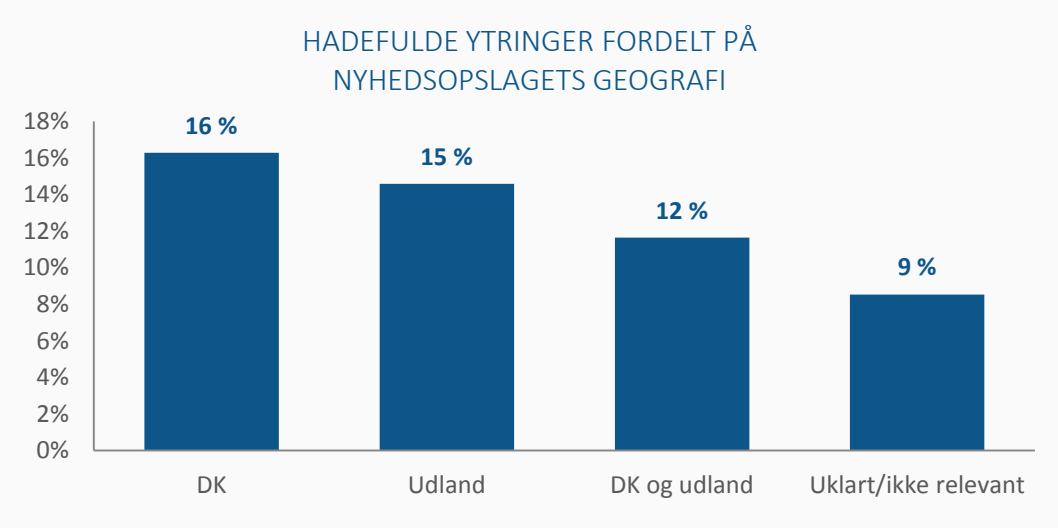

FIGUR 5: Andel af hadefulde ytringer fordelt på nyhedsopslagets geografi. Sorteret efter geografisk område (kodekategori 5b) med største andel hadytringer. Baseret på 2996 Facebook-kommentarer, hvor andelen af hadytringer (kodekategori 35b) er fremhævet med søjler for hvert geografisk område. Søjlen "DK" er baseret på 1645 kommentarer, "Udland" på 822 kommentarer, "DK og udland" på 189 kommentarer, og "Uklart/ikke relevant" på 340 kommentarer.

Den største andel af hadefulde ytringer findes i kommentarer, der er længere nede end top-5-kommentarerne i kommentarsporet. Det fortæller på den ene side, at nyhedsmedierne i deres redigering ikke skal stirre sig blinde på de debatter, der udspiller sig i forlængelse af de øverste kommentarer. På den anden side viser det også, at Facebooks popularitetssortering påvirker de hadefulde kommentarers placering på en måde, så de oftere placeres udenfor den top, som de fleste brugere præsenteres for.

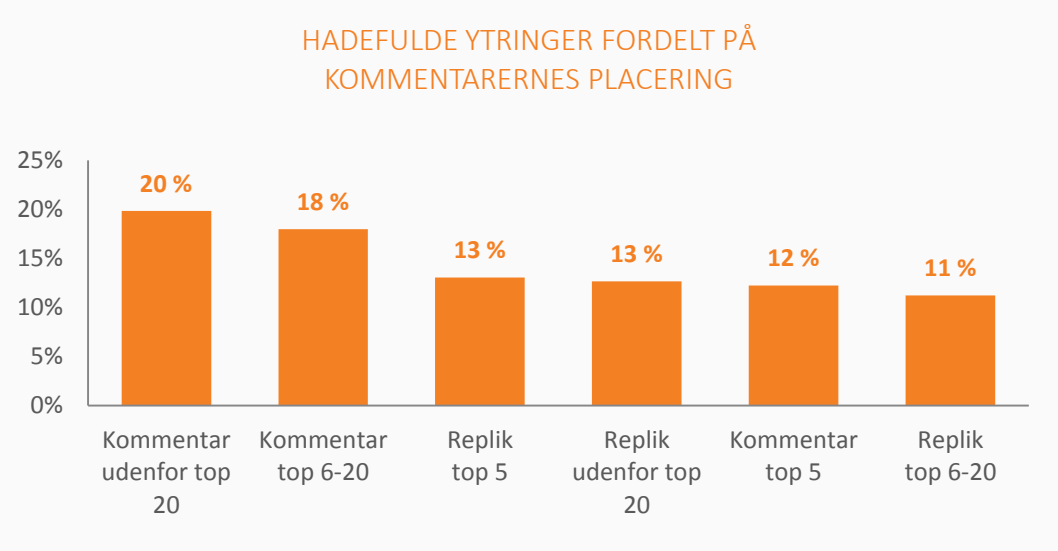

FIGUR 6: Andel af hadefulde ytringer fordelt på kommentarernes placering. Sorteret efter placeringer (kodekategori 31c) med største andel hadytringer. Baseret på 2996 Facebook-kommentarer, hvor andelen af hadytringer (kodekategori 35b) er fremhævet med søjler for hver gruppe af placeringer. Søjlen "Kommentar udenfor top-20" er baseret på 469 kommentarer, "Kommentar i top-6-20" på 623 kommentarer, "Replik i top-5" på 521 kommentarer, "Replik udenfor top-20" på 300 kommentarer, "Kommentar i top-5" på 629 kommentarer, og "Replik i top-6-20" på 454 kommentarer.

I analysen af datamaterialet er det også undersøgt, om det opslag, som nyhedsmediet lægger op på Facebook, indeholder en hadefuld ytring. Det kan fx være i form af et citat fra en kilde, der ytrer sig hadefuldt, en brødtekst, der spiller på fordomme, eller illustrationer, der virker stigmatiserende. Der er i alt 66 af de indsamlede kommentarer, der er taget fra debatter, hvor nyheds-opslaget indeholder en hadefuld ytring. Det fortæller i første omgang, at det er meget sjældent, at et nyhedsopslag indeholder en hadefuld ytring, men det viser også – som det fremgår af figur 7 – at der oftere opstår hadefulde kommentarer i debatter, hvor der også er en hadefuld ytring i det nyhedsopslag, som er udgangspunkt for debatten.

Mængden af hadefulde ytringer er dobbelt så stor i debatter, der udspiller sig i relation til nyhedsopslag, der indeholder en hadefuld ytring. Selvom data-grundlaget i dette tilfælde er lille (27 procent af 66 kommentarer), peger det på, at nyhedsmediernes måde at præsentere en nyhed på har betydelig indflydelse på, hvordan debatten efterfølgende udspiller sig. Nyhedsmedierne kan med andre ord godt påvirke debattonen negativt.

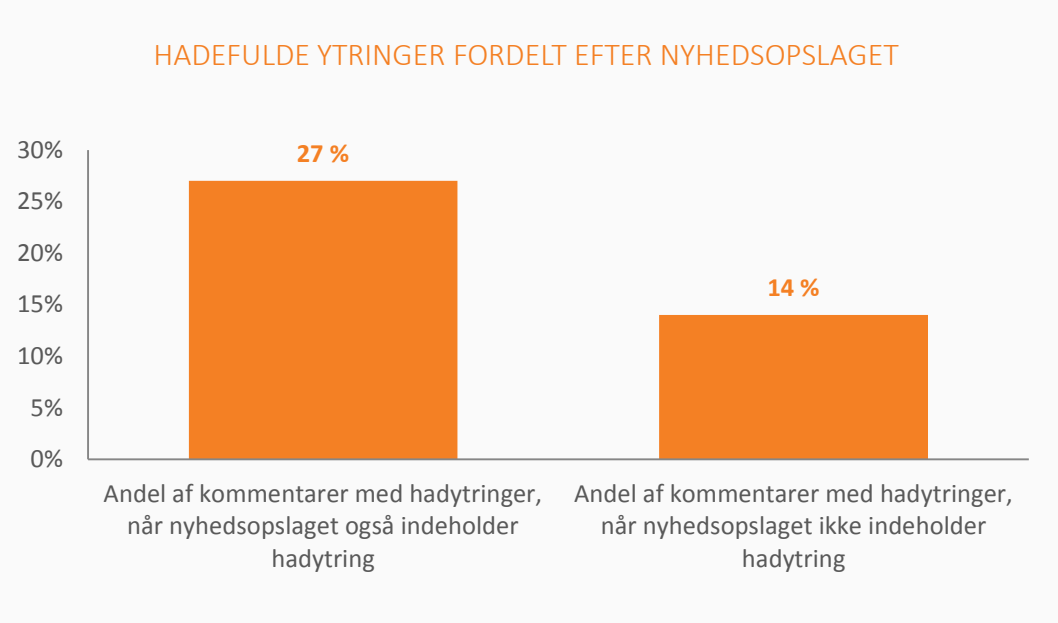

FIGUR 7: Andel af hadefulde ytringer fordelt efter, hvorvidt der findes en hadytring i nyheds-opslaget eller ej. Fordelt efter opslag med/uden hadytring (kodekategori 8). Baseret på 2996 Facebook-kommentarer, hvor andelen af hadytringer (kodekategori 35b) er fremhævet med søjler for hver gruppe af opslag. Søjlen, der bygger på nyhedsopslag med hadytringer, er baseret på 66 kommentarer. Søjlen, der bygger på nyhedsopslag uden hadytringer, er baseret på 2930 kommentarer.

Hadefulde ytringer affødes ikke kun af det emne, der debatteres, men er også et resultat af de øvrige kommentarer, der indgår i debattråden. Når en debattør besvarer en hadefuld kommentar, er der øget risiko for, at svaret også kommer til at indeholde en hadefuld ytring, viser tallene.

Af 1263 kommentarer, der er svar til andre brugeres kommentarer, viser det sig, at i alt 157 af disse svar er hadefulde ytringer. Det svarer til, at 12 procent af svarene er hadefulde. Fordeler man de hadefulde svar efter, hvorvidt de er et svar til en anden hadefuld kommentar eller ej, viser det sig – som det fremgår af figur 8 – at 21 procent af de hadefulde svar er svar på kommentarer, der også er hadefulde. Kun 10 procent af hadreplikkerne er svar på kommentarer, der ikke indeholder en hadytring.

Som det er tilfældet med sammenhængen mellem nyhedsopslag, der indeholder hadefulde ytringer, og andelen af hadefulde ytringer i den efterfølgende debat (figur 7), så kan vi også her i figur 8 se, at der er en øget risiko for nye hadefulde kommentarer, hvis der allerede er en hadefuld ytring i debattråden. Tallene peger dermed på, at hadefulde kommentarer giver næring til flere hadefulde kommentarer. Datamaterialet dokumenterer med andre ord, at had avler had, og at nyhedsmedierne kan reducere hadet ved også at have fokus på eget samt brugernes sprogbrug og tone i redigeringen af opslag og debatter.

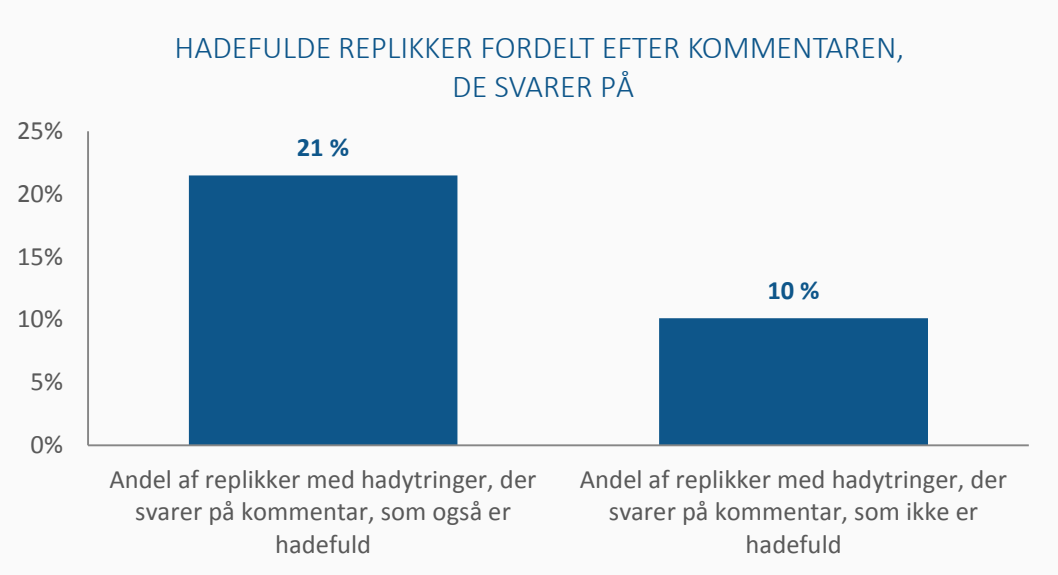

FIGUR 8: Andel hadefulde replikker fordelt efter, hvorvidt kommentaren, de svarer på, indeholder en hadytring. Fordelt efter kommentarer med/uden hadytring (kodekategori 34b). Baseret på 1263 Facebook-kommentarer, der er svar til andre kommentarer. Andelen af hadytringer (kodekategori 35b) er fremhævet med søjler for hver gruppe af kommentarer. Søjlen, der bygger på kommentarer med hadytringer, er baseret på 256 replikker. Søjlen, der bygger på kommentarer uden hadytringer, er baseret på 1007 replikker.

6.4 AFSENDEREN AF HADEFULDE YTRINGER

Det er forbundet med en vis usikkerhed at fastslå debattørernes køn og etnicitet, da Facebook-brugernes profiler ikke er validerede. Det har derfor heller ikke været muligt at tage højde for eventuelt falske profiler og såkaldte trolls.

Baseret på navn og billede er der foretaget en vurdering af køn og etnicitet for at kunne svare på, om der er en overrepræsentation relateret til køn eller etnicitet blandt afsenderne af de hadefulde kommentarer. Det viser sig at være tilfældet, når det gælder køn, mens der ikke er signifikante udsving, når det gælder den kategorisering af etnicitet, der er foretaget i denne analyse.

76 procent af de hadefulde ytringer kommer fra mænd, og 23 procent fra kvinder. Køn er som nævnt vurderet ud fra primært navn og til dels billeder og derefter opdelt ud fra en binær opfattelse af kønnene i kategorierne mand og kvinde. I 1 procent af tilfældene har det ikke været muligt at placere debattøren i en af de to kategorier. Denne voldsomme overrepræsentation af mænd som afsendere af de hadefulde ytringer skal ses i forhold til, at der i datamaterialet også er en overvægt af kommentarer fra mænd, idet 59 procent af kommentarerne er forfattet af mænd. Det ændrer dog ikke ved, at der er større risiko for at støde ind i en hadefuld kommentar, hvis man debatterer med en mand, fremfor hvis man debatterer med en kvinde.

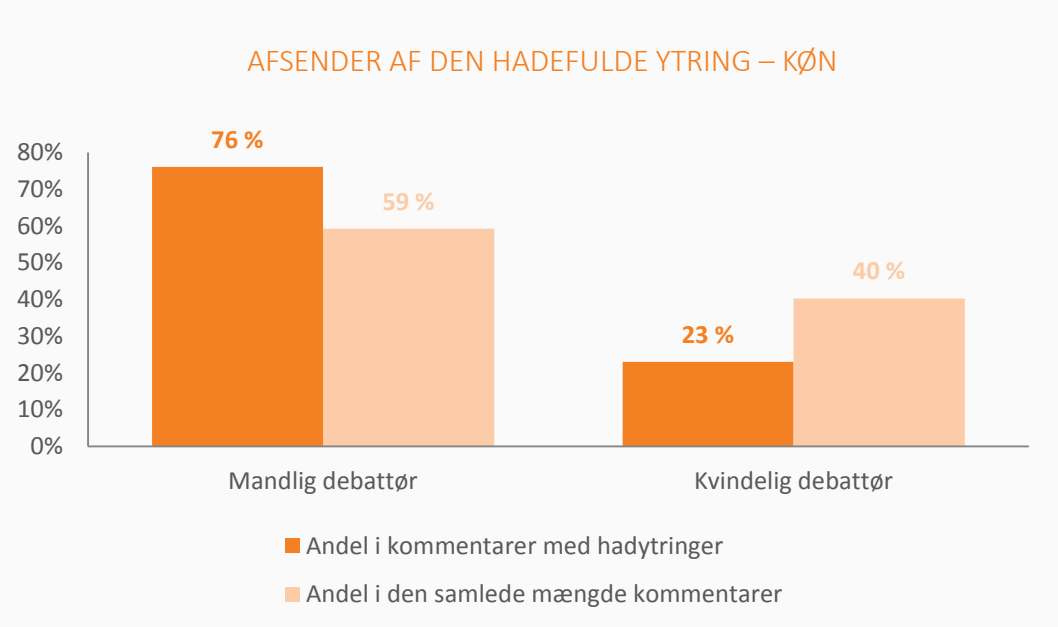

FIGUR 9: Andel kommentarer i alt og andel kommentarer med hadytring fordelt efter kønnet på den person, der har skrevet kommentaren (kodekategori 33a). Baseret på 2979 Facebook-kommentarer, hvoraf 1774 er skrevet af mænd (Facebook-profiler, der fremstår som mænd) og 1205 er skrevet af kvinder (Facebook-profiler, der fremstår som kvinder). Søjlerne, der viser henholdsvis mænd og kvinders andel i hadytringerne, er baseret på 435 Facebook-kommentarer med hadytringer (kodekategori 35b).

Ser vi nærmere på mængden af hadefulde kommentarer fra henholdsvis mænd og kvinder, så indeholder 19 procent af kommentarerne hadefulde ytringer fra mænd. Det er kun tilfældet for 8 procent af kommentarerne fra kvinder, som det ses i figur 10 og 11.

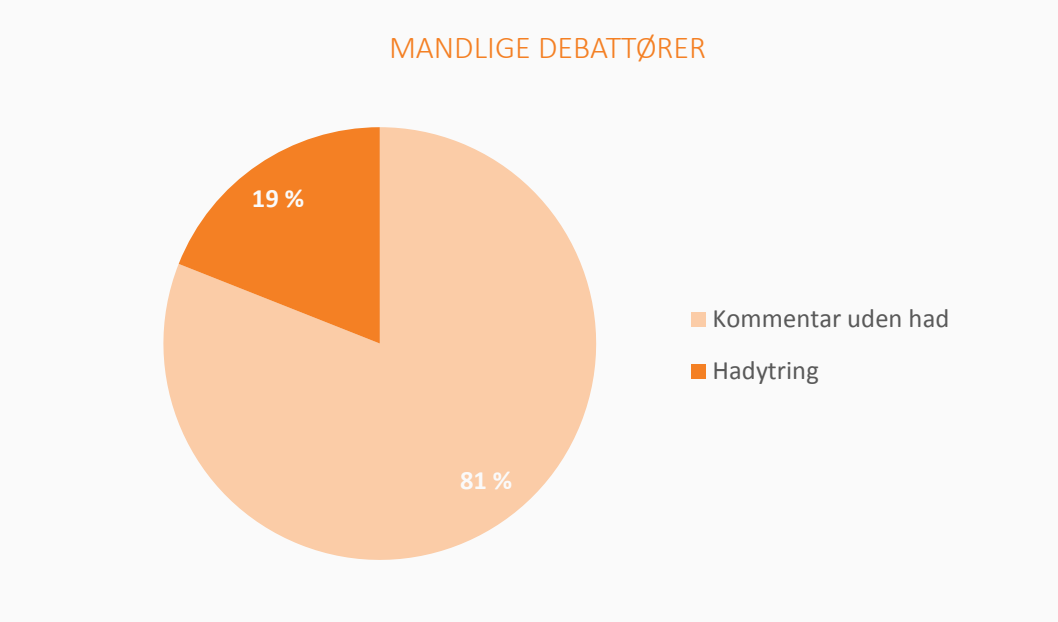

FIGUR 10: Andel af kommentarer med og uden had skrevet af mænd (kodekategori 33a). Baseret på 1774 Facebook-kommentarer og opdelt efter, hvorvidt kommentaren er hadefuld eller ej (kodekategori 35b).

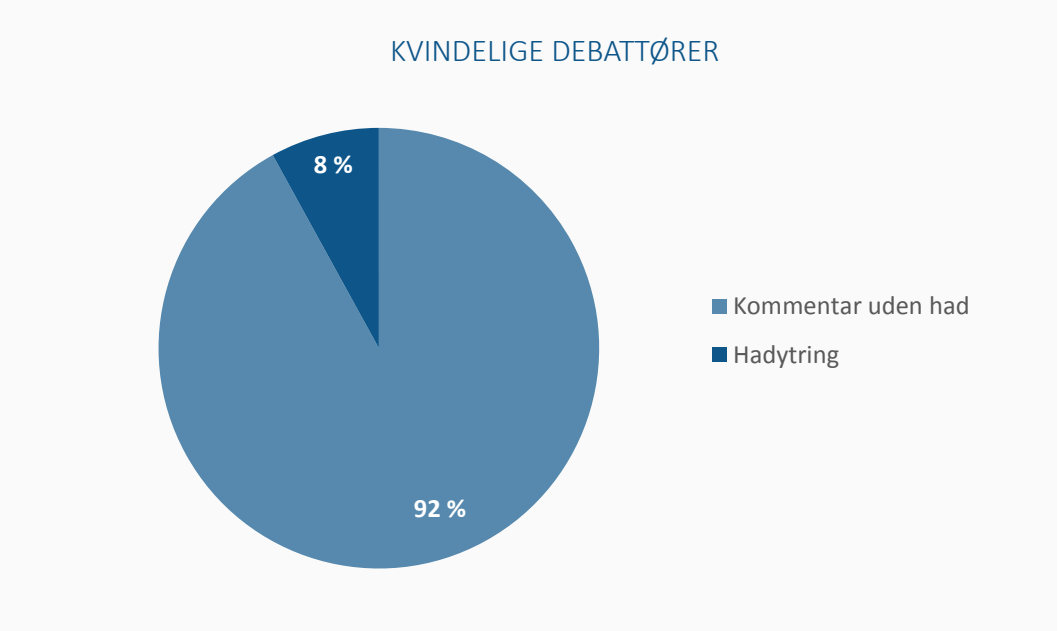

FIGUR 11: Andel af kommentarer med og uden had skrevet af kvinder (kodekategori 33a). Baseret på 1205 Facebook-kommentarer og opdelt efter, hvorvidt kommentaren er hadefuld eller ej (kodekategori 35b).

Set i forhold til kvinder og mænds generelle brug af Facebook, så er kvinder oftere brugere af Facebook. 49 procent af de kvindelige internetbrugere er på Facebook mindst en gang om ugen, hvilket gælder for 41 procent af mændene[147]. Dette forhold skinner dog ikke igennem i andelen af kvinder, som deltager i den offentlige debat, der udspiller sig på nyhedsmediernes Facebook-sider. Overrepræsentationen af mænd i den offentlige debat er ikke et særkende ved nyhedsmediernes Facebook-debatter. Det er et billede, der også findes i nyhedsmediernes kildebrug, i læserbrevsdebatter og i øvrigt i kønsfordelingen i kandidater til politiske embeder[148].

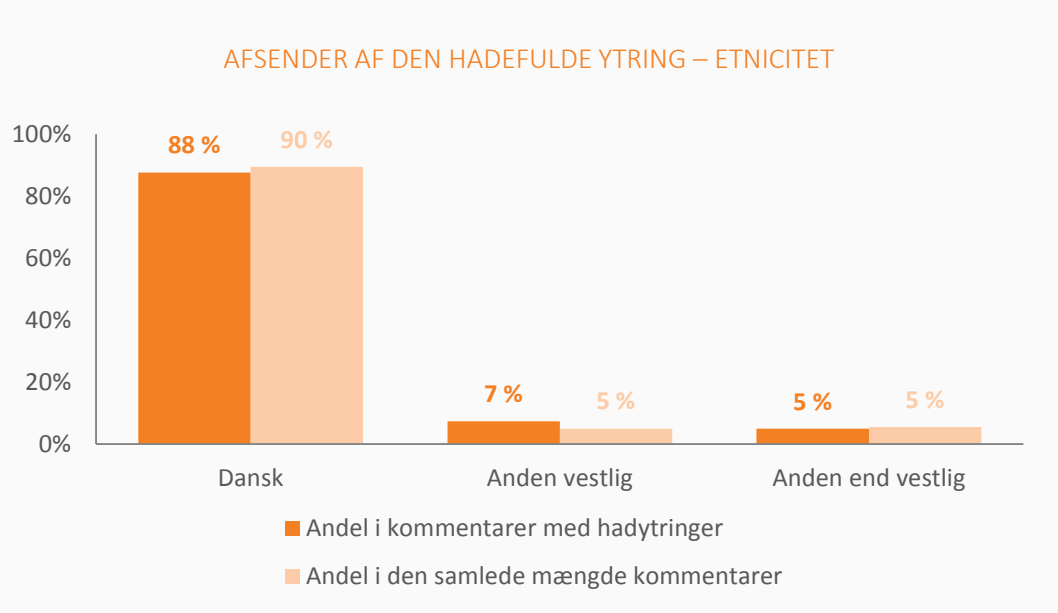

FIGUR 12: Andel kommentarer i alt og andel kommentarer med hadytring fordelt efter etnicitet på den person, der har skrevet kommentaren (kodekategori 33b). Baseret på 2830 Facebook-kommentarer, hvoraf 2533 er skrevet af etniske danskere (Facebook-profiler, der fremstår som etniske danskere), 142 er skrevet af personer med anden vestlig etnicitet (Facebook-profiler, der fremstår som anden vestlig etnicitet) og 155 er skrevet af personer med anden etnisk baggrund end vestlig (Facebook-profiler, der fremstår som anden etnisk baggrund end vestlig). Søjlerne, der viser de tre grupperingers andel i hadytringerne, er baseret på 421 Facebook-kommentarer med hadytringer (kodekategori 35b).

Ser man på kommentatorens etnicitet (figur 12), så er dette ligeledes vurderet på baggrund af navn og billede. Her er der større usikkerhed forbundet med vurderingen af etnisk baggrund, da der kan være tilfælde, hvor hverken navn eller billede har kunnet pege i retning af en specifik etnisk baggrund. Etnisk baggrund er i registreringen opdelt i tre kategorier: etnisk dansk, anden vestlig etnicitet og anden etnisk baggrund end dansk/vestlig. I 166 tilfælde har debattørens etnicitet ikke kunnet placeres i en af de tre kategorier. De resterende 2830 kommentarer er alle placeret i en af de tre kategorier, hvoraf 9 ud af 10 er kategoriseret som etnisk dansk. Deraf følger, at det også er etniske

danskere, der tegner sig for den største mængde hadytringer – 88 procent, som det fremgår af figur 12, hvilket dog er lavere end deres andel i den samlede mængde kommentarer.

I alt er 15 procent af kommentarerne fra etniske danskere kategoriseret som hadefulde, 14 procent af kommentarerne fra debattører med en ikkevestlig baggrund er ligeledes kategoriseret som hadefulde, mens 22 procent af kommentarerne fra debattører med en anden vestlig etnicitet end dansk indeholder hadytringer. Da mængden af kommentarer fra de to sidstnævnte grupper er beskedent, knytter der sig en større usikkerhed til disse tal, men samlet set er der en tendens, der peger i retning af, at etnicitet – i modsætning til køn – ikke er afgørende for, hvorvidt man bidrager til debatten med hadefulde ytringer.

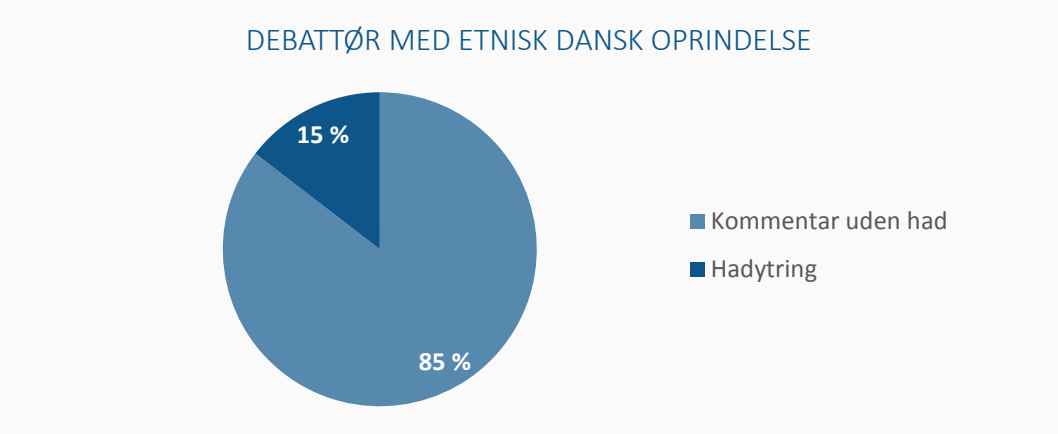

FIGUR 13: Andel af kommentarer med og uden had skrevet af personer med dansk etnicitet (kodekategori 33b). Baseret på 2533 Facebook-kommentarer og opdelt efter, hvorvidt kommentaren er hadefuld eller ej (kodekategori 35b).

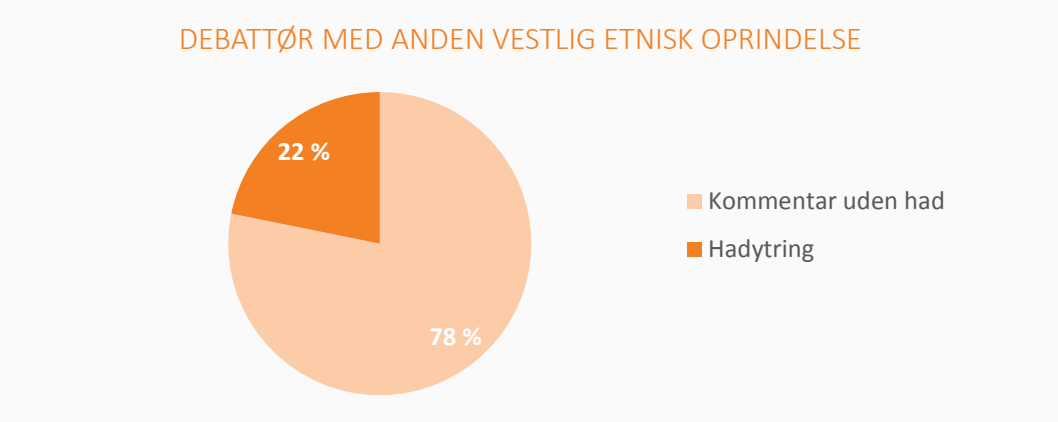

FIGUR 14: Andel af kommentarer med og uden had skrevet af personer med anden vestlig etnicitet end dansk (kodekategori 33b). Baseret på 142 Facebook-kommentarer og opdelt efter, hvorvidt kommentaren er hadefuld eller ej (kodekategori 35b).

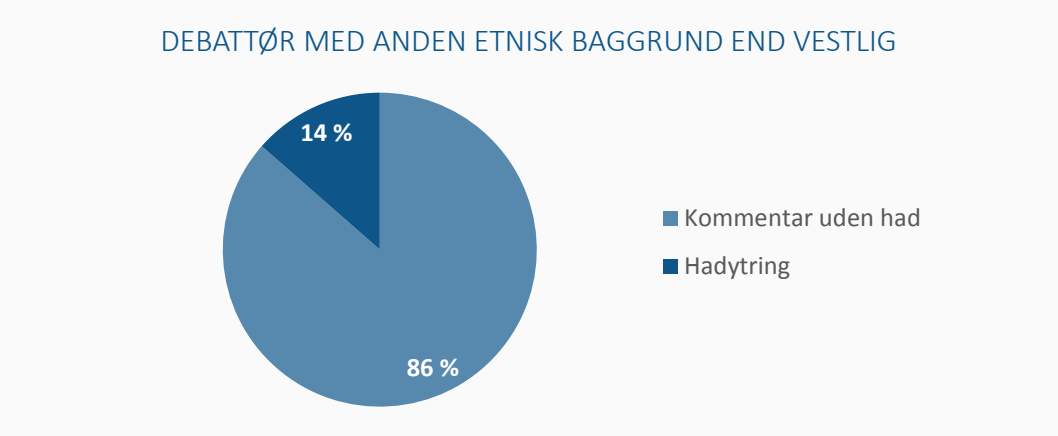

FIGUR 15: Andel af kommentarer med og uden had skrevet af personer med anden etnicitet end vestlig (kodekategori 33b). Baseret på 155 Facebook-kommentarer og opdelt efter, hvorvidt kommentaren er hadefuld eller ej (kodekategori 35b).

Fordelingen i de tre etniske grupper stemmer meget godt overens med befolkningssammensætningen i Danmark som helhed. Pr. 1. januar 2016 er 87,7 procent af befolkningen af dansk oprindelse, 7,9 procent er indvandrere og efterkommere fra ikkevestlige lande, og 4,4 procent er indvandrere og efterkommere fra vestlige lande. [149]

6.5 HVEM RAMMER DE HADEFULDE YTRINGER?

For samtlige hadefulde ytringer er det undersøgt, hvem ytringen eksplicit er rettet mod. Her ses en klar tendens til, at de hadefulde ytringer i langt overvejende grad rettes mod en gruppering af andre mennesker, fx muslimer, kvinder eller højreorienterede. Dette gælder for 64 procent af de hadefulde

ytringer, mens yderligere 7 procent rettes mod både en gruppering og enkeltpersoner.

Der er et langt spring ned til kategorien med næstflest hadefulde kommentarer. Det er offentlige personer (16 procent) og derefter en eller flere konkrete debattører (9 procent). Samlet set tegner der sig et billede af, at hadefulde ytringer i omkring 7 ud af 10 tilfælde er rettet mod en gruppe af mennesker, og i godt 3 ud af 10 tilfælde er målet for en hadefuld ytring en konkret person.

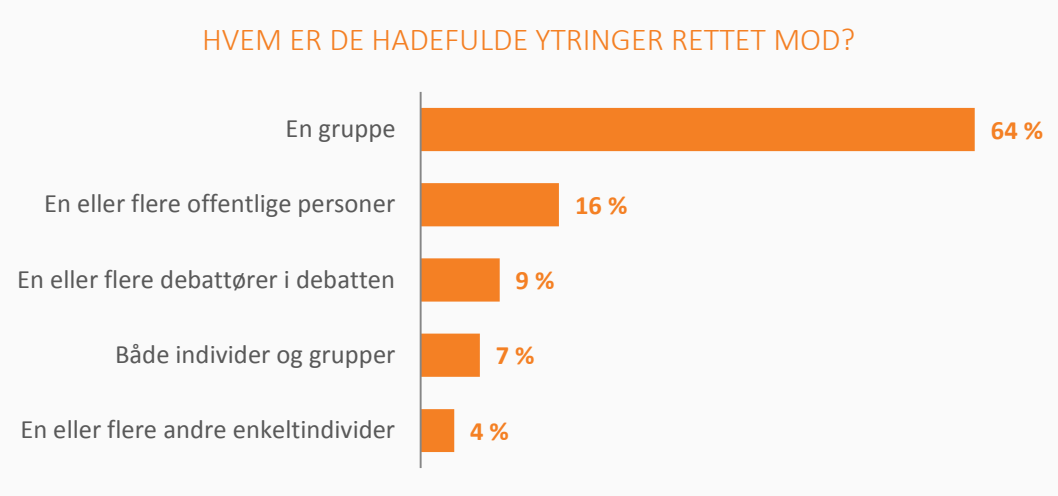

FIGUR 16: Andel af hadytringer fordelt efter målet for den hadefulde ytring. Sorteret efter det mål, som hadytringen oftest er rettet mod (kodekategori 36a). Baseret på 439 Facebook-kommentarer, der indeholder en hadefuld ytring.

6.5.1 DEFINITIONENS OTTE OMRÅDER

I definitionen af hadefulde ytringer er der nævnt otte områder – køn, etnicitet, religion, handicap, seksuel orientering, alder, politisk observans og social status – der afgrænser undersøgelsen.

Alle hadefulde ytringer, der indgår i undersøgelsen, er registreret ud fra, hvilket af de otte områder den hadefulde ytring som minimum er rettet mod. Det har været muligt at registrere op til flere områder, hvilket betyder, at der i alt er 469 "mål" for den hadefulde ytring fordelt på 439 kommentarer. Det kan eksempelvis være hadefulde ytringer, der er rettet mod både køn og religion. Det ændrer dog ikke ved, at den samlede mængde hadefulde kommentarer, der tages udgangspunkt i, fortsat er 439.Hadefulde ytringer rettes oftest mod politisk tilhørsforhold. Disse ytringer udgør 31 procent af de 439 kommentarer, der er hadefulde. Etnicitet, religion og køn er områder, der også hyppigt er mål for hadefulde kommentarer, mens det derimod er sjældent, at seksuel orientering eller handicap bliver mål for hadefulde ytringer.

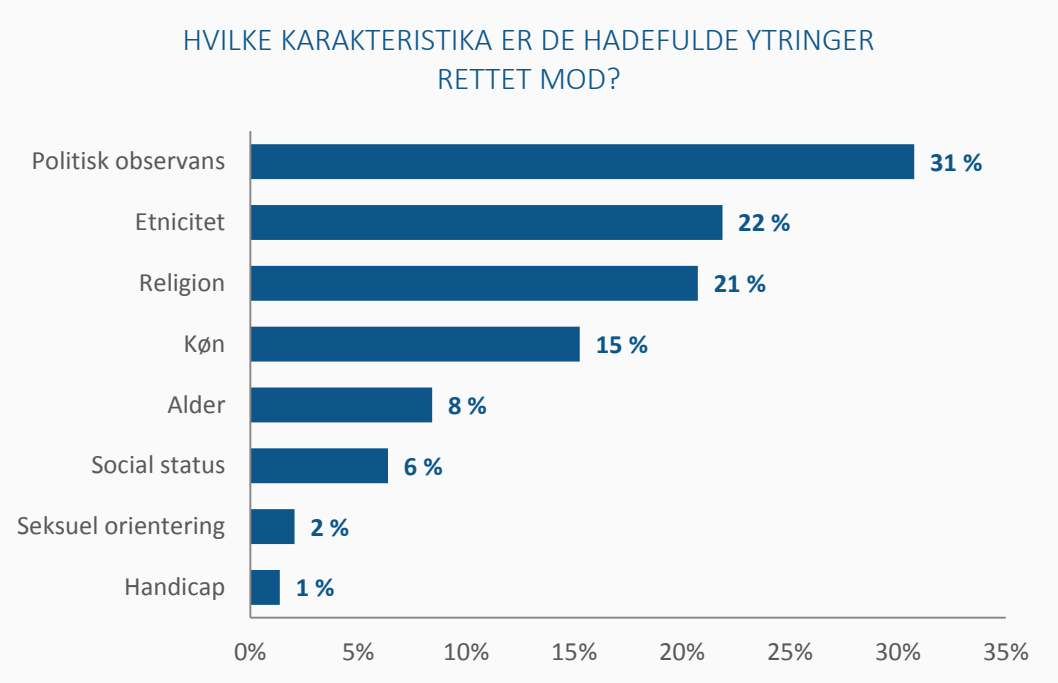

FIGUR 17: Andel af hadytringer fordelt efter, hvilke områder hadet er rettet mod (multiple choice). Sorteret efter det område, der oftest er mål for hadytringer (kodekategori 37-45). Baseret på 439 Facebook-kommentarer, der indeholder mindst én hadefuld ytring.

I det følgende ses der nærmere på hadefulde ytringer indenfor de fire områder med flest hadefulde kommentarer. Det vil sige politisk observans, etnicitet, religion og køn. For hvert område har der været en række underkategorier, der gør det muligt at få en mere nuanceret viden om, hvad hadet mere specifikt rettes mod.

6.5.2 POLITISK OBSERVANS

Hadefulde ytringer rettet mod politisk observans udgør 31 procent og er dermed den største andel af de 439 hadefulde ytringer. I alt er der 135 hadytringer rettet mod politisk observans. De hadefulde ytringer rammer bredt på det politiske spektrum, hvilket figur 18 illustrerer. De hadefulde ytringer rammer således ikke kun den ene politiske fløj, om end hadefulde ytringer mod partierne i rød blok er i overtal. De tre partier, hadet oftest rettes mod, er Alternativet, Det Radikale Venstre og Dansk Folkeparti.

> **Han er bare en nazi med mange dumme ideer**

Politikere (unavngivne eller udenlandske politikere), der står udenfor de to blokke i dansk politik, er målet for flest hadefulde ytringer, idet 40 procent af de 135 hadefulde ytringer rettet mod politisk observans falder indenfor denne kategori. Kategorien dækker både over udenlandske politikere, politikere i internationale institutioner og unavngivne danske politikere.

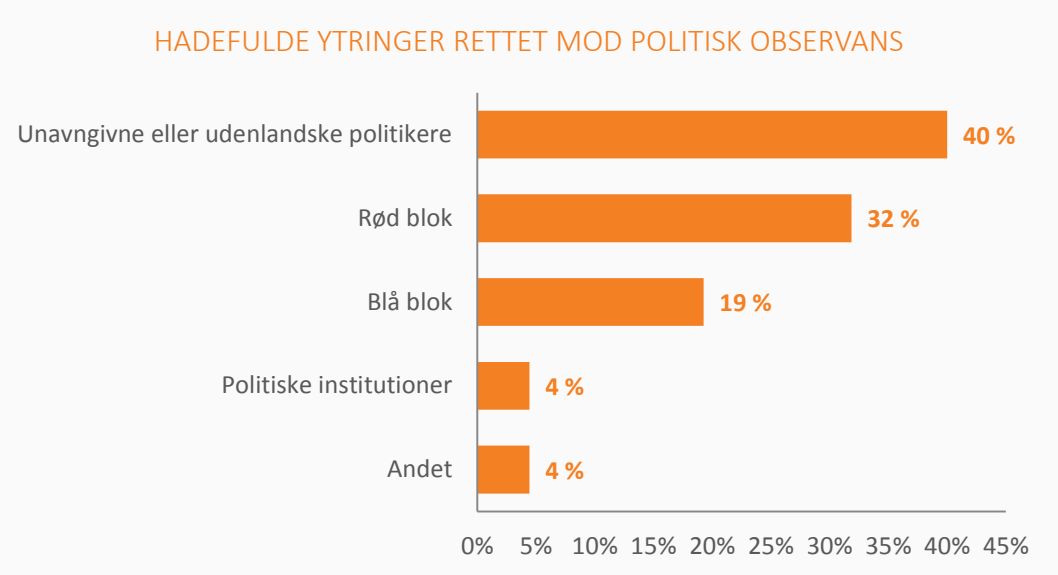

FIGUR 18: Andel af hadefulde ytringer (kodekategori 35b) rettet mod politisk observans og fordelt efter politiske grupperinger (kodekategori 44a og 44b). Baseret på 135 Facebook-kommentarer, der indeholder en hadefuld ytring rettet mod politisk observans.

6.5.3 ETNICITET

Hadefulde ytringer rettet mod etnisk oprindelse udgør 22 procent af den samlede mængde hadefulde ytringer. 96 kommentarer i forbindelse med de hadefulde ytringer handler om etnicitet, hvoraf knap halvdelen dog ikke lader sig bestemme i forhold til en mere præcis etnisk oprindelse udover at være rettet mod andre etniske baggrunde end dansk. Dette skyldes, at der er blevet brugt uspecificerede betegnelser i kommentarerne som eksempelvis ”anden-generationsindvandrere”, ”migranter” etc. Blandt de resterende 49 hadytringer er 16 procent rettet mod etnisk oprindelse i mellemøstlige lande, og en anden andel på 16 procent rettet mod andre vestlige etniske baggrunde end dansk. 5 procent af de hadefulde ytringer, der er kategoriseret som etnicitet, går ikke decideret på den etniske oprindelse, men er rettet mod hudfarve. Samlet rettes kun 3 procent af hadytringerne, der går på etnicitet, mod dansk etnicitet, mens godt 80 procent er rettet mod etnisk oprindelse udenfor Vesten.

> **De satans arabere kan da kun sprede død og ødelæggelse**

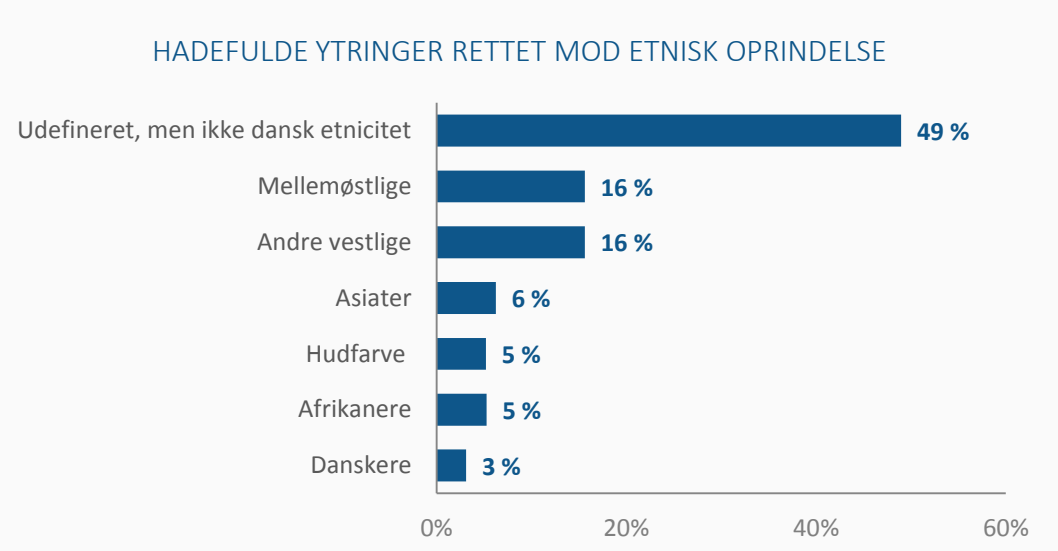

FIGUR 19: Andel af hadefulde ytringer (kodekategori 35b) rettet mod og fordelt efter etnisk oprindelse (kodekategori 38a og 38b). Baseret på 96 Facebook-kommentarer, der indeholder en hadefuld ytring rettet mod etnisk oprindelse.

6.5.4 RELIGION

Hadefulde ytringer rettet mod religion udgør 21 procent (91 kommentarer) af de 439 hadefulde ytringer og er dermed den kategori, der tegner sig for tredjeflest hadefulde ytringer. Heraf er langt størstedelen af de hadefulde ytringer rettet mod islam, som udgør 86 procent af alle hadefulde ytringer rettet mod religion. Hadefulde ytringer rettet mod kristendom og jødedom forekommer meget få gange i materialet.

> **Muslimer er de fejeste "mennesker" på jorden**

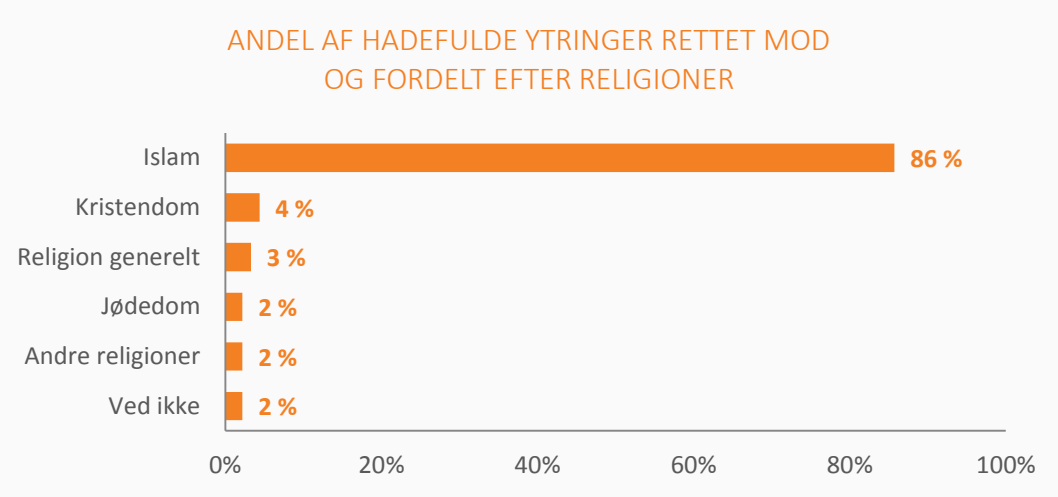

FIGUR 20: Andel af hadefulde ytringer (kodekategori 35b) rettet mod og fordelt efter religioner (kodekategori 39a og 39b). Baseret på 91 Facebook-kommentarer, der indeholder en hadefuld ytring rettet mod religiøse overbevisninger.

6.5.5 KØN

Hadefulde ytringer rettet mod køn udgør 15 procent af alle de hadefulde ytringer, hvilket svarer til 67 kommentarer. Hovedparten af de hadefulde ytringer i denne kategori omhandler kvinder (58 procent), mens 4 ud af 10 hadefulde ytringer rettet mod køn omhandler mænd.

> **Langt lyst hår og gode bryster ;) Jeg har altid lyden slået fra når hun er på tv :)**

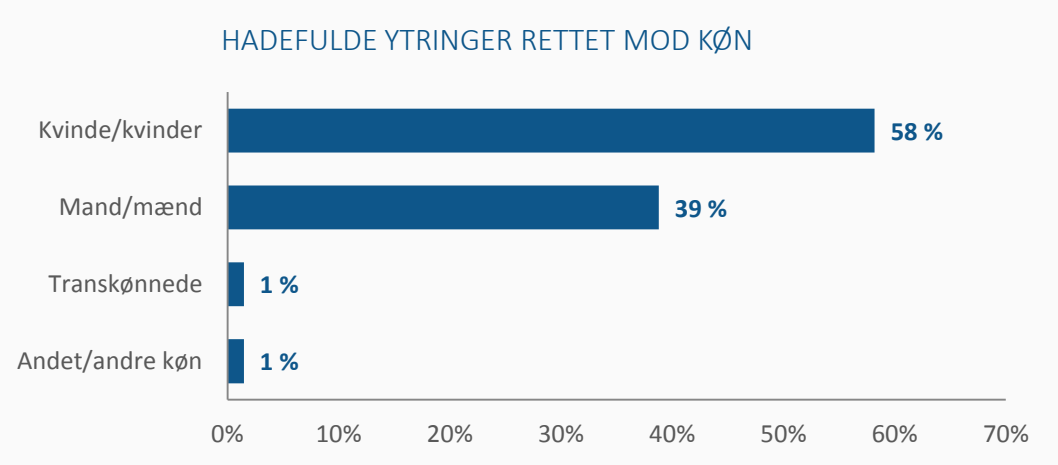

FIGUR 21: Andel af hadefulde ytringer (kodekategori 35b) rettet mod og fordelt efter køn (kodekategori 37a og 37b). Baseret på 67 Facebook-kommentarer, der indeholder en hadefuld ytring rettet mod køn.

6.5.6 ALDER, SOCIAL STATUS, SEKSUEL ORIENTERING OG HANDICAP

I de fire øvrige områder er andelene af hadefulde ytringer så små, at der knytter sig så store usikkerheder til finsorteringerne, at de ikke præsenteres uddybende. Datamængden i forbindelse med disse kategorier er begrænset til 37 hadefulde ytringer rettet mod alder, 28 mod social status, 9 mod seksuel orientering og 6 mod handicap. Her er det værd at bemærke, at der oftere ytres had mod unge end mod gamle, oftere mod eliten og overklassen end mod fattige og underklassen, at alle hadefulde ytringer mod seksuel orientering handler om homoseksuelle, og at 5 ud af de 6 hadefulde ytringer rettet mod handicap er had mod psykisk handicappede.

6.6 KARAKTEREN AF DE HADEFULDE YTRINGER

Had er ikke bare had. Hadefulde ytringer kan komme til udtryk på mange måder og med varierende sproglig styrke. I definitionen af hadefulde ytringer er nuancerne beskrevet gennem begreberne stigmatiserende, nedsættende, krænkende, chikanerende og truende. Begreberne er brugt som beskrivelser på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er den mildeste form for had (stigmatiserende ytringer) og 5 den groveste form (deciderede trusler).

Knap halvdelen af alle de hadefulde ytringer ligger på den nederste del af skalaen i form af enten stigmatiserende eller nedsættende kommentarer. Inkluderes det tredje trin i opgørelsen, tegner disse former for had sig for 85 procent af alle hadefulde ytringer. Kun en enkelt kommentar i datasættet er registreret som en trussel. Her er det vigtigt at være opmærksom på, at datagrundlaget er indsamlet, efter at nyhedsmedierne har haft minimum 12 timer til at redigere debatten. Retningslinjerne for Facebook-debat hos begge undersøgte nyheds-medier nævner eksplicit, at trusler ikke accepteres, og på baggrund af den

indsamlede data kan man konstatere, at det lykkes de to nyhedsmedier at fjerne truslerne fra debatten. Den moderering, der har fokus på de groveste hadefulde ytringer, ser ud til at fungere efter hensigten, når det måles på kommentarer, der har stået mindst et halvt døgn.

Omkring hver syvende hadefulde ytring falder i den næstgroveste kategori, der består af kommentarer, som er chikanerende. Ligesom med trusler forholder retningslinjerne for DR og TV 2 sig også eksplicit til chikane. Her er der dog plads til forbedring, eftersom hver syvende hadefulde ytring, ifølge analysen, har en chikanerende karakter.

Sammenligner man DR og TV 2, så er der en anelse flere stigmatiserende, nedsættende og krænkende kommentarer (trin 1-3 på skalaen) på DR, hvorimod der er flere chikanerende kommentarer (trin 4 på skalaen) og en enkelt trussel på TV 2.

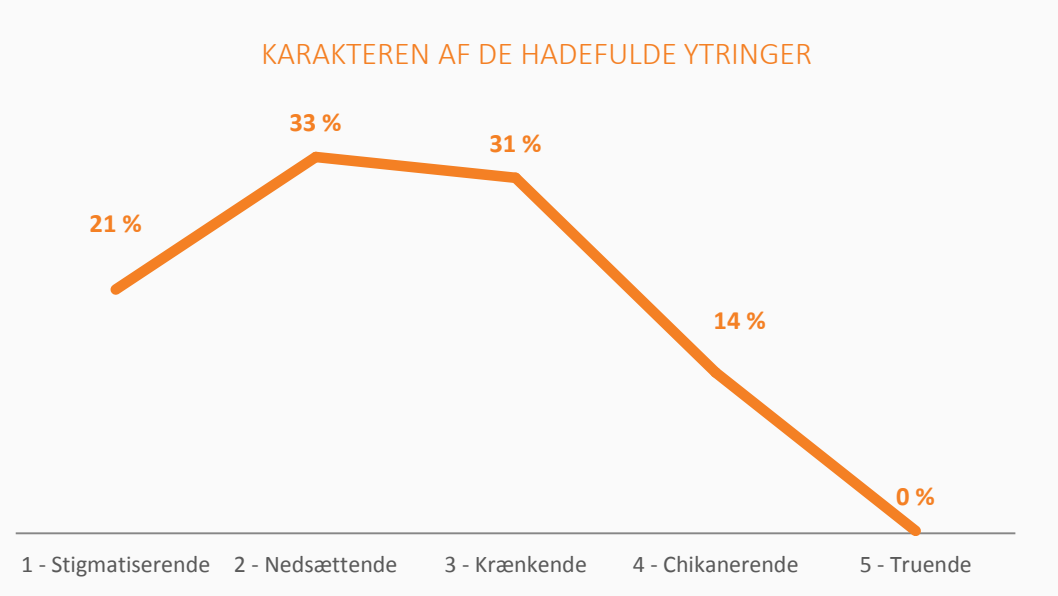

FIGUR 22: Andel af hadefulde ytringer (kodekategori 35b) fordelt efter karakteren af de hadefulde ytringer (kodekategori 48a). Baseret på 439 Facebook-kommentarer, der indeholder en hadefuld ytring.

6.7 REAKTIONEN PÅ HADEFULDE YTRINGER

Reaktionerne fra Facebook-brugere på hadefulde kommentarer er ikke entydigt afstandtagen. Der er ikke markante forskelle på andelen af likes blandt de hadefulde ytringer og kommentarer, der ikke er hadefulde. De forskelle, der er, indikerer, at hadefulde ytringer har en tendens til at høste flere likes.

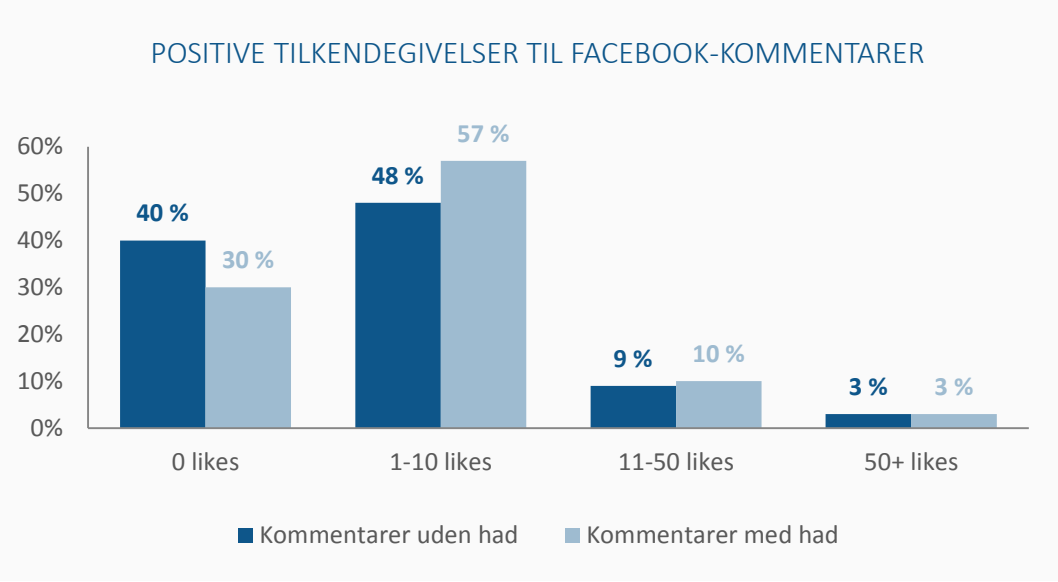

FIGUR 23: Andel kommentarer henholdsvis uden og med hadytringer (kodekategori 35b) fordelt efter antal likes, som kommentaren har fået på det tidspunkt, hvor data blev indsamlet (kodekategori 32a). Baseret på 2557 Facebook-kommentarer uden hadytringer og 439 Facebook-kommentarer med hadytringer.

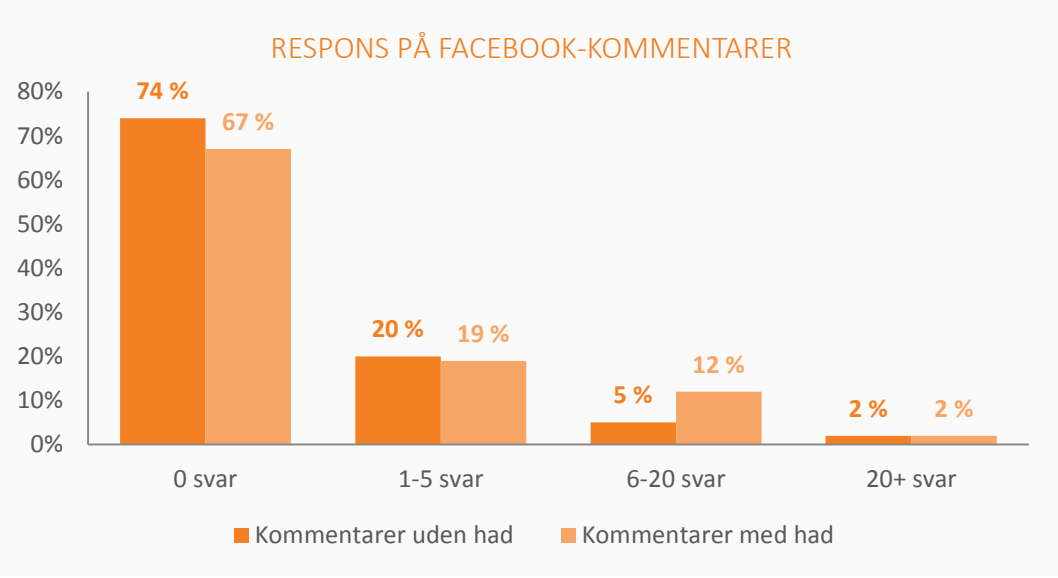

FIGUR 24: Andel kommentarer henholdsvis uden og med hadytringer (kodekategori 35b) fordelt efter antal svar, som kommentaren har fået på det tidspunkt, hvor data blev indsamlet (kodekategori 32b). Baseret på 2557 Facebook-kommentarer uden hadytringer og 439 Facebook-kommentarer med hadytringer.

Ser man på, hvor mange svar kommentarerne har fået, er der heller ikke her noget, der indikerer, at hadefulde ytringer bliver tiet ihjel. Omvendt tyder noget dog på, at den debat, der opstår i forlængelse af en hadefuld ytring, ikke nødvendigvis er kommentarer, der støtter det hadefulde budskab, men i lige så høj grad kan være argumenter imod den hadefulde kommentar. Det er et eksempel på modtale (counter speech), hvor brugerne aktivt går ind og siger den negative kommentar imod.

6.8 OPSUMMERING

På baggrund af knap 3000 Facebook-kommentarer på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider kan vi konstatere, at hver syvende kommentar, der får lov til at blive stående, efter at en redigering fra medierne har fundet sted, er en hadefuld ytring.

Hadefulde ytringer forekommer hyppigst i nyhedsopslag om emner som religion og tro, flygtninge, migration og asyl samt ligestilling. Sammenlagt finder vi den største mængde af hadefulde ytringer i relation til emnerne vold, kriminalitet og retsvæsen og emner om udenrigspolitiske forhold og anden politik (som er politiske emner, der ikke entydigt kan placeres i de eksisterende kategorier – dette kan eksempelvis være nyheder om EU). Det skyldes, at det er disse, der oftest laves nyhedsopslag om af nyhedsmedierne. Hadefulde ytringer optræder hyppigst i brugerkommentarer, der ikke ligger i toppen af debattrådene.

Der er fundet en klar overrepræsentation af hadefulde ytringer i debatter, hvor nyhedsopslaget også indeholder en hadefuld ytring, og der er ligeledes en øget risiko for, at en hadefuld kommentar kommer som svar på en eksisterende brugerkommentar, der også er hadefuld.

Mandlige debattører står som afsender af langt de fleste hadefulde ytringer, og målet for hadet er i langt de fleste tilfælde en gruppe af mennesker fremfor fx en konkret debattør. De hadefulde ytringer rettes i flest tilfælde mod andre menneskers politiske holdninger eller det, at de i deres embede er politikere. Religion og etnicitet er områder, der også ofte er skydeskive for hadefulde kommentarer. Særligt islam og særligt mennesker med etnisk oprindelse i Mellemøsten eller i Vesten udenfor Danmark er mål for hadet.

Hovedparten af de hadefulde ytringer ligger i den milde ende af den grovheds-skala, der er brugt til at indfange nuancerne i de hadefulde ytringer. Det tyder på, at nyhedsmedierne har godt fat i redigeringen af deciderede trusler, men når hver syvende kommentar stadig er hadefuld efter redigering, tyder det samtidig på, at nyhedsmedierne mangler at finde nøglen til, hvordan de håndterer de hadefulde ytringer, der ikke er decideret truende. Målt på interaktioner på

nyhedsmediernes Facebook-sider er de hadefulde ytringer i hvert fald ikke noget, som brugerne selv håndterer ved at imødegå dem med tavshed. Tværtimod er der en lille tendens til, at hadefulde ytringer skaber interaktion.

KAPITEL 7

7 SURVEY BLANDT FACEBOOK-BRUGERE

I dette afsnit præsenteres resultaterne fra den spørgeskemaundersøgelse, som Megafon har foretaget for Institut for Menneskerettigheder. Medmindre andet er nævnt, præsenteres resultaterne i form af tal, der dækker den samlede population, da formålet er at vise, hvordan Facebook-brugerne i almindelighed bruger og opfatter offentlige debatter på Facebook.

I første afsnit præsenteres datagrundlaget for analysen. Derpå følger et afsnit om danskernes brug og oplevelser af Facebook-debatter med særligt fokus på forhold omkring debatsprog og -tone. Afslutningsvis fokuseres der på, hvad undersøgelsen viser om danskernes holdning til redigering af onlinedebatterne.

7.1 DATA

Dette afsnit er baseret på en Megafon-måling af Facebook-brugeres oplevelse. Der er 1045 Facebook-brugere, som har deltaget i undersøgelsen. Vi sammenligner sammensætningen af deltagerne i Megafon-målingen med danske brugere af Facebook.[150] Da uddannelsesniveau og politisk overbevisning ikke er kendt hos Facebook-brugerne, sammenligner vi i stedet med befolkningen.

Facebook er det største sociale medie i Danmark. Der er 2,5 millioner danskere, der logger på Facebook mindst en gang om ugen. Kvinder er oftere brugere af Facebook – 49 procent af de kvindelige internetbrugere[151] er på Facebook mindst en gang om ugen, hvilket gælder for 41 procent af mændene.[152] Denne kønsfordeling ses også i Megafon-undersøgelsen, hvor 54 procent (n 568) af de 1045 Facebook-brugere er kvinder.

Den yngste aldersgruppe er underrepræsenteret, og den ældste er overrepræsenteret i Megafon-målingen i forhold til aldersfordelingen af Facebook-brugere.

Deltagerne i Megafon-målingen har i lavere grad en erhvervsfaglig uddannelse og i højere grad en videregående uddannelse, end befolkningen generelt set. [153]

I Megafon-målingen har 61,4 procent stemt på rød blok, mod 47,7 procent til valget i 2015. Blå blok fik 52,3 procent af stemmerne til valget i 2015, mens kun 38,6 procent har stemt på dem i Megafon-målingen.

Stemmeprocenten blandt deltagerne i Megafon-målingen, som har en Facebook-profil, er højere end i befolkningen generelt. Stemmeprocenten til folketings-valget i 2015 var 86 procent[154], mens den i Megafon-målingen er mindst 94 procent[155]. Generelt er vælgere, som har stemt på Dansk Folkeparti og Venstre, underrepræsenteret set i forhold til hele den danske befolkning, mens folk, der har stemt Enhedslisten, Alternativet, SF og De Radikale, er overrepræsenteret.

Effekten af den skæve fordeling, antager vi, er begrænset, da vi generelt ikke ser forskel på de forskellige befolkningsgruppers besvarelser. I de tilfælde hvor der er en effekt af alder, køn eller politisk overbevisning, fremgår det af gennem-gangen af resultaterne.

7.2 RESULTATER

Facebook er danskernes foretrukne sociale medie. Det bruges oftest til at læse nyt fra venner eller dem, man følger. En del bruger også Facebook til at læse nyheder, som således er en central kilde til information. 28 procent (n 297) af de 1045 respondenter svarer, at én af de tre hyppigste aktiviteter på Facebook er at læse nyheder. Hvert tredje af respondenterne, 31 procent (n 321), svarer at én af de tre hyppigste aktiviteter på Facebook, er at debattere i én eller flere sammen-hænge.

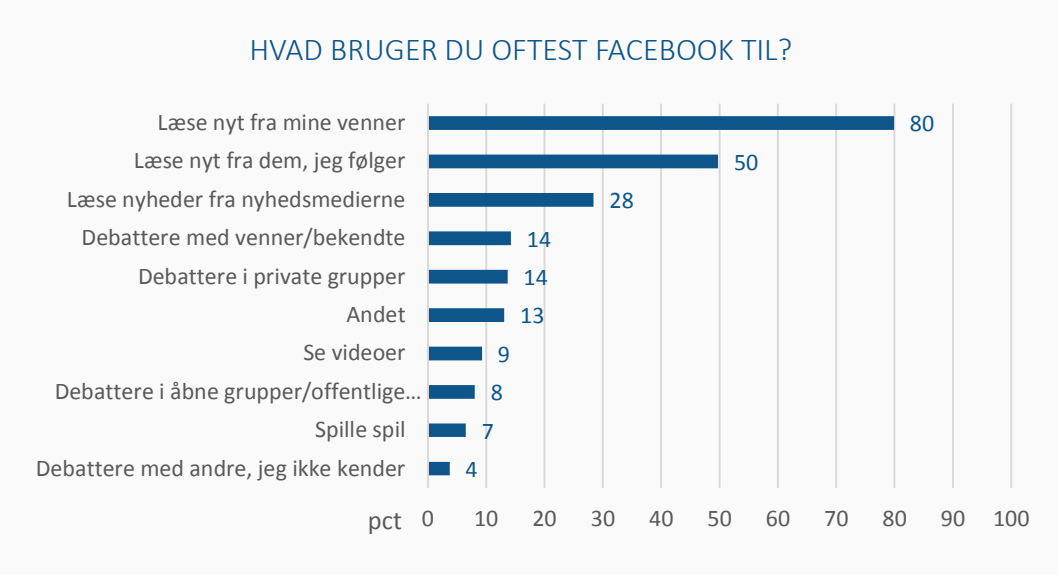

FIGUR 25: Facebook-brug. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter. Spørgsmål: "Hvad bruger du oftest Facebook til? [Der kan angives op til 3 svar]"

7.2.1 HVEM DELTAGER I DEBATTEN?

Omkring halvdelen af respondenterne (49 procent n 511) svarer ja til, at de har debatteret på Facebook. 52 procent af mændene og 46 procent af kvinderne svarer, at de har debatteret på Facebook.

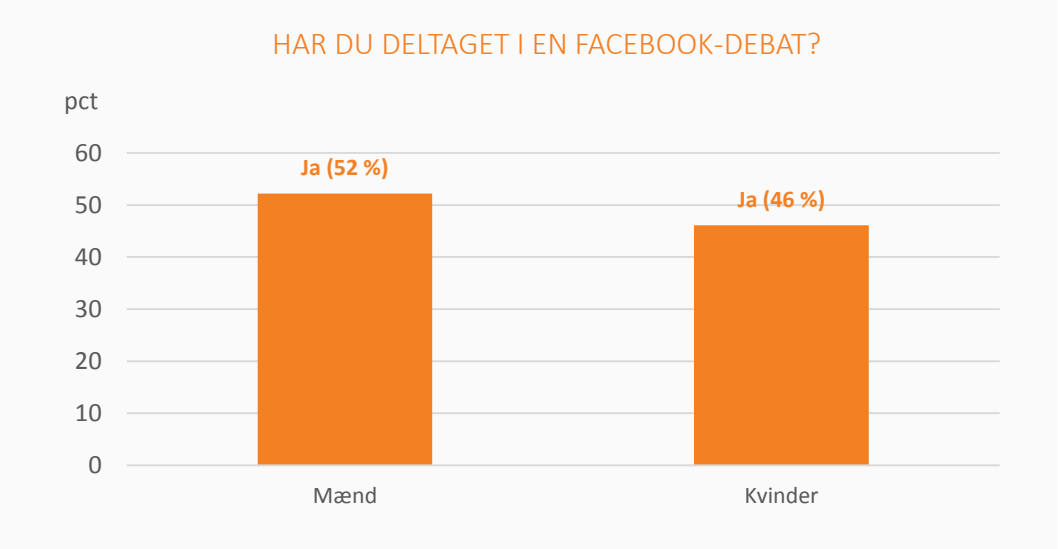

FIGUR 26: Deltagelse i Facebook-debatter. Kilde: Megafon-måling. Respondenter: 1045 som har en Facebook-profil. Spørgsmål: "Har du tidligere debatteret eller kommenteret opslag på Facebook?"

De 18-29 årige er de mest tilbageholdende, når det kommer til at debattere. Hele 64 procent (n 157) svarer, at de ikke har deltaget i Facebook-debatter, hvilket ellers kun gælder mellem 47 procent og 56 procent i de andre aldersgrupper.

Blandt dem, som deltager i Facebook-debatter, fortæller 32 procent, at de debatterer mindst to gange om ugen. Det er 30 procent af kvinderne, som debatterer mere end to gange om ugen, mens det er 34 procent af mændene. Det er 38 procent af de 511, som debatterer på Facebook, der debatterer på et nyhedsmedies side.

7.2.2 OPLEVELSE AF DEBATTEN

34 procent (n 175) af dem, som deltager i debatter - heraf lige mange mænd og kvinder -har oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook.

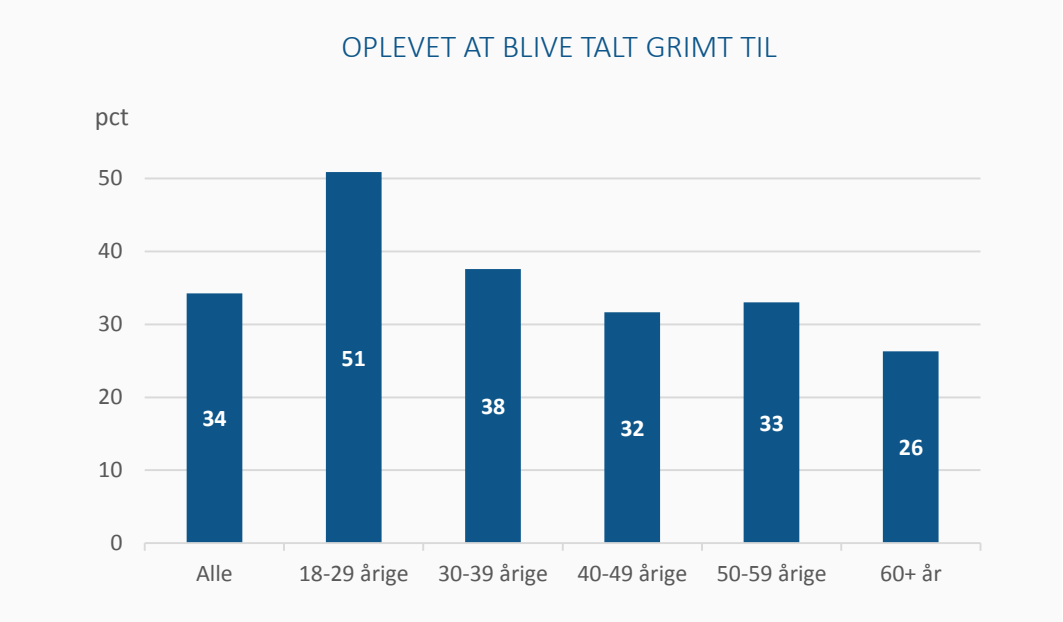

FIGUR 27: Oplevelse af at blive talt grimt til. Kilde: Megafon-måling. Respondenter: 511 som har deltaget i Facebook-debatter. Spørgsmål: "Har du nogensinde oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook (fx med nedladende betegnelser eller skældsord)?"

Den yngste aldersgruppe, 18-29 årige, har i højere grad oplevet, at blive talt grimt til i debatter end de resterende aldersgrupper.

Respondenterne er blevet bedt om, at forholde sig til den groveste kommentar, de **nogensinde** har oplevet og **senest** har oplevet. Respondenterne er blevet introduceret til den samme grovhedsskala, som er brugt i indholdsanalysen, og som går fra 1-5.

Blandt dem, der har oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook, oplever 46 procent (n 86) – heraf stort set lige mange mænd og kvinder - at den groveste kommentar, de **nogensinde** har oplevet, var af nedsættende karakter (trin 2 på skalaen).

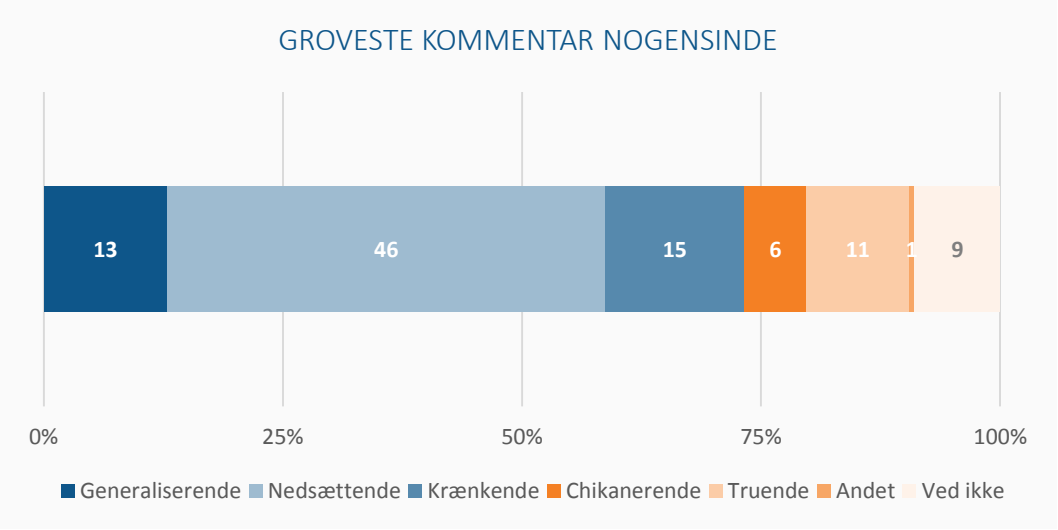

FIGUR 28: Den groveste kommentar nogensinde. Kilde: Megafon-måling. 185 respondenter der har oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook. Spørgsmål: "Tænk på den groveste kommentar, du nogensinde har oplevet i en Facebook-debat, som var rettet mod dig. Hvilket af de følgende 5 udsagn passer bedst på den kommentar?"

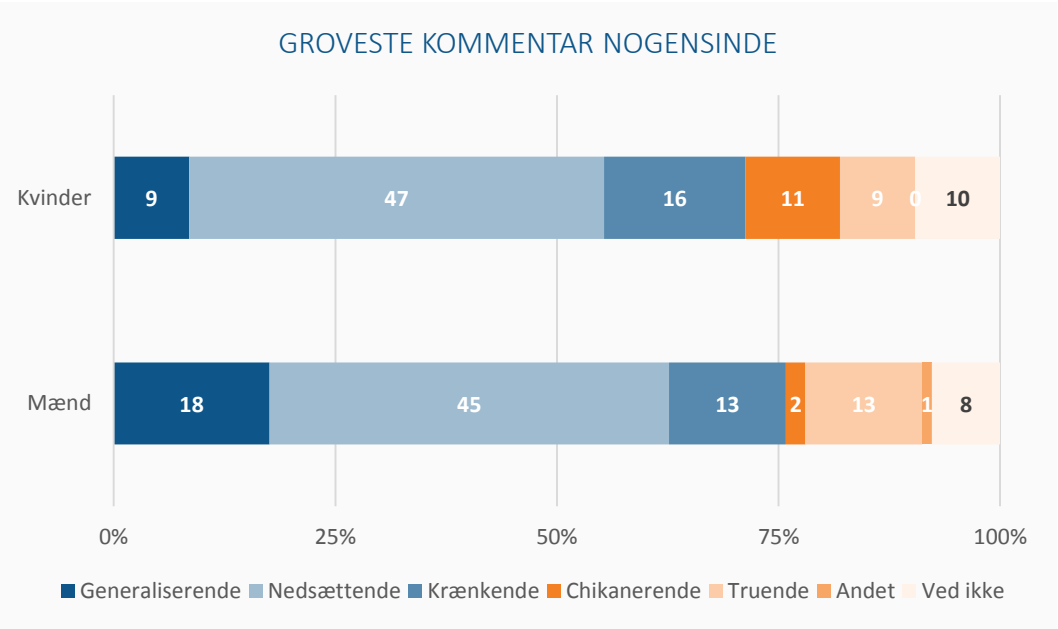

FIGUR 29: Den groveste kommentar nogensinde. Kilde: Megafon-måling. 185 respondenter fordelt på køn, der har oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook. Spørgsmål: "Tænk på den groveste kommentar, du nogensinde har oplevet i en Facebook-debat, som var rettet mod dig. Hvilket af de følgende 5 udsagn passer bedst på den kommentar?"

Mænd oplever i højere grad, at den værste kommentar, de nogensinde har modtaget, var af generaliserende karakter (trin 1 på skalaen), mens kvinder i højere grad oplever chikanerende kommentarer (trin 4 på skalaen). Der er således forskel på, hvordan kønnene oplever debattonen og kvinder oplever i højere grad end mænd, at modtage grove kommentarer.

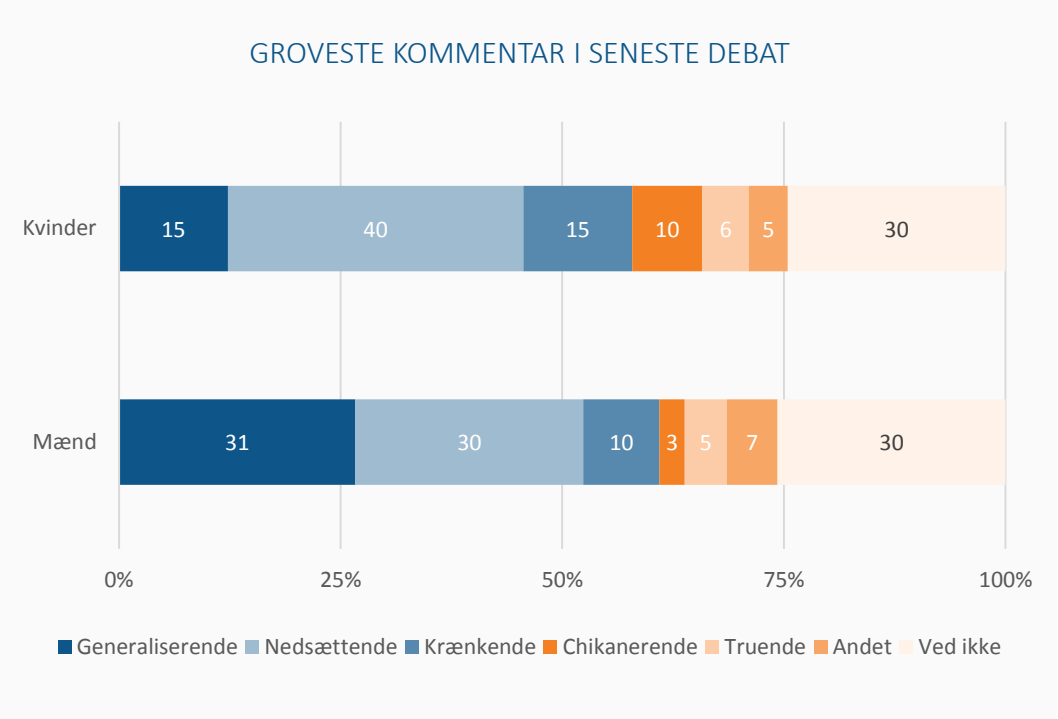

FIGUR 30: Groveste kommentar oplevet i seneste debat. Kilde: Megafon-måling. 185 respondenter, der har oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook. Spørgsmål: "Hvis du tænker på den seneste debat på Facebook, hvor du debatterede med andre, hvordan vil du så karakterisere den værste af kommentarerne rettet mod dig? Hvilket af de følgende 5 udsagn passer bedst på den kommentar?"

Når man spørger den samme gruppe, hvad den groveste kommentar, de har været udsat for i **seneste** debat, er der også her væsentlig forskel på mænd og kvinders besvarelser. Kvinder oplever i højere grad nedsættende, krænkende og chikanerende kommentarer (henholdsvis trin 2, 3 og 4 på skalaen) end mænd. Mænd oplever flere kommentarer af generaliserende karakter (trin 1 på skalaen) end kvinderne.

Blandt dem, som har oplevet at blive talt grimt til, er kommentarerne hyppigst møntet på vedkommendes politiske tilhørsforhold, køn eller sociale status. En del svarer også, at kommentaren var møntet på andre forhold, som ikke er specificeret. Hvad angår de resterende kategorier, så er svarandelen for lille og er dermed behæftet med en vis usikkerhed til, hvilket medfører, at der ikke kan udledes nogle tendenser af dette.

HVAD DEN GROVESTE KOMMENTAR I SENESTE DEBAT VAR?
MØNTET PÅ DE FIRE HYPPIGSTE SVAR.

PROCENT AF RESPONDENTERNE	ALLE	MÆND	KVINDER
Politisk tilhørsforhold	46	54	38
Køn	11	5	17
Social status (fattig, middelklasse, rig)	14	18	10
Andet	33	26	39

TABEL 7: Groveste kommentar i seneste debat. Kilde: Megafon-måling. 185 respondenter, der har oplevet at blive talt grimt til. Spørgsmål: "Hvis du tænker på sidste gang, du oplevede, at der blev talt grimt til dig på Facebook, hvilke af de nedenstående udsagn, var kommentaren så møntet på? Der kan angives flere svar."

Hele 63 procent (n 321) erklærer sig helt enige og enige i, at de oplever at andre skriver noget nedsættende eller krænkende i en Facebook-debat, heraf 66 procent kvinder (n 174) og 59 procent (n 147) mænd.

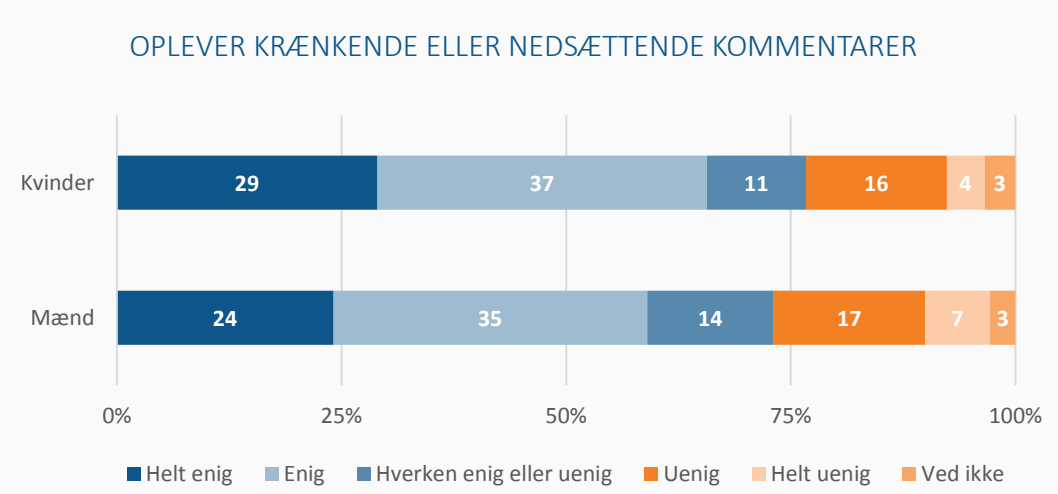

FIGUR 31: Oplever ofte krænkende eller nedsættende kommentarer. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: "Du bedes svare på, hvor enig eller uenig du er i nedenstående udsagn: ”Jeg oplever ofte, at andre skriver noget nedsættende eller krænkende i en Facebook-debat."

En tredjedel (32 procent, n 164) er helt enige eller enige i, at de ofte oplever, at andre skriver noget truende i en Facebook-debat.

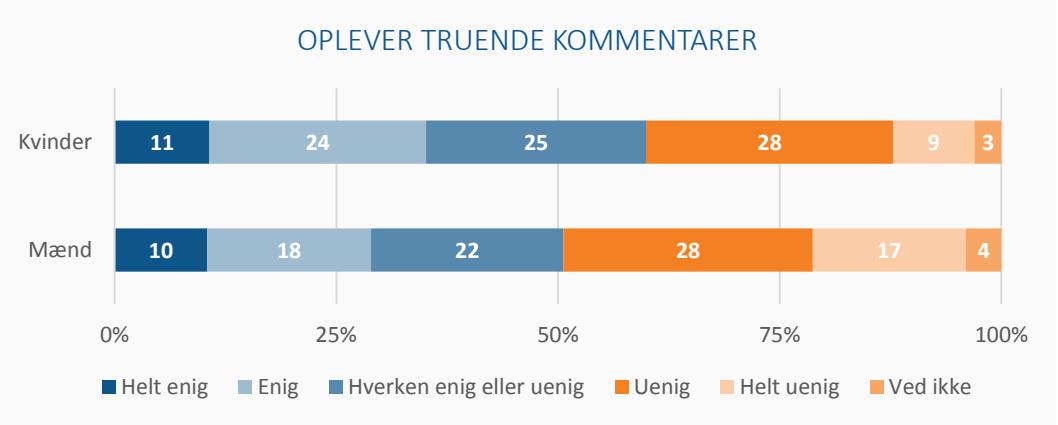

FIGUR 32: Oplever ofte truende kommentarer i Facebook-debatter. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: "Du bedes svare på, hvor enig eller uenig du er i nedenstående udsagn: Jeg oplever ofte, at andre skriver noget truende i en Facebook-debat."

7.2.3 AFSTÅR FRA DEBATTEN

Generelt afholder kvinderne sig i langt højere grad fra at debattere emner end mænd, hvilket kan ses i tabel 8.

TOP 7: EMNER, DER AFHOLDER FOLK FRA AT DELTAGE I DEBATTEN

PROCENT AF RESPONDENTERNE	ALLE	MÆND	KVINDER
Flygtninge, migration og asyl	31	26	35
Religion og tro	24	22	27
Integration	20	14	26
Terror	15	14	16
Krig og katastrofer	11	8	13
Vold, kriminalitet og retsvæsen	10	10	11
Køn og ligestilling	8	8	7

TABEL 8: Emner, der afholder folk fra at deltage i debatten. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, der deltager i debatter på Facebook. Spørgsmål: "Er der særlige emner, som afholder dig fra at deltage i en debat? Hvis ja, hvilke? Der kan angives flere svar."

Flygtninge, migration og asyl er det emne, som flest brugere, der debatterer (n511), afholder sig fra at debattere på grund af tonen (31 procent, (n158)). Derefter følger emnerne religion og tro 24 procent (n 125) og integration 20 procent (n 103). Hertil skal det dog nævnes, at 57 procent (n 292) angiver, at der

enten ikke er særlige emner, der afholder dem fra at deltage i en debat eller, at det skyldes andre forhold. Det har ikke været muligt at uddybe, hvad andre forhold kunne være.

Generelt er det de samme emner, som de forskellige aldersgrupper undgår, dog adskiller de 18-29- årige sig på et punkt. I denne aldersgruppe undgår 18 procent at debattere køn og ligestilling, hvilket kun gør sig gældende for 6 procent i de øvrige aldersgrupper. Dette er en signifikant forskel.

På spørgsmålet, om der er særlige emner, som afholder én fra at debattere, svarer 43 procent af mændene (n 108) mod 28 procent af kvinderne (n 73), at der ikke er særlige emner, som de afholder sig fra at debattere. Det er 18 procent af mændene, som undlader at deltage i debatter af andre årsager, mens det gør sig gældende for 25 procent af kvinderne.

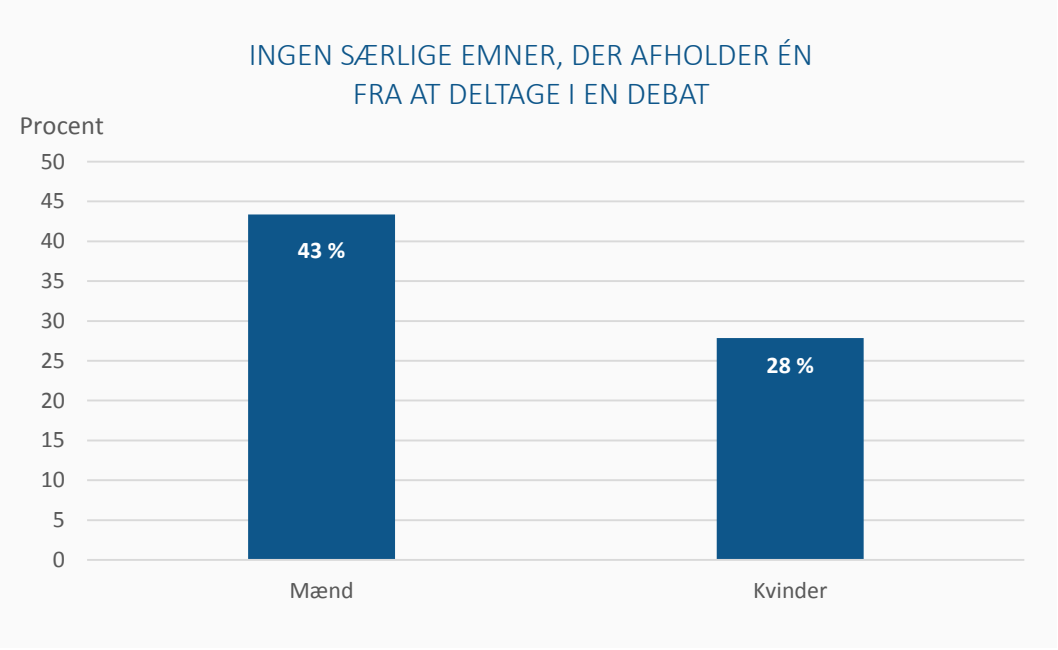

FIGUR 33: Ingen særlige emner, som afholder én fra at deltage i debatter på Facebook. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, der deltager i debatter på Facebook. Spørgsmål: "Er der særlige emner, som afholder dig fra at deltage i en debat? Hvis ja, hvilke? Der kan angives flere svar."

Når man spørger den gruppe af respondenter, der fravælger at debattere på Facebook, enten på grund af emnet eller andre forhold, hvorfor de afholder sig fra at deltage i debatter, er det hovedsageligt begrundet i, at debatten er afsporet eller unuanceret. Andre årsager til, at de fravælger debatterne, er ofte, at debatten er for tidskrævende, eller at debatterne indeholder trusler.[156]

HVAD ER VÆSENTLIGSTE ÅRSAG TIL, AT DU AFHOLDER DIG FRA AT DEBATTERE PÅ FACEBOOK?

PROCENT AF RESPONDENTERNE	MÆND	KVINDER
Debatten er afsporet	28	40
Debatten virker for unuanceret	28	23
Andet	11	14
Der er trusler i debatten	11	11
Det er for tidskrævende	11	8
Der er for mange indlæg	9	3
Debatten er kedelig	4	2

TABEL 9: Væsentligste årsag til at afholde sig fra at debattere på Facebook. Kilde: Megafon-måling. 330 respondenter, som afholder sig fra at deltage i debatter på Facebook på grund af specifikke emner eller andre forhold. Spørgsmål: Hvad er den væsentligste årsag til, at du afholder dig fra at debattere på Facebook?"

7.2.4 TONEN I DEBATTEN

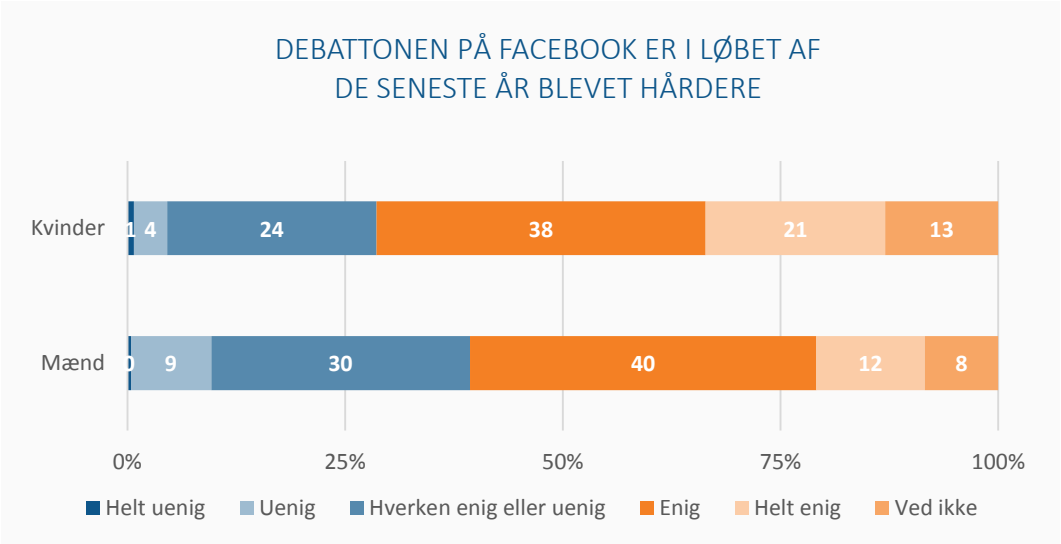

FIGUR 34: Tonen i debatter på Facebook. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: Hvor enig eller uenig er du i nedenstående udsagn: Debattonen på Facebook i løbet af de seneste år er blevet hårdere."

Blandt dem, som debatterer på Facebook, er 55 procent (n 283) helt enige eller enige i, at debattonen på Facebook i løbet af de senere år er blevet hårdere. Dette angiver 58 procent (n 153) af kvinderne og 52 procent (n 130) af mændene.

48 procent (n 244) af de respondenter, der debatterer, svarer, at de er helt enige eller enige i, at tonen i en debat afholder dem fra at deltage i debatten. Kvinderne afholder sig oftere fra at deltage end mænd. For 37 procent af mændene kan tonen få dem til at afholde sig fra at deltage i en debat, mens det gør sig gældende for 58 procent af kvinderne.

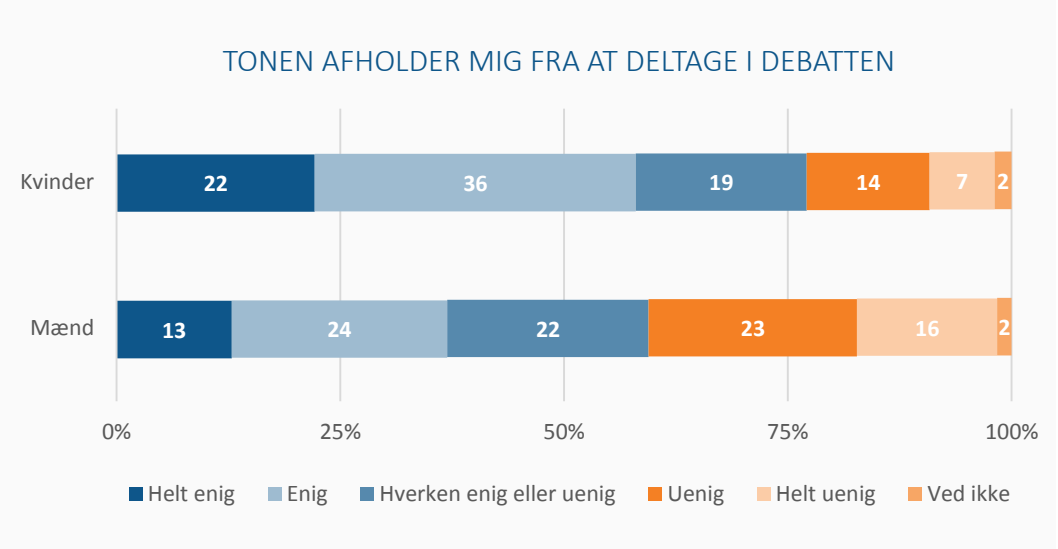

Figur 35: Afholder sig fra debat på grund af tonen. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: "Du bedes svare på, hvor enig eller uenig du er i nedenstående udsagn: Tonen i en debat på Facebook afholder mig fra at deltage i debatten"

7.2.5 DEBATNIVEAU

72 procent (n 368) er helt enige eller enige i, at debatter om flygtninge, indvandrere og integration ofte er unuancerede.

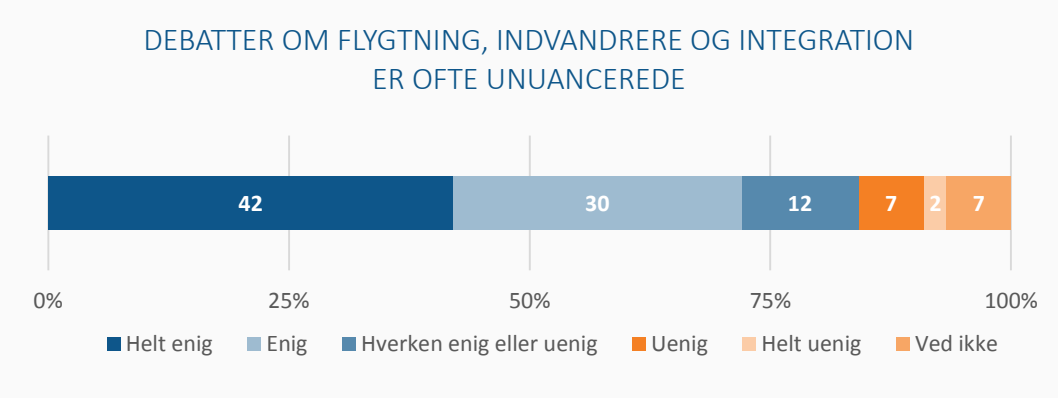

FIGUR 36: Debatter om flygtninge, indvandrere og integration. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i nedenstående udsagn: Debatter om flygtninge, indvandrere og integration er ofte unuancerede."

46 procent (n 236) er helt uenige eller uenige i, at debatter om kønsligestilling ofte er konstruktive. Det mener 44 procent (n 116) af kvinderne og 48 procent (n 120) af mændene.

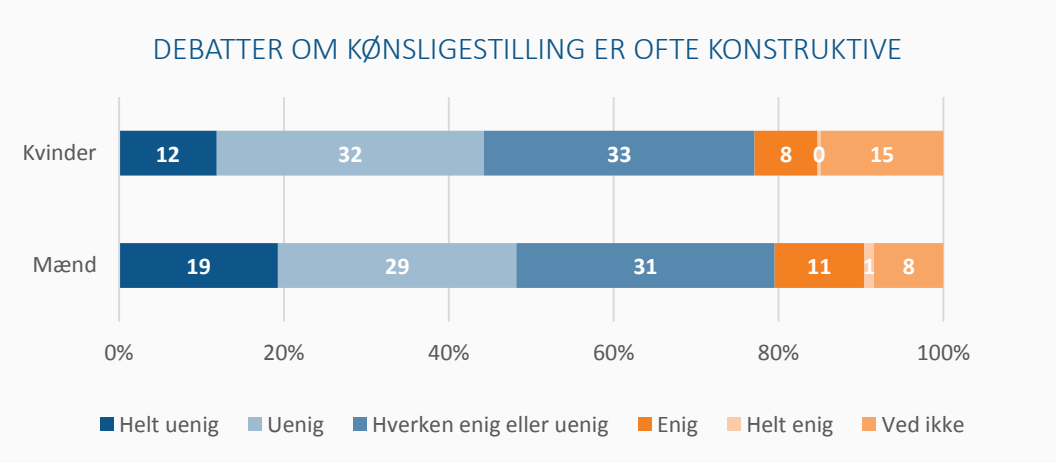

FIGUR 37: Debatter om kønsligestilling. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: "Hvor enig eller uenig er du i nedenstående udsagn: Debatter om kønsligestilling er ofte konstruktive."

44 procent (n 225) erklærer sig helt uenige eller uenige i udsagnet om, at debatter om politik ofte er nuancerede. Der er ingen signifikant kønsforskel.

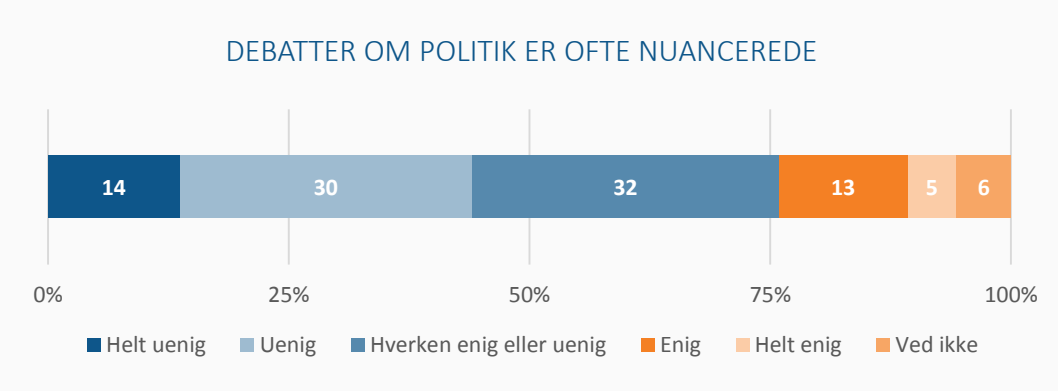

FIGUR 38: Debatter om politik. Kilde: Megafon-måling. 511 respondenter, som deltager i Facebook-debatter. Spørgsmål: ”Hvor enig eller uenig er du i nedenstående udsagn: Debatter om politik er ofte nuancerede."

7.2.6 MEST UDSATTE PÅ FACEBOOK

Ud af svarpopulationen på 1045 respondenter, mener 46 procent (n 481), at politisk aktive personer er mest udsat for grove kommentarer. 39 procent (n 409) vurderer, at det er personer med anden etnisk baggrund end dansk, der er de mest udsatte. 37 procent (n 384) vurderer, at det er offentlige personer, 19 procent (n 199) vurderer, at det er kvinder, 17 procent (n 180) mener, at det er religiøse personer, og 10 procent (n 104), at det er LGBT personer (homo-, bi- og transpersoner). 21 procent (n 221) har svaret ”ved ikke”.

TOP 7: MEST UDSATTE GRUPPER PÅ FACEBOOK

PROCENT AF RESPONDENTERNE	ALLE
Politisk aktive personer	46
Personer med anden etnisk baggrund end dansk	39
Offentlige personer	37
Kvinder	19
Religiøse personer	17
LGBT-personer (homo-, bi- og transpersoner)	10
Børn og unge	9

TABEL 10: Mest udsatte grupper på Facebook. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter med en Facebook-profil. Spørgsmål: ”Hvilke grupper er efter din vurdering mest udsat for grove kommentarer på Facebook? Der kan angives op til tre svar."

7.2.7 FACEBOOK OG MEDIERNES ANSVAR

Helt generelt mener respondenterne, at både Facebook og medierne har et ansvar for at sikre god debat og redigere nedsættende og krænkende ytringer fra i kommentarsporene. Der er dog flere der mener, at medierne har et ansvar, end at Facebook har et ansvar. 49 procent (n 517) ud af 1045 respondenter mener i meget høj grad og i høj grad, at Facebook har et ansvar for at sikre en ordentlig debat. Det mener 56 procent (n 320) af kvinderne og 41 procent (n 197) af mændene.

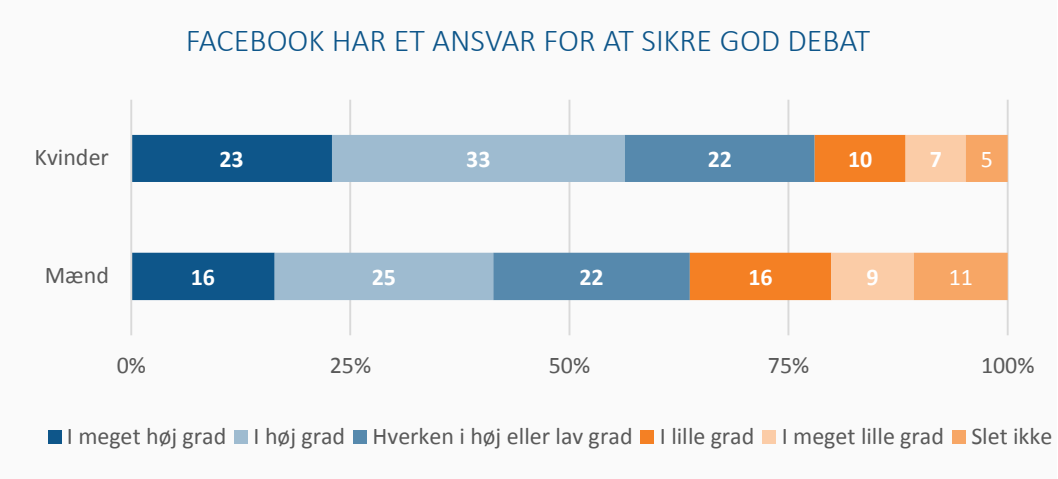

Figur 39: Facebooks ansvar. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter med en Facebook-profil. Spørgsmål: "I hvor høj grad mener du, at Facebook har et ansvar for at sikre en god debat og redigere nedsættende og krænkende ytringer fra i kommentarsporene? "

Kvinder ønsker i højere grad mere indblanding fra Facebook for at sikre en ordentlig debattone. Det gælder for 45 procent (n 251) af kvinderne og 33 procent (n 157) af mændene.

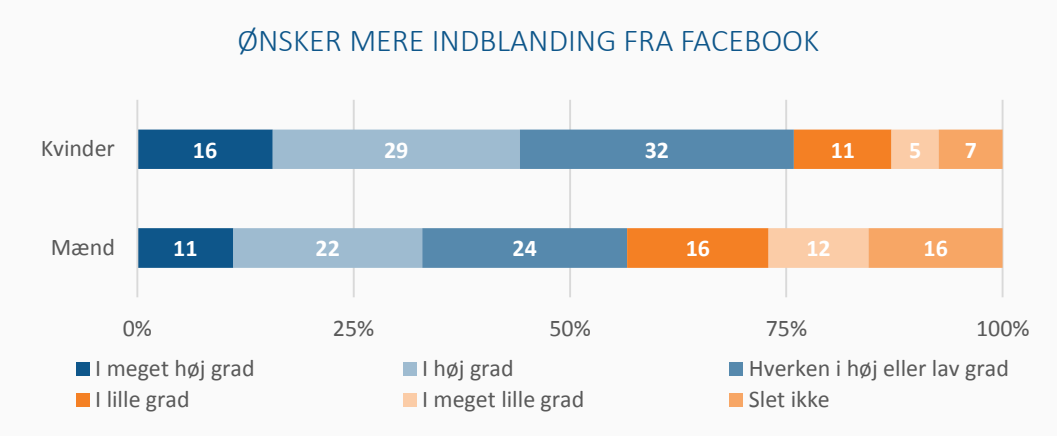

FIGUR 40: Indblanding fra Facebook. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter med en Facebook-profil. Spørgsmål: "I hvor høj grad ønsker du mere indblanding fra Facebook i forhold til at sikre en ordentlig debattone på Facebook generelt? "

Når det kommer til mediernes ansvar, mener 77 procent (n 806) ud af 1045 i meget høj grad og høj grad, at medierne har et ansvar for at sikre en god debat og redigere nedsættende og krænkende ytringer fra. Det er 70 procent af mændene (n 334) og 83 procent af kvinderne (n 472), der mener det.

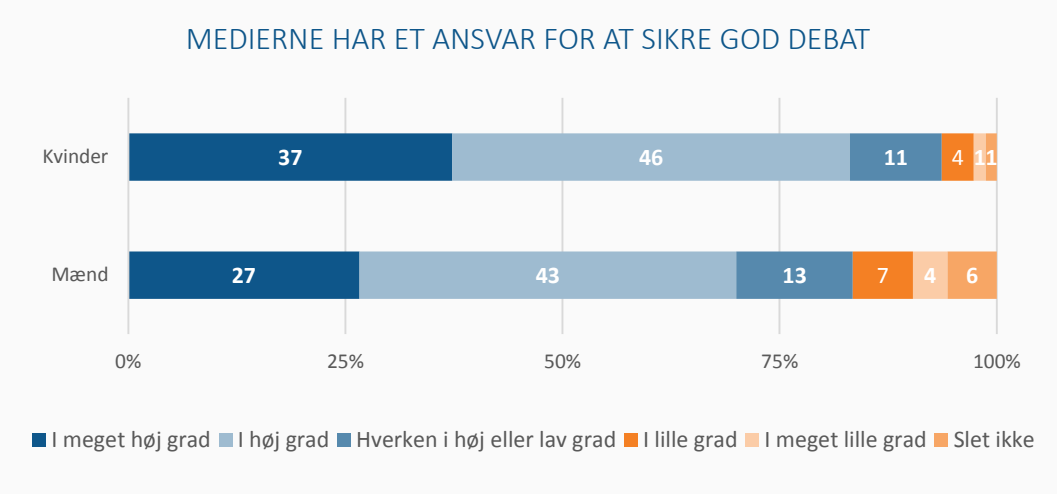

FIGUR 41: Mediernes ansvar. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter med en Facebook-profil. Spørgsmål: "I hvor høj grad mener du, at medierne (fx DR, TV2 Nyhederne, Politiken m.m.) selv har et ansvar for at sikre en god debat og redigere nedsættende og krænkende ytringer fra på deres egne Facebook-sider? "

58 procent (n 603) ønsker i meget høj grad og i høj grad mere indblanding fra medierne i forhold til at sikre en ordentlig debattone på deres egne Facebook-sider. Dette mener 65 procent (n 371) af kvinderne og 49 procent (n 232) af mændene.

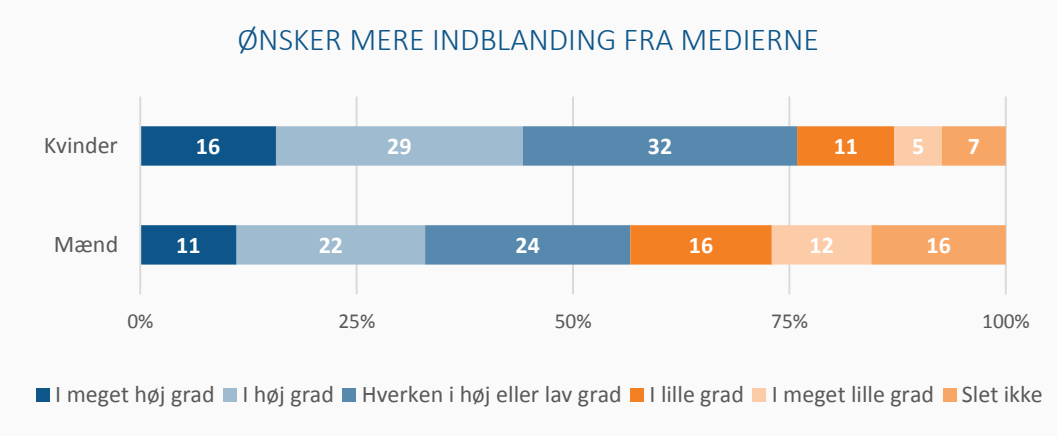

FIGUR 42: Indblanding fra medierne. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter med en Facebook-profil. Spørgsmål: "I hvor høj grad ønsker du mere indblanding fra medierne (fx DR, TV2 Nyhederne, Politiken m.m.) selv i forhold til at sikre en ordentlig debattone på deres egne Facebook-sider? "

7.2.8 KENDSKAB TIL RETNINGSLINJER

Når det kommer til kendskab til Facebooks retningslinjer, så har kvinder i højere grad end mænd læst Facebooks retningslinjer for god debat. 29 procent af kvinderne har læst retningslinjerne, og 19 procent af mændene.

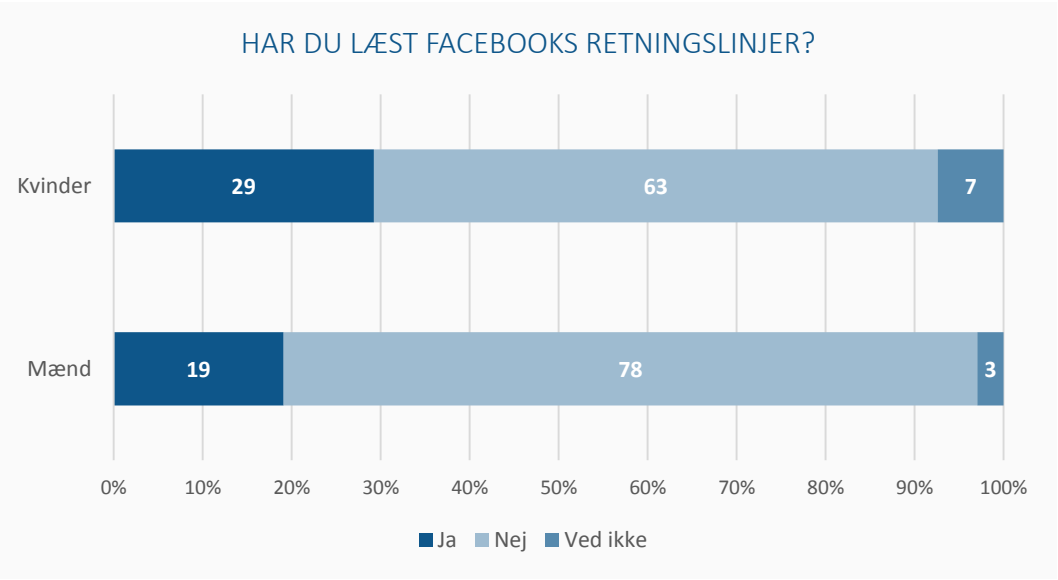

FIGUR 43: Læst Facebooks retningslinjer. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter, som har en profil på Facebook. Spørgsmål: "Har du læst alle - eller dele af - Facebooks retningslinjer for respektfuld adfærd?"

Hvad angår mediernes retningslinjer, så er der er ikke forskel på mænd og kvinders kendskab til disse. 78 procent har ikke læst mediernes retningslinjer for at deltage i debatter på deres egne Facebook-sider. Det svarer til, at blot hver femte har orienteret sig i retningslinjerne.

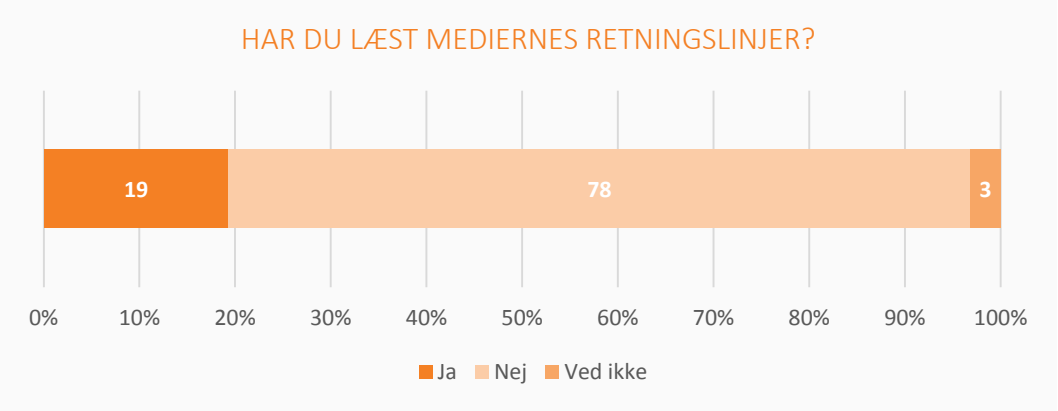

FIGUR 44: Læst mediernes retningslinjer. Kilde: Megafon-måling. 1045 respondenter med en Facebook-profil. Spørgsmål: "Har du læst alle - eller dele af - nogle mediers (fx DR, TV2 Nyhederne, Politiken m.m.) retningslinjer for deltagelse i debatten på deres egne Facebook-sider?

Tallene viser, at brugerne har et ganske begrænset kendskab til både Facebooks og mediernes retningslinjer for debat. Det er således ikke nok, at henvise til et sæt formulerede retningslinjer eftersom meget få læser dem. Derfor må medierne tænke i andre måde, at gøre opmærksomme på deres eksisterende kodeks for debat.

7.3 OPSUMMERING

Megafon-målingen baserer sig på svar fra 1045 respondenter med en Facebook-profil. Ud af disse har godt halvdelen (n 511) debatteret på Facebook, og det er hovedsageligt denne gruppes oplevelse, der tages udgangspunkt i. Flere mænd end kvinder har i denne måling debatteret på Facebook. De 18-29-årige er de mest tilbageholdende, når det kommer til at debattere.

34 procent af dem, som deltager i debatter – heraf lige mange mænd og kvinder – har oplevet at blive talt grimt til i debatter på Facebook. Kvinder undlader oftere end mænd at debattere på grund af tonen. Langt flere mænd end kvinder svarer, at der ikke er særlige emner, som de afholder sig fra at debattere. De emner, Facebook-brugere oftest undgår at debattere på grund af tonen, er flygtninge, migration og asyl, religion og tro og integration.

Et flertal (72 procent) af de adspurgte debattører opfatter debatter om flygtninge, indvandrere og integration som unuancerede. 46 procent af

debattørerne mener ikke, at debatter om kønsligestilling er konstruktive, og 44 procent af debattørerne mener ikke, at debatter om politik er nuancerede.

Kvinder oplever i højere grad end mænd, at den groveste kommentar, de nogensinde har modtaget, var af chikanerende karakter, mens mænd i højere grad oplever den groveste kommentar som generaliserende.

48 procent af dem, der debatterer, svarer, at tonen i en debat afholder dem fra at deltage i debatten. Kvinderne afholder sig oftere fra at deltage end mænd. Blandt dem, som debatterer på Facebook, er 55 procent helt enige eller enige i, at debattonen på Facebook i løbet af de senere år er blevet hårdere.

De personer eller grupper, som opfattes som mest udsatte for grove kommentarer på Facebook, er personer med anden etnisk baggrund end dansk, offentlige personer, kvinder, religiøse personer og LGBT-personer.

Når det kommer til ansvaret for at sikre en ordentlig debattone, så mener brugerne, at medierne har et større ansvar end Facebook for at redigere krænkende og nedsættende kommentarer fra. 49 procent mener, at Facebook har et ansvar, hvorimod 77 procent mener, at medierne har et ansvar.

KAPITEL 8

8 KONKLUSION

Med denne undersøgelse sætter vi fokus på hadefulde ytringer i den offentlige debat online med udgangspunkt i DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider. Sociale medier som Facebook har gjort det nemmere for flere at bruge deres ytringsfrihed og deltage i den offentlige debat. Samtidig kritiseres debatkulturen på sociale medier for at polarisere, splitte og sprede had. Sidstnævnte har sat fokus på fænomenet hadefulde ytringer, som i stigende grad tilskrives de sociale medier, hvor ytringer fremsættes, deles og spredes med lynets hast.

8.1 DET MENNESKERETLIGE DILEMMA

Der findes ingen universelt accepteret definition af hadefulde ytringer, hvilket gør det svært at undersøge fænomenet. Et gennemgående træk ved eksisterende definitioner er dog, at der er tale om ytringer, der i deres natur er nedsættende, krænkende og diskriminerende og kan opfordre til had og vold mod personer alene på grund af deres etnicitet, religion, køn mv.
I denne rapport anvender vi en definition, der udover ytringer, som er ulovlige efter dansk ret, inddrager diskriminationsgrundene etnicitet, religion, køn, handicap, alder, seksuel orientering, politisk observans og social status, som alle er områder, der er beskyttet i menneskeretten.

Når det er vigtigt at anskue fænomenet hadefulde ytringer ud fra et menneske-retligt perspektiv, skyldes det, at vi bevæger os inden for rammen af en af de helt centrale grundsten i vores demokrati, nemlig ytringsfriheden. Men ytrings-friheden er ikke absolut, og et menneskeretligt dilemma opstår. På den ene side handler det om at give vide rammer for ytringsfriheden, samtidig med at menneskerettens beskyttelse af udsatte grupper mod had, diskrimination og racisme tages seriøst.

8.2 LOVLIGE OG ULOVLIGE YTRINGER

Når vi taler om hadefulde ytringer, er det væsentligt at sondre mellem lovlige ytringer og ulovlige ytringer. Hertil har vi straffelovens § 266 b, som kriminaliserer visse ytringer. Brugere kan blive straffet for ulovlige ytringer i mediernes online debatter. Der findes flere eksempler på at brugere er blevet straffet for deres ulovlige ytringer, men mediernes juridiske forpligtelse er uafklaret. Man kan dog hævde, at medierne har et klart moralsk ansvar for at

håndtere de ulovlige ytringer. Udover de ulovlige ytringer findes de "lovlige" ytringer, som dog kan være stærkt hadefulde og derfor have negative konsekvenser for den offentlige debat. Lovligt men hadefuldt indhold bør som udgangspunkt ikke fjernes, da man her risikerer at gøre indgreb i ytringsfriheden og det må derfor være op til medierne, at håndtere disse på anden vis end ved at fjerne sådanne ytringer.

Straffelovens § 266 b beskytter i dag områderne etnisk oprindelse, religion og seksuel orientering, men ikke fx områderne køn, handicap og politisk observans. På trods af at ikke alle diskriminationsgrunde er beskyttede, er det vigtigt at pointere, at kriminalisering aldrig er den eneste vej til at bekæmpe hadefulde ytringer. Indsatsen mod hadefulde ytringer, værn om ytringsfriheden og bekæmpelse af diskrimination må ses i sammenhæng med tiltag til bekæmpelse af racisme, sexisme, homofobi, islamofobi, antisemitisme m.m. og indsatser mod hadforbrydelser, radikalisering og ekstremisme inden for eksempelvis uddannelsesområdet og retsvæsenet.

8.3 DEN OFFENTLIGE DEBAT I FORBINDELSE MED NYHEDSFORMIDLING PÅ FACEBOOK

Vi har i undersøgelsen fokuseret på, hvordan den redigerede debat tager sig ud på to offentlige nyhedssiders Facebook-sider. Datagrundlaget for undersøgelsen er 2996 kommentarer, som er indsamlet på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider, *efte*r at en redigering fra medierne og Facebook har fundet sted. Dataene repræsenterer med andre ord det, vi tillader i den offentlige debat, og analysen viser, at hver syvende kommentar, der får lov til at blive stående, er hadefuld efter den anvendte definition.

Det betyder, at langt hovedparten af kommentarerne (85 procent) ikke er hadefulde ytringer. Men det betyder også, at 15 procent af den offentlige debat i forbindelse med nyhedsformidling på DR Nyheders og TV 2 Nyhedernes Facebook-sider består af hadefulde udfald mod enkeltpersoner eller grupper.

Hadefulde ytringer forekommer hyppigst i nyhedsopslag om emner som religion og tro, flygtninge, migration og asyl samt ligestilling. Sammenlagt finder vi den største mængde af hadefulde ytringer i forbindelse med emnerne vold, kriminalitet og retsvæsen og emner om udenrigspolitiske forhold og anden politik (politiske emner, der ikke entydigt kan placeres i de eksisterende kategorier, fx nyheder om EU).

Der er fundet en klar overrepræsentation af hadefulde ytringer i debatter, hvor nyhedsopslaget også indeholder en hadefuld ytring, fx i form af et citat fra en kilde, og der er ligeledes en øget risiko for, at en hadefuld kommentar kommer

som svar på en eksisterende brugerkommentar, der også er hadefuld. Denne tendens til, at had avler had, bør have mediernes opmærksomhed.

Mandlige debattører står som afsender af langt de fleste hadefulde ytringer (76 procent), og målet for hadet er i langt de fleste tilfælde en gruppe af mennesker fremfor fx en konkret debattør. De hadefulde ytringer rettes i de fleste tilfælde mod andre personers politiske ståsted eller det, at de i deres embede er politikere. Etnicitet og religion er områder, der ofte er skydeskive for hadefulde kommentarer. Særligt mennesker med etnisk oprindelse i Mellemøsten eller i Vesten uden for Danmark og islam er mål for hadet. En persons køn er ligeledes mål for de hadefulde ytringer. I disse tilfælde omhandler ytringerne i højere grad kvinder end mænd.

Hovedparten af de hadefulde ytringer ligger i den milde ende af den grovheds-skala fra 1 til 5, der er brugt til at indfange nuancerne i de hadefulde ytringer. Det tyder på, at nyhedsmedierne har godt fat i redigeringen af decideredе trusler, men når hver syvende kommentar stadig er hadefuld efter redigering, tyder det samtidig på, at nyhedsmedierne mangler at finde nøglen til, hvordan de håndterer de hadefulde ytringer, der ikke er decideret truende.

Der er gennemført en Megafon-måling blandt danske Facebook-brugere, der viser, at tonen i debatten afholder folk fra at deltage i debatter. Særligt emner om flygtninge, migration og asyl, religion og tro og integration afholder respondenterne sig fra at debattere og kvinder afholder sig i højere grad end mænd fra at debattere disse emner. Konsekvensen af den hårde tone er, at mange brugere afstår fra at bruge deres ytringsfrihed og deltage i debatten. Når personer – almindelige såvel som offentlige – afholder sig fra den offentlige debat på grund af hadefulde kommentarer om deres etnicitet, religion, køn eller politiske ståsted, så bliver den demokratiske samtale fattigere.

8.4 MODERNISERING AF MEDIEANSVARSLOVEN

77 procent af de adspurgte Facebook-brugere mener, at medierne har et ansvar for at fjerne krænkende og nedsættende kommentarer fra debatterne. Et flertal af brugerne mener således, at medierne bør være proaktive for at sikre en ordentlig tone. Spørgsmålet er, hvordan medierne skal gå til den opgave?

De vejledende regler for god presseskik skelner mellem de redigerede og de uredigerede debatindlæg. Redigerede debatindlæg har været igennem en redaktionel gennemgang og prioritering. Disse indlæg er omfattet af medie-ansvarslovens regler på samme måde som læserbreve i trykte medier, og de er dermed omfattet af Pressenævnets kompetence. Uredigerede debatindlæg er indlæg som afsenderen selv publicerer på et medies hjemmeside fx en kommentar til en artikel eller et debatindlæg. Denne type indlæg er ikke

omfattet af medieansvarsreglerne. Brugerkommentarer på eksempelvis Facebook lander dog i praksis et sted midt imellem de to typer af debatindlæg, da der rent faktisk finder en redigering sted, som dog først sker efter publicering, hvor en redaktør/moderator fra nyhedsmediet læser indlæggene og vælger enten at lade dem blive, slette eller skjule dem.

Ser man på Pressenævnets praksis fra læserbrevsdebatter, så tillader nævnet "videre rammer" for, hvad der skrives i den offentlige debat, end de ville acceptere i en nyhedsartikel. Dette sker med henvisning til, at læserbreve og debatindlæg bygger på subjektive opfattelser og vurderinger. Pressenævnet skelner således i deres praksis mellem indhold, som medierne selv producerer, og indhold, som er indsendt fra læsere/brugere, men som stadig er underlagt en redigeringsproces hos mediet. Det er dog ikke klart, hvordan de "videre rammer" oversættes til den praksis, der finder sted på online platforme, hvor bruger-indlæg og kommentarer ikke først skal forbi en moderator, før de publiceres. Det må være mediernes ansvar at sikre, at den eksisterende redigeringspraksis på online platforme bliver mere transparent for brugerne og i tråd med de presse-etiske regler, som de i øvrigt følger. Det bør i denne sammenhæng overvejes at tage medieansvarsloven op til revision for at præcisere mediernes ansvar på sociale medier.

8.5 ØGET FOKUS PÅ MODERERINGSPRAKSIS

I en tid, hvor den offentlige debat i høj grad udspiller sig på online platforme, er det nødvendigt at diskutere nyhedsmediernes ansvar for at modvirke had i online debatter. Det indebærer et øget fokus på den modereringspraksis, der finder sted på de sociale medier.

Resultaterne i denne undersøgelse kan ses som et udtryk for, hvilket niveau af hadefulde ytringer de undersøgte nyhedsmedier har valgt at acceptere. Det er dog ikke ensbetydende med, at det er det billede, som ligger til grund for brugernes indtryk af debatterne, da de ofte vil læse kommentarerne, når de bliver publiceret og derfor længe inden mediernes moderering har fundet sted. En tidlig og løbende monitorering af debatten er et af de aspekter, medierne skal være særligt opmærksomme på for at minimere omfanget af hadefulde ytringer i debatsporene.

Hovedparten af de hadefulde kommentarer, der er kortlagt i denne under-søgelse, består af stigmatiserende, nedsættende og krænkende ytringer. Mange af disse vil givetvis ikke overskride nyhedsmediernes egne retningslinjer for debatterne, men det er stadig hadytringer, der udtrykker et negativt og nedværdigende syn på andre, og som nyhedsmedierne bør have en strategi for at håndtere, hvis man vil sikre, at så mange som muligt deltager i debatterne.

8.6 EN HADSK DEBATTONE GØR DEN DEMOKRATISKE SAMTALE FATTIGERE

Hadefulde ytringer i online debatter er særligt skadelige, da disse ytringer, hvad enten det er på Facebook eller andre websider og sociale medier, kan formidles igen og igen og dermed både spredes til mange mennesker og bevares over tid. Hadefulde ytringer påvirker med deres negative indhold den offentlige online debat i negativ retning. Det kommer blandt andet til udtryk ved, at halvdelen af os holder os væk fra debatten. Det had, som ytringerne er udtryk for, kan være med til at legitimere had over for visse grupper i vores samfund, hvis de står uimodsagt. Det er en problemstilling, som nyhedsmedierne eksplicit bør tage stilling til og have en strategi for, hvordan de vil håndtere.

Der er ingen tvivl om, at Facebook og andre sociale medier bidrager til, at en mangfoldighed af stemmer kan komme til orde i den offentlige debat. Men hvis vi skal værne om den demokratiske samtale, hvor der er plads til at ytre forskellige holdninger uden at grupper lægges for had, stiller det krav både til dem, der deltager aktivt i debatten, og til dem, der stiller debatplatforme til rådighed. Det gælder særligt for de nyhedsmedier, der bruger online platforme som Facebook til at distribuere deres journalistiske produktioner. Her ligger der en stor og væsentlig opgave for nyhedsmedierne i at formulere og sikre klare retningslinjer for debat samt at forholde sig til hvad redaktørrollen på sociale medieplatforme indebærer.

KAPITEL 9

9 ANBEFALINGER

I det følgende præsenteres en række anbefalinger, som er rettet mod centrale aktører, fx nyhedsmedier, Facebook, beslutningstagere og politi. Formålet med anbefalingerne er at pege på tiltag, der kan styrke indsatsen mod hadefulde ytringer.

Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at:

- Nyhedsmedierne sikrer en gennemskuelig og konsistent moderering af deres online debatter.
  Det indebærer som minimum, at medierne formulerer klare og let tilgængelige retningslinjer for online debat, som det følger af de presseetiske regler, og sikrer en konsekvent håndhævelse af disse, samt at der er klarhed over, hvordan og hvor brugere kan klage over hadefulde indlæg.

- Nyhedsmedierne tilmelder deres Facebook-sider såvel som øvrige sociale medie-platforme til Pressenævnet. Når Facebook-sider tilmeldes Pressenævnet, sender det et klart signal om, at de presseetiske regler skal overholdes, og det giver brugere mulighed for at klage til Pressenævnet.

- Medieansvarsloven tages op til revision for at præcisere nyhedsmediernes ansvar i debatter på sociale medier, som de selv faciliterer gennem nyhedsopslag. Medieansvarsloven bør tilpasses, så den i højere grad afspejler den aktuelle medievirkelighed med særligt fokus på nyhedsmediers stigende brug af sociale medier.

- Regeringen udvikler en national handlingsplan mod hadefulde ytringer i lighed med Norge og Sverige. Handlingsplanen bør have fokus på både de lovlige og ulovlige hadefulde ytringer og komme med bud på, hvilke samfundsområder der bør have særlig opmærksomhed, herunder medierne. Desuden bør handlingsplanen adressere, hvordan hadefulde ytringer kan bekæmpes via andre virkemidler end lovgivning og forbud.

- Politiet tilvejebringer offentligt tilgængelig statistik over antallet af sager om hadefulde ytringer efter straffelovens § 266 b, hvor påtale opgives og på hvilket grundlag.

- Facebook årligt offentliggør landespecifikke tal over omfanget af anmeldelser, som vedrører deres retningslinjer for hadefuld tale, herunder hvor mange af disse der er imødekommet.

SLUTNOTER

[1] Kock, Christian (red.) 2013: Debatkultur på nedtur? Samfundslitteratur
[2] Se fx Mediernes udvikling i Danmark 2015. Sociale medier. Brug, interesseområder og debatlyst. Grafikker og tabeller. Kulturstyrelsen. Tilgængelig på: http://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/medier/Mediernes_udvikling/2015/Specialrapporter/Sociale_medier/PDF-filer_dokumenter/SAMLET_Rap_2_FIGURER_OG_TABELLER.pdf
[3] Spørgsmål medtaget for Institut for Menneskerettigheder i Danmarks Statistiks Folkemødeundersøgelse foretaget den 16. juni 2016. Tilgængelig på: http://www.dst.dk/da/Sites/folkemode/undersogelse
[4] https://www.dr.dk/nyheder/politik/loekke-holder-alternativ-nytaarstale-paa-facebook
[5] Hadytringer og sexisme i Norden. Opsamlingsnotat vedrørende Nordisk Ministerråds seminar om hadytringer og sexisme 2.-3. november 2015, side 5 og Nordicom-Information. Hets och hat online. 2015 nr. 3-4, årgang 37.
[6] http://www.dr.dk/nyheder/politik/18-aarig-idoemt-betinget-faengsel-trusler-mod-mai-mercado
[7] http://www.dr.dk/nyheder/regionale/syd/du-fortjener-doe-mindst-36-folketingspolitikere-har-faaet-trusler-paa-livet
[8] http://www.dr.dk/nyheder/regionale/oestjylland/haard-tone-paa-facebook-faar-politikere-til-opgive-debatten
[9] Hagen, Aina L. 2015: Meningers mot – netthat og ytringsfrihed i Norge. Cappelen Damm.
[10] Toft, Dorte: Net og medier – en giftig cocktail i Nordicom-Information. Hets och hat online. 2015 nr. 3-4, årgang 37.
[11] https://www.theguardian.com/media/2016/jan/31/comments-audience-censorship-criticism
[12] FN's verdenserklæring om menneskerettigheder. Tilgængelig på: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/fn_verdenserklaering_fil.pdf
[13] Den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder. Tilgængelig på: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/fns_9_konventioner/ccpr.pdf

[14] Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Tilgængelig på: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/den_europaeiske_menneskerettighedskonvention.pdf
[15] Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Tilgængelig på: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_da.pdf
[16] Jørgensen, Rikke Frank 2013: Hadetale og ytringsfrihed i en internettid i Hate Speech. Fra hadetale til hadesyn. Redigeret af Rune Engelbreth Larsen, Jens Lohmann og Klaus Slavensky. Informations Forlag og Dansk PEN.
[17] Nilsen, Anne Birgitta, 2014: Hatprat. Cappelen Damm.
[18] FN's verdenserklæring om menneskerettigheder. Tilgængelig på: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/fn_verdenserklaering_fil.pdf
[19] Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Tilgængelig på: http://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/om_os/om_menneskerettigheder_diverse/den_europaeiske_menneskerettighedskonvention.pdf
[20] Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Tilgængelig på: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_da.pdf
[21] Herman Hansen, Mogens 2010: Demokrati som styreform og som ideologi, side 267.
[22] Nilsen, Anne Birgitta, 2014: Hatprat. Cappelen Damm, side 16-17.
[23] Nilsen, Anne Birgitta, 2014: Hatprat. Cappelen Damm, side 9.
[24] Nilsen, Anne Birgitta, 2014: Hatprat. Cappelen Damm, side 86.
[25] Incitement in media content and political discourse in EU Member States. Contribution to the second Annual Colloquium on Fundamental Rights – November 2016. Tilgængelig på: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-media-and-incitement-0_en.pdf
[26] Erjavec, Karmen & Kovačič, Melita Poler 2012: "You Don't Understand, This is a New War!" Analysis of Hate Speech in News Web Sites' Comments, Mass Communication and Society, 15:6, 899-920. Tilgængelig på: http://dx.doi.org/10.1080/15205436.2011.619679
[27] Eggebø, Helga og Stubberud, Elisabeth 2016: Hatefulle ytringer – Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering, Insititutt for samfunnsforskning. Rapport 2016: 15.
[28] Article 19. 'Hate Speech' Explained. A Toolkit. 2015 Edition; Manual on hate speech. Anne Weber**.** Council of Europe Publishing, September 2009; Erjavec, Karmen & Kovačič, Melita Poler 2012: "You Don't Understand, This is a New War!" Analysis of Hate Speech in News Web Sites'
Comments, Mass Communication and Society, 15:6, 899-920. Tilgængelig på: http://dx.doi.org/10.1080/15205436.2011.619679

[29] Bekendtgørelse af straffeloven. Tilgængelig på: https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=181992#idc7e92ae3-9e9f-4f37-aeca-7b6659e85e49

[30] Rådet for den europæiske unions rammeafgørelse 2008/913/RIA. Tilgængelig på: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0055:0058:da:PDF

[31] ECRI General Policy Recommendation No. 15 on combating Hate Speech. Adopted on 8 December 2015. Tilgængelig på: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N15/REC-15-2016-015-ENG.pdf

[32] Egen oversættelse fra engelsk af definitionen: ”Considering that hate speech is to be understood for the purpose of the present General Policy Recommendation as the advocacy, promotion or incitement, in any form, of the denigration, hatred or vilification of a person or group of persons, as well as any harassment, insult, negative stereotyping, stigmatization or threat in respect of such a person or group of persons and the justification of all the preceding types of expression, on the ground of ’race’, colour, descent, national or ethnic origin, age, disability, language, religion or belief, sex, gender, gender identity, sexual orientation and other personal characteristics or status.”
Tilgængelig på: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N15/REC-15-2016-015-ENG.pdf

[33] Der tages udgangspunkt i netop disse områder/grunde, da disse i de gældende menneskeretlige dokumenter er beskyttede mod diskrimination og forskelsbehandling. Listen er dog ikke udtømmende.
I artikel 2 i FN’s verdenserklæring om menneskerettigheder står det nævnt, at: ”Enhver har krav på alle de rettigheder og friheder, som nævnes i denne erklæring, uden forskelsbehandling af nogen art, f.eks. på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling.”
I Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, artikel 21, stk. 1, fremgår det, at: ”Enhver forskelsbehandling på grund af køn, race, farve, etnisk eller social oprindelse, genetiske
anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder, seksuel orientering eller ethvert andet forhold er forbudt.”
Se også Article 19. ’Hate Speech’ Explained. A Toolkit. 2015 Edition.

[34] Hadytringer og sexisme i Norden. Opsamlingsnotat vedrørende Nordisk Ministerråds seminar om hadytringer og sexisme 2.-3. november 2015; Hatytringer og hatkrimininalitet. Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2015.

[35] Erjavec, Karmen & Kovačič, Melita Poler 2012: ”You Don’t Understand, This is a New War!” Analysis of Hate Speech in News Web Sites’ Comments, Mass Communication and Society, 15:6, 899-920. Tilgængelig på: http://dx.doi.org/10.1080/15205436.2011.619679
[36] Pew Research Center, October 2014, ”Online Harassment”. Tilgængelig på: http://www.pewinternet.org/2014/10/22/online-harassment/
[37] Rasanen et al. 2014: Association between online harassment and exposure to harmful online content: A cross-national comparison between the United States and Finland. Computers in human behavior, October 2014.
[38] Tilgængelig på: http://friends.se/fakta-forskning/rapporter/natrapporten/
[39] Tilgængelig på: http://www.eurage.com/files/Sexism_in_the_ESS_EURAGE_ResearchReport_1(1).pdf
[40] Hagen, Aina L. 2015: Meningers mot – netthat og ytringsfrihet i Norge. Cappelen Damm.
[41] Tilgængelig på: http://www.dr.dk/nyheder/indland/onlinehetz-saadan-chikanerer-danskere-politikerne
[42] Status for ytringsfriheten i Norge: Ytringsfrihet i Norge: Holdninger og erfaringer i befolkningen:
Resultater fra befolkningsundersøkelsen 2014 (Oslo Fritt Ord, ISF, IMK, FAFO), s. 39-45.
[43] Hartley, Jannie M. og Eberholst, Mads K. (2014) agency and civic involvement in news production via Facebook commentary. Roskilde University, Centre of Power, Media and Communication. Tilgængelig på: http://journalismdata.ruc.dk/wp-content/uploads/2014/12/PP-ECREA-Civiv-agency.pdf
[44] COWI, ”Kortlægning af hadforbrydelser i Danmark – en undersøgelse af befolkningens oplevede hadforbrydelser”, oktober 2015. Tilgængelig på: http://uibm.dk/publikationer/kortlaegning-af-hadforbrydelser-i-danmark
[45] Nordicom-Information. Hets och hat online. 2015 nr. 3-4, årgang 37. Tilgængelig på: http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/ni_3-4_2015.pdf
[46] Tilgængelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/72293ca5195642249029bf6905ff08be/hatefulleytringer_web.pdf
[47] Nadim, Marjan og Fladmoe, Audun 2016: Hatefulle ytringer. Delrapport 1: Forskning på art og omfang, Insititutt for samfunnsforskning. Rapport 2016: 14.
[48] Eggebø, Helga og Stubberud, Elisabeth 2016: Hatefulle ytringer. Delrapport 2: Forskning på hat og diskriminering, Insititutt for samfunnsforskning. Rapport 2016: 15.

[49] Nadim, Marjan, Fladmoe, Audun og Wessel-Aas, Jon 2016: Hatefulle ytringer. Delrapport 3: Grenseoppgangen mellom ytringsfrihet og strafferettslig vern mot hatefulle ytringer, Insititutt for samfunnsforskning. Rapport 2016: 17.
[50] Incitement in media content and political discourse in EU Member States. Contribution to the second Annual Colloquium on Fundamental Rights – November 2016. Tilgængelig på: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-media-and-incitement-0_en.pdf
[51] Hadytringer og sexisme i Norden. Opsamlingsnotat vedrørende Nordisk Ministerråds seminar om hadytringer og sexisme 2.-3. november 2015.
[52] http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:864146/FULLTEXT02.pdf
[53] http://www.nikk.no/nyheter/nordiska-lagar-mot-hot-och-hat-pa-natet-granskas/
[54] Tilgængelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/72293ca5195642249029bf6905ff08be/hatefulleytringer_web.pdf
[55] Tilgængelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/72293ca5195642249029bf6905ff08be/hatefulleytringer_web.pdf
[56] Tilgængelig på: http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/11/nationell-plan-for-att-motverka-rasism-liknande-former-av-fientlighet-och-hatbrott-pa-natet/
[57] Nilsen, Anne Birgitta, 2014: Hatprat. Cappelen Damm.
[58] Status for ytringsfriheten i Norge: Ytringsfrihet i Norge: Holdninger og erfaringer i befolkningen: Resultater fra befolkningsundersøkelsen 2014 nævnt i Hatytringer og hatkriminalitet. Likestillings- og diskrimineringsombudets rapport. 2015.
[59] Hatytringer og hatkriminalitet. Likestillings- og diskrimineringsombudets rapport. 2015.
[60] Nilsen, Anne Birgitta, 2014: Hatprat. Cappelen Damm, side 86.
[61] Schrøder, Kim, 2015: Danskernes brug af nyhedsmedier. Brugsmønstre og nyhedsrepertoirer, Center for Magt, Medier og Kommunikation, Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier, Roskilde Universitet. Tilgængelig på: https://typo3.ruc.dk/fileadmin/assets/cbit/MMK/Danskernes_brug_af_nyhedsmedier_Brugsmoenstre_og_nyhedsrepertoirer_2015.pdf
[62] Public service – de næste 10 år. Rapport fra public service-udvalget. November 2016. Kulturministeriet, side 28. Tilgængelig på: http://kum.dk/fileadmin/KUM/Documents/Publikationer/2016/Rapport_Public_service-udvalget.pdf
[63] It-anvendelse i befolkningen 2014, Danmarks Statistik, s. 19. Tilgængelig på: http://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=18686&sid=itbef

[64] Public service – de næste 10 år. Rapport fra public service-udvalget. November 2016. Kulturministeriet, side 47. Tilgængelig på: http://kum.dk/fileadmin/KUM/Documents/Publikationer/2016/Rapport_Public_service-udvalget.pdf

[65] http://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/Kjare-Mark-Jeg-skriver-for-a-fortelle-at-jeg-ikke-vil-etterkomme-kravet-om-a-fjerne-dette-bildet-604142b.html

[66] Bekendtgørelse af medieansvarsloven. Tilgængelig på: https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=143047

[67] Guide presseetiske regler 2013. Dansk Journalistforbund og Danske Medier. Tilgængelig på: https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler

[68] Bekendtgørelse af medieansvarsloven, kapitel 5, § 34. Tilgængelig på: https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=143047#Kap5

[69] Guide presseetiske regler 2013. Dansk Journalistforbund og Danske Medier. Tilgængelig på: https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler

[70] Vejledende regler for god presseskik, side 15 i Guide presseetiske regler 2013. Dansk Journalistforbund og Danske Medier. Tilgængelig på: https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler

[71] Guide presseetiske regler 2013. Dansk Journalistforbund og Danske Medier. Tilgængelig på: https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler

[72] Oversigt over tilmeldte medier til Pressenævnets. Tilgængelig på: http://www.pressenaevnet.dk/hvem-kan-man-klage-over/

[73] Sagsnummer: 16-70-01006. Tilgængelig på: http://www.pressenaevnet.dk/kendelser/arkivbillede-indsat-i-kraenkende-sammenhaeng/. Se også sagsnummer: 16-70-01020. Tilgængelig på: http://www.pressenaevnet.dk/2016/facebook-side-ikke-anmeldt-debatindlaeg-skulle-ikke-bringes/

[74] Tilgængelig på: http://www.domstol.dk/KobenhavnsByret/nyheder/domsresumeer/Pages/DomigidselsagenfraSomalia.aspx

[75] Grundlæggende synspunkter, debat, side 8 i Guide presseetiske regler 2013. Dansk Journalistforbund og Danske Medier. Tilgængelig på: https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler

[76] Vejledende regler for god presseskik, side 15 i Guide presseetiske regler 2013. Dansk Journalistforbund og Danske Medier. Tilgængelig på: https://journalistforbundet.dk/presseetiske-regler

[77] Se sagsnummer: 13-70-00489 http://www.pressenaevnet.dk/kendelser/business-dk-far-kritik-af-pressenaevnet-for-blogindlaeg/

[78] Se blandt andet sagsnummer: 2001-0079

http://www.pressenaevnet.dk/kendelser/ingen-kritik-af-politiken-vide-rammer-for-laeserbreve-dissens/ og sagsnummer: 2003-0024
http://www.pressenaevnet.dk/kendelser/ingen-kritik-af-jyllands-posten-laeserbrevsdebattens-vide-rammer/

[79] Facebooks Community Standards. Tilgængelig på: https://da-dk.facebook.com/communitystandards#

[80] Facebooks Community Standards. Tilgængelig på: https://da-dk.facebook.com/communitystandards#

[81] DR Nyheders retningslinjer. Tilgængelig på: http://www.dr.dk/om-dr/regler-god-opfoersel-paa-drs-sociale-profiler

[82] TV 2 Nyhedernes retningslinjer. Tilgængelig på: http://nyheder.tv2.dk/samfund/2016-06-29-den-gode-debat

[83] Eskjær, M. F & Helles, R, 2015: Kvantitativ Indholdsanalyse, Udgivet i serien: Kort og præcist om medier og kommunikation, Samfundslitteratur.

[84] Krippendorff, K, 2013: Content Analysis – An introduction to Its Methodology, 3. oplag, SAGE Publication, Inc, side 48.

[85] Facebooks Community Standards. Tilgængelig på: https://www.facebook.com/communitystandards

[86] Eskjær, M. F & Helles, R, 2015: Kvantitativ Indholdsanalyse, Udgivet i serien: Kort og præcist om medier og kommunikation, Samfundslitteratur, side 67.

[87] Dette kapitel bygger i vidt omfang på Institut for Menneskerettigheders statusrapport om Ytrings- og forsamlingsfrihed 2015-16.

[88] Jf. EMD, Handyside mod Storbritannien, afgørelse af 7. december 1976, app. nr. 5493/72, par. 49.

[89] Jf. FN's Menneskerettighedskomité, General Comment no. 34 CCPR/C/GC/34, juli 2011, § 21. Se fx EMD, Observer & Guardian mod Storbritannien, afgørelse af 26. november 1991, app. nr. 13585/88, par. 59 og EMD, Faber mod Ungarn, afgørelse af 24. juli 2012, app. nr. 40721/08, par. 35.

[90] Jf. ICCPR artikel 19.

[91] Racediskriminationskonventionen, artikel 4.

[92] EMRK, artikel 9, stk. 2.

[93] Pavel Ivanov mod Rusland, afgørelse af 20. februar 2007, app. no. 35222/04.

[94] Blandt andet Soulas m.fl. mod Frankrig, dom af 10. juli 2008, app. no. 15948/03, vedrørende en bog, der kritiserede religionen islam. Se endvidere EMD's faktaark om hadefuld tale fra marts 2016. Tilgængelig på: http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf.

[95] EMD, Delfi AS mod Estland, dom af 16. juni 2015, app. no. 64569/09.

[96] EMD Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete og Index.hu Zrt mod Ungarn, dom af 2. februar 2016, app. no. 22947/13.

[97] Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalization of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems, 2003.

[98] https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680081561
[99] http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/189
[100] Rådets rammeafgørelse af 28. november 2008 om bekæmpelse af visse former for og tilkendegivelser af racisme og fremmedhad ved hjælp af straffelovgivningen, 2008/913/RIA, artikel 1, litra c.
[101] Code of Conduct on Countering Illegal Hate Speech Online. Tilgængelig på: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf
Se også: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1937_en.htm
[102] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0055:0058:da:PDF
[103] https://www.ft.com/content/b3163cca-ba32-11e6-8b45-b8b81dd5d080
[104] UPR (på dansk: "Universelle Periodiske Bedømmelse") er en mekanisme under FN's Menneskerettighedsråd (HRC), hvor alle FN's medlemsstater på lige fod skal rapportere om – og eksamineres i – den samlede menneskerettighedssituation i det pågældende land.
UPR's primære formål er at styrke overholdelsen af menneskerettighederne i praksis. Alle 193 FN-medlemsstater skal med ca. 4 års mellemrum til "eksamen" i menneskerettigheder, hvor deres standarder og opfyldelse af forpligtelser gennemgås. UPR er således et obligatorisk bedømmelsessystem, hvor FN's medlemsstater en efter en deltager i en interaktiv dialog, hvor landets samlede menneskerettighedssituation drøftes, og hvor de øvrige FN-medlemslande kommer med anbefalinger til, hvordan det pågældende land kan fremme respekten for og sikre effektiv overholdelse af menneskerettigheder til fordel for landets borgere. Læs mere herom: http://um.dk/da/udenrigspolitik/folkeretten/menneskerettigheder/danmark-til-eksamen-i-menneskerettigheder/den-universelle-periodiske-bedoemmelse-upr/
[105] Se fx ECRI General Policy Recommendation on combatting hate speech. Tilgængelig på: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N15/REC-15-2016-015-ENG.pdf
[106] FN's Racediskriminationskomité, General Recommendation no. 15: Organized violence based on ethnic origin, 1993.
[107] FN's Racediskriminationskomité, General Recommendation no. 35: Combating racist hate speech, 2013.
[108] FN's Racediskriminationskomité, General Recommendation no. 35: Combating racist hate speech, 2013.
[109] FN's Racediskriminationskomité, Communication no. 30/2003.
[110] FN's Racediskriminationskomité, Concluding observations on the combined twentieth and twenty-first periodic reports of Denmark, CERD/C/DNK/CO/20-21.

Tilgængelig på: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/123/79/PDF/G1512379.pdf?OpenElement.

[111] Rabat Plan of Action on the prohibition of advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence, Conclusions and recommendations emanating from the four regional expert workshops organised by OHCHR, in 2011, and adopted by experts in Rabat, Morocco on 5 October 2012. Tilgængelig på: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf

[112] Der henvises i den forbindelse til Camden-principperne om ytringsfrihed og lighed, navnlig princip 12. Camden-principperne er tilgængelige på: https://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/the-camden-principles-on-freedom-of-expression-and-equality.pdf

[113] Se Den Universelle Periodiske Bedømmelse af Danmark, 2011, anbefaling nr. 37, 62, 96, 109 og 110; Institut for Menneskerettigheders vurdering af Danmarks besvarelse af anbefalingerne fra FN's Menneskerettighedsråd (september 2011) samt Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Denmark, Addendum, A/HRC/18/4/Add.1, 13. september 2011.

[114] Draft report of the Working Group on the Universal Periodic Review – Denmark, 1. februar 2016, A/HRC/WG.6/24/L.7, blandt andet anbefaling 48-51, 58-60, 65, 78, 82, 85, 89, 91, 94, 103, 149 og 152-153.

[115] Se Rigsadvokaten: Praksisoversigt Racediskrimination – opdateret 04.07.2014, og RM 2-2011 – Behandlingen af sager om overtrædelse af straffelovens § 266 b, lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv., og sager, hvor der er spørgsmål om anvendelse af straffelovens § 81, nr. 6, tilgængelig på www.anklagemyndigheden.dk og se Report by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, following his visit to Denmark from 19 to 21 November 2013; Strasbourg, 24 March 2014.

[116] Fourth Opinion on Denmark adopted on 20 May 2014; Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities ACFC/OP/IV(2014)001; 20. January 2015.

[117] ECRI report on Denmark (fourth monitoring cycle), CRI(2012)25, vedtaget den 23. marts 2012, offentliggjort den 22. maj 2012, afsnit 84-88. Tilgængelig på: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/country-by-country/denmark/DNK-CBC-IV-2012-025-ENG.pdf

[118] ECRI General Policy Recommendation on combatting hate speech. Tilgængelig på: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N15/REC-15-2016-015-ENG.pdf

[119] The Camden Principles. Tilgængelig på: https://www.article19.org/data/files/medialibrary/1214/Camden-Principles-ENGLISH-web.pdf
[120] Jf. eksempelvis lov om etnisk ligebehandling § 2, stk. 3.
[121] Se senest U.2014.73V (5 dagbøder a 1000 kr. for overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 1).
[122] Racismebestemmelsens usikre grænser, Trine Baumbach, Juristen nr. 2014, s. 51 f.
[123] Betænkning nr. 553/1969 om forbud mod racediskrimination, side 34.
[124] Notat om lovgivningsmæssige konsekvenser af Europarådets tillægsprotokol om racisme og fremmedhad til konvention om IT-kriminalitet (Convention on Cybercrime), 2002-03 – Retsudvalget, Alm. Del – bilag 877.
[125] Rigsadvokaten Meddelelse nr. 2/2011, Behandlingen af sager om overtrædelse af straffelovens § 266 b, lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv., og sager, hvor der er spørgsmål om anvendelse af straffelovens § 81, nr. 6, s. 6 f.
[126] Den Universelle Periodiske Bedømmelse af Danmark 2011, anbefaling nr. 37, 62, 96, 109 og 110; Institut for Menneskerettigheders vurdering af Danmarks besvarelse af anbefalingerne fra FN's Menneskerettighedsråd (september 2011) samt Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Denmark, Addendum, 13. september 2011, A/HRC/18/4/Add. 1.
[127] Rigsadvokaten, Hadforbrydelser, RM nr. 2/2011 – revideret 20. november 2015, pkt. 4.1.1.
[128] U.2014.2648Ø.
[129] Sagen er blandt andet omtalt i Justitias rapport "Statusoversigt: Retssikkerhed i Danmark anno 2015". Tilgængelig på: http://justitia-int.org/wp-content/uploads/2015/12/Analyse_Statusoversigt_Retssikkerheden-anno-2015_dec15.pdf. Se endvidere: http://www.fyens.dk/indland/Delte-vittighed-paa-Facebook-Retten-i-Odense-frikender-to-personer-for-racisme/artikel/2766071
[130] Østre Landsrets sagsnr. S-2812-15. Tilgængelig på:https://www.domstol.dk/oestrelandsret/nyheder/domsresumeer/Pages/Domiensagomforh%C3%A5nendeogtruendeudtalelseroverforenbefolkningsgruppe.aspx
[131] Retten i Helsingørs dom af 11. februar 2016. Tilgængelig på: http://www.domstol.dk/Helsingoer/nyheder/domsresumeer/Documents/Dom%20848-2015.pdf
[132] Østre Landsrets dom af 25. maj 2016, gengivet i UfR2016.3158Ø.
[133] FN's Racediskriminationskomité, Communication no. 34/2004 og Communication no. 43/2008.

Sagerne vedrørte racediskriminationskonventionens artikel 2, stk. 1, litra d, og artikel 4. Se Rigsadvokaten, Hadforbrydelser, RM nr. 2/2011 – revideret 20. november 2015, pkt. 4.4.

[134] Rigsadvokaten, Hadforbrydelser, RM nr. 2/2011 – revideret den 20. november 2015. Se endvidere Racediskrimination – praksisoversigt – opdateret 4.7.2014. Tilgængelig på: http://www.anklagemyndigheden.dk/_layouts/Ankl.dk.SP.Vidensbase.Handler/VidensbaseDocumentHandler.ashx?VidensbaseDocumentName=http://www.anklagemyndigheden.dk/sites/vidensbase/Documents/Racediskrimination%20-%20praksisoversigt%20-%20opdateret%2004.07.2014.pdf

[135] Anmodning om aktindsigt i antallet af anmeldelser vedrørende hadefulde ytringer efter straffelovens § 266 b, der er modtaget i 2013 og 2014 ved e-mail af 10. marts 2015. Tal vedrørende 2015 modtaget fra Rigsadvokaten ved brev af 11. maj 2016. Journal Nr. RA-2016-44-0624.

[136] Comments from the Danish Government to the report by the Commissioner for Human Rights of the Council of Europe following his visit to Denmark from 19 to 21 November 2013.

[137] Retsplejelovens § 96, stk. 2.

[138] Straffelovens § 266 og § 267 samt § 81, stk. 1, nr. 6.

[139] Straffelovrådets Kommissorium om krænkelse af privatlivets fred og ærekrænkelse: http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Ministeriet/Raad/KommissoriumPrivatlivetsFred.pdf

[140] Retsudvalget, Alm. del spm. 132, 2016-17. Tilgængelig på: http://www.ft.dk/samling/20161/almdel/reu/spm/132/svar/1370673/1705430.pdf

[141] Kommenteret straffelov, Vagn Greve m.fl. 10. omarbejde udgave, s. 517.

[142] Kommenteret straffelov, Vagn Greve m.fl., 10. omarbejdede udgave, s. 517 f.

[143] Dom afsagt den 12. august 2016 af Retten i Sønderborg: http://www.domstol.dk/soenderborg/Nyheder/Domsresuméer/Documents/Domsresuméer/Dom.pdf

[144] Tal udregnet på baggrund af Filip Wahlbergs Virale Nyheder. Tilgængelig på: http://deviralenyheder.dk/

[145] Lund, Anker Brink 2013: Mangfoldighed i dansk dagspresse – et publicistisk serviceeftersyn. Center for Civilsamfundsstudier.

[146] Denne kategori er en bred kategori, der blandt andet dækker opslag om international politik (fx EU), men også opslag om national og lokal politik, der ikke kunne placeres i de øvrige kategorier.

[147] Kulturstyrelsen, Mediernes udvikling i Danmark 2015, Sociale medier – brug, interesseområder og debatlyst, side 22.

[148] Who Makes the News. Denmark. Global Media Monitoring Project 2015. National Report. Tilgængelig på: http://www.kvinfo.dk/files/WhoMakesTheNews2015.pdf
[149] Danmarks Statistik, statistikbanken.dk, FOK1E.
[150] Sammenligning sker på baggrund af "Mediernes udvikling 2015, Sociale Medier – brug, interesseområder og debatlyst" udgivet af Kulturstyrelsen. Det er en særkørsel af undersøgelsen "IT-anvendelse i Befolkningen 2015" som er lavet af Danmarks Statistik.
[151] En internetbruger er defineret som en, der har brugt internettet indenfor de seneste 3 måneder.
[152] Kulturstyrelsen, Mediernes udvikling i Danmark 2015, Sociale medier – brug, interesseområder og debatlyst, side 22.
[153] Da aldersfordelingen af respondenterne i Megafon-målingen er skæv i forhold til befolkningen, har vi valgt at vægte uddannelsesniveau i forhold til den alderssammensætning vi har i respondent-gruppen.
[154] Statistikbanken.dk, FVKOM.
[155] I Megafon-målingen har 6 procent svaret, at de enten har stemt på andre end partierne, stemt blankt, ikke husker det, ikke ønsker at svare eller ikke har stemt. Der er altså mindst 94 procent, som har stemt.
[156] Det er kun gruppen af brugere, som debatterer på Facebook og som nogle gange afholder sig fra at debattere, som er blevet spurgt om dette. Tallene fortæller ikke noget om, hvorfor de, som ikke deltager i debatter på Facebook, fravælger at deltage i debatter.

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER